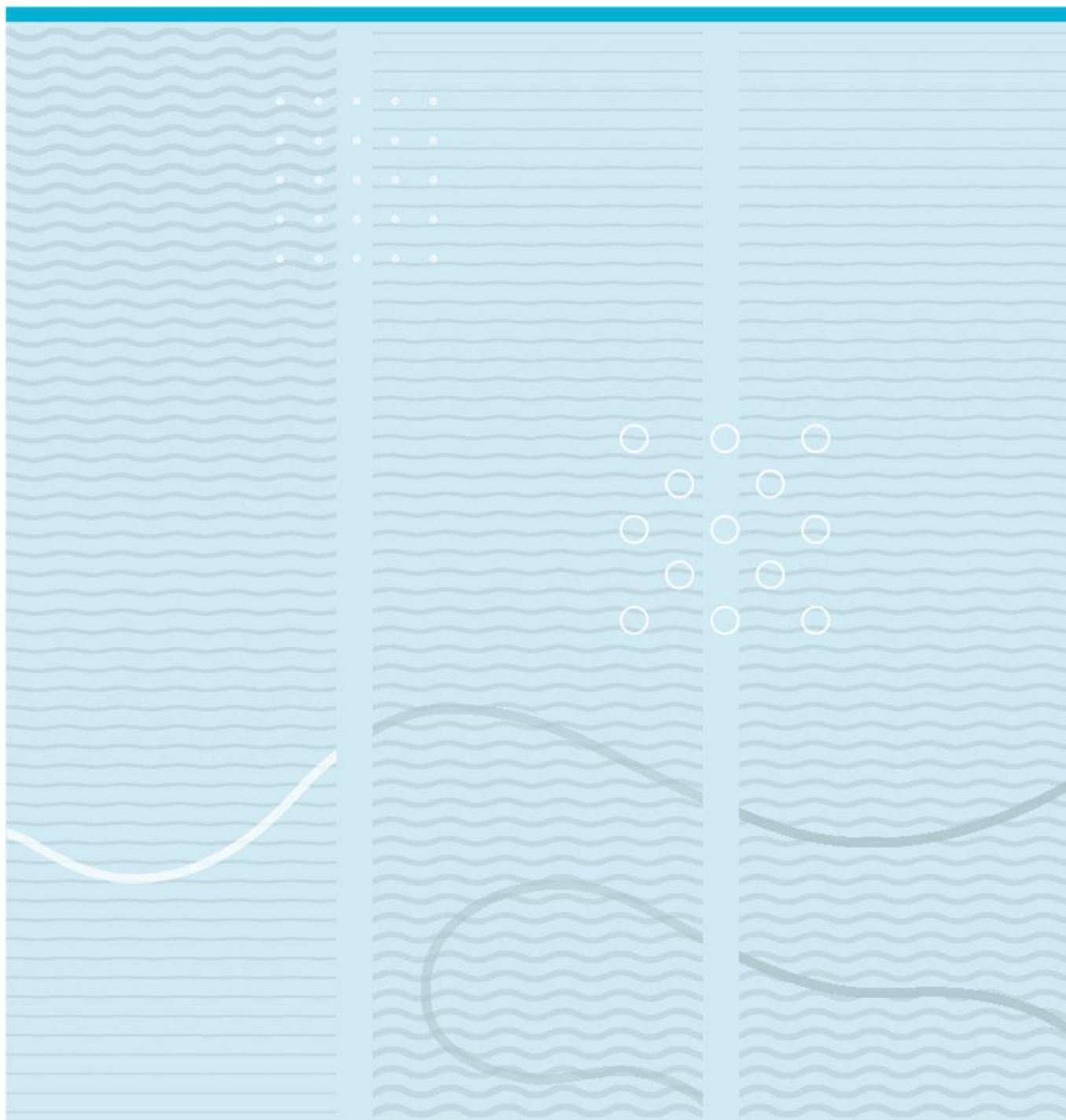

Kristian Ngo & Nafisa Rahimi

Hvitvasking og kryptovaluta

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for samfunnsvitenskap
Institutt for økonomi, markedsføring og jus – Campus Ringerike

Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2022 Kristian Ngo & Nafisa Rahimi

Denne avhandlingen representerer 30 studiepoeng

Forord

Denne avhandlingen markerer avslutningen for vår mastergrad i økonomi og ledelse, som utgjør 30 studiepoeng, ved Universitet Sør-Øst-Norge campus Ringerike. Etter 18 år på skolebenken gleder vi oss endelig til å ta i bruk lærdom fra skole og studiet over til nye utfordringer i arbeidslivet.

Tematikken for avhandlingen er valgt på bakgrunn av stor interesse innenfor kryptovaluta. Vi ville undersøke hvordan bankene i Norge håndterer bruken av kryptovaluta. Vi valgte derfor å undersøke nærmere på kryptovalutamarkedet og hvitvasking. I tillegg er dette et dagsaktuelt tema som er relativt lite forsket på nasjonalt nivå.

Arbeidet med denne oppgaven har vært omfattende, men også lærerik, og vi har hatt et godt samarbeid som har gjort prosessen engasjerende. Dette har ført til at vi har tilegnet oss mye nytt og relevant kunnskap innenfor tema vi har valgt. Vi håper denne oppgaven kan bidra med å belyse hvor viktig anti-hvitvaskingsarbeidet er hos banker, og samtidig gi et bidrag til hvilke faktorer som vil kunne påvirke beslutningen om å rapportere mistenkelige transaksjoner. Vi håper at denne avhandlingen kan være til innspill for både bankene og ikke minst myndighetene, og som kan brukes i fremtidig forskning.

Vi vil med dette bruke anledningen til å takke de menneskene rundt oss som har gjort denne masteroppgaven mulig å gjennomføre. Først ønsker vi å takke vår veileder Jone Engh som har hjulpet oss gjennom denne lange prosessen. Han har gitt oss mange gode og interessante innspill og tilbakemeldinger som vi har tatt hensyn til underveis i avhandlingen. Vi ønsker også å takke de engasjerte menneskene som stilte opp til intervju i de tre bankene, og ga oss innvendinger og gode synspunkter for dette temaet. Dere har gjort det mulig for oss å belyse oppgavens problemstilling.

Å skrive masteroppgave har ikke bare vært en utfordring for oss, men det har også krevd tålmodighet og støtte fra familier og venner. Vi retter stor takk til våre familier og venner for gode ord og oppmuntrende samtaler, dere har vært der for oss i de mest krevende og vanskeligste dagene. Til slutt vil vi takke Liva Sannerhaugen Brekka (kjæresten til Kristian) og Zainab Rahimi (søster til Nafisa), for deres gode støtte og uvurderlige oppmuntring i de vanskeligste tidene. Dette er masteroppgaven. Endelig er den ferdig!

Hønefoss, 14.mai.2022

Kristian Ngo & Nafisa Rahimi

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven var å få innsikt i hva hvitvasking er. Vi har sett på kryptovalutamarkedet og dets funksjoner, og sett det opp mot dagens økonomiske system og hvitvaskingsloven fra 2018. Hvitvasking er et sentralt tema når det gjelder økonomisk kriminalitet, og gjennomføres stort sett alltid ved misbruk av bankvesenet. Banker og myndighetene, som for eksempel finansdepartementet, Økokrim, politiets sikkerhetstjeneste og finanstilsynet har ansvaret for å forebygge og bekjempe hvitvasking i Norge. De skal i henhold til hvitvaskingsregelverket avdekke kundenes transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger og terrorfinansiering. Videre skal mistenkelige rapporter sendes til Enheten for Finansiell Etterretning (EFE) i Økokrim.

Det finnes ulike typer økonomisk kriminalitet, men vi skal fokusere på bruk av kryptovaluta. Dette er en digital valuta som bruker kryptografi for å sikre transaksjoner, noe som gjør det veldig vanskelig å spore tilbake. Derfor har bankene en spesiell rolle i arbeidet mot å kunne avdekke og bekjempe hvitvasking av kryptovaluta. Det er derfor viktig at bankene har gode rutiner for kundekontroll, og kan avdekke mistenkelige transaksjoner.

Myndighetene har de siste årene gitt stor kritikk til bankene, som skyldes store mangler i etterlevelse av hvitvaskingsloven hos bankene, som er rapporteringspliktige. Bankene på sin side kritiserer myndighetene for manglende ressurser, og de krav og sanksjonene som de har satt opp for bankene. I tillegg stiller de spørsmålet om regelverket er effektivt eller ikke. I mange andre land har det vært forsket på bankenes rolle innenfor anti-hvitvasking og bruk av kryptovaluta, men det har vært lite forskning på det her i Norge. Oppgavens hensikt er derfor å gi en bedre forståelse for hva hvitvasking og kryptovaluta er, hvordan systemet fungerer, og ikke minst hvilke tiltak norske banker har for å avdekke bruk av dette. I tillegg har vi valgt å se på hvorvidt kryptovaluta kan fungere som en pengeenhet og en eventuell erstatning for dagens pengesystem.

Med bakgrunn i dette har vi utarbeidet følgende problemstilling:

Vil bruk av kryptovaluta i hvitvasking medføre at hvitvaskingstiltakene til norske banker blir mindre effektive?

For å kunne besvare problemstillingen har vi utformet fire forskningsspørsmål:

1. Hvitvaskingsregelverket: Åpner hvitvaskingsloven for tiltak som er effektive mot bruk av kryptovaluta for hvitvasking?

2. Tiltak og rapporteringsplikt: hvilke tiltak anvender norske banker for å avdekke hvitvasking ved bruk av kryptovaluta?

3. Ressursbruk: Bruker banken store ressurser for å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering?

4. Teknologi og innovasjon: Åpner bruk av kryptovaluta opp for nye hvitvaskingsmetoder?

Studien vår ser på disse utfordringer og ser dette i lys med tidligere forskning og teoretiske rammeverk. Vi har sett nærmere inn på den norske banksektoren, deres arbeid daglig for å avdekke og bekjempe hvitvasking og andre typer økonomisk kriminalitet og implementering av loven. Primærdataben vår ble innhentet ved å utføre en kvalitativ studie, ved hjelp intervju av personer fra banksektoren, som metode for datainnsamling. Dette for at vi skal kunne undersøke nærmere på om det nye regelverket er effektiv nok til å avdekke hvitvasking av kryptovaluta. Og utvalget i oppgaven består av fire personer fra tre ulike banker av ulik størrelse.

Våre funn i denne studien viser en sterk indikasjon på en rekke problemer ved implementering av hvitvaskingsloven. Bankene har problemer med den doble rollen de spiller, ved at de skal håndterer myndighetenes og kundenes interesse, som for det meste er motstridende, og mener at dette er veldig utfordrende og ressurskrevende. I tillegg opplever bankene at noe av deres arbeid er bortkastet, ettersom det er få saker som blir tatt videre av myndighetene. Studien viser også at det er en del kommunikasjonsproblemer, nettopp på grunn av prinsippal-agent-forholdet, fordi partene har tilgang til ulik informasjon om situasjonen.

Vi kom fram i studien at kryptovaluta i seg selv ikke gjør hvitvaskingstiltakene mindre effektive, ettersom tiltakene gjelder for alle typer økonomisk kriminalitet. I tillegg er ikke kryptovaluta et stort problem og trussel for det norske pengesystemet per i dag. Bankene mener at det er behov for kryptovaluta og blokkjede-teknologien i fremtiden. Det er derfor ekstra viktig at både banken og myndighetene jobber tett sammen for at denne muligheten ikke blir tatt over av de kriminelle. Funnene i studien viser at bankene blir påvirket av tvingende isomorfisme ved at myndighetene krever at bankene skal etterleve hvitvaskingsregelverket. I tillegg viser det seg at det er løse koblinger mellom tolkning av loven og implementering av den.

Abstract

The purpose of this assignment was to gain insight on what money laundering is. We have looked at the cryptocurrency market and its functions and set it up against the current economic system and the Money Laundering Act from 2018. Money laundering is a key issue when it comes to financial crime and is for the most av time conducted by the misuse of the banking system. Banks and the authorities, such as the Ministry of Finance, Økokrim, the police security service and the Norwegian Financial Supervisory Authority, handle preventing and combating money laundering in Norway. Following the money laundering regulations, they must show customers' transactions in connection with the proceeds of crime and terrorist financing. Furthermore, suspicious reports must be sent to the Unit for Financial Intelligence (EFE) in Økokrim.

There are multiple types of financial crime, but we will focus on the use of cryptocurrency. This is a digital currency that uses cryptography to secure transactions, making it difficult to trace back. Therefore, banks have a special role in the work towards being able to detect and combat money laundering of cryptocurrencies. It is therefore important that banks have good routines for customer control and can detect suspicious transactions.

In recent years, the authorities have given great criticism to the banks, which are due to major deficiencies in compliance with the Money Laundering Act at the banks, which must report. The banks, for their part, criticize the authorities for lack of resources, and the demands and sanctions they have set for the banks. In addition, they ask the question whether the regulations are effective or not. In other countries, there has been research on the role of banks in anti-money laundering and the use of cryptocurrency, but there has been little research on this here in Norway. The purpose of the thesis is therefore to supply a better understanding of what money laundering and cryptocurrency is, how the system works, and not least what measures Norwegian banks have to uncover the use of this. In addition, we have chosen to look at whether cryptocurrency can function as a monetary unit and a replacement for the current monetary system.

Based on this, we have prepared the following problem:

Will the use of cryptocurrency in money laundering mean that the money laundering measures of Norwegian banks will be less effective?

To be able to answer the problem, we have designed four research questions:

1. Money laundering regulations: Does the Money Laundering Act open for measures that are effective against the use of cryptocurrency for money laundering?

2. Measures and reporting obligations: what measures do Norwegian banks use to detect money laundering using cryptocurrency?

3. Use of resources: Does the bank use large resources to combat money laundering and terrorist financing?

4. Technology and innovation: Does the use of cryptocurrency open for new money laundering methods?

Our study looks at these challenges and sees this considering earlier research and theoretical frameworks. We have taken a closer look at the Norwegian banking sector, their work daily to uncover and combat money laundering and other types of economic crime and the implementation of the law. Our primary data is based on a qualitative study, using interviews with people from the banking sector, as a method of data collection. This is so that we can investigate further whether the new regulations are effective enough to detect money laundering of cryptocurrencies. And the sample in the thesis consists of four people from three different banks of varied sizes.

Our findings in this study show a strong sign of problems with the implementation of the Money Laundering Act. The banks have problems with the dual role they play, in that they must deal with the interest of the authorities and customers, which is mostly conflicting, and believe that this is incredibly challenging and resource intensive. In addition, the banks experience that their work is wasted, as there are few cases that are taken further by the authorities. The study also shows that there are communication problems, precisely because of the principal-agent relationship, because the parties have access to different information about the situation.

We found also that cryptocurrency does not make money laundering measures less effective, as the measures apply to all types of economic crime. In addition, cryptocurrency is not a major problem and threat to the Norwegian monetary system today. Banks believe that there is a need for cryptocurrency and blockchain technology in the future. It is therefore extra important that both the bank and the authorities work closely together, so the criminals do not take over this opportunity. The findings of the study show that the banks are affected by compelling isomorphism in that the authorities require the banks to follow money laundering regulations. In addition, it turns out that there are loose links between the interpretation of the law and its implementation.

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
Abstract	5
Figur- og tabell-oversikt	11
Del I Innledning	12
Kapittel 1 Bakgrunn for oppgaven	13
1.1. Problemstilling	14
1.1.1 <i>Forskningsspørsmål</i>	15
1.2. Avhandlingens struktur	16
1.3. Avgrensning	17
Kapittel 2 Hvitvasking og kryptovaluta: fenomenet og reguleringer	18
2.1. Økonomisk kriminalitet	18
2.2. Hva er hvitvasking?	19
2.3. Forskjellige hvitvaskingsmetoder i Norge	21
2.4. Nasjonale tiltak mot hvitvasking	23
2.4.1. <i>Hvitvaskingsloven</i>	23
2.4.2. <i>Financial action Task Force (FATF)</i>	26
2.4.3. <i>EU- og EØS- samarbeidet</i>	26
2.4.4. <i>Finansdepartementet</i>	27
2.4.5. <i>Finanstilsynet</i>	27
2.4.6. <i>Økokrim og Enheten for finansiell etterretning (EFE)</i>	27
2.4.7. <i>Skatteetaten</i>	28
2.5. Kryptovaluta	28
2.6. Blokkjede-teknologi.....	29
2.7. Kryptokasino.....	31
Kapittel 3 Teorier	32

3.1.	Prinsipal agent-teori	32
3.1.1.	<i>Dobbel-agent-problem</i>	32
3.1.2.	<i>Agentkostnader</i>	33
3.1.3.	<i>Informasjonsproblemet</i>	34
3.1.4.	<i>Insentiver</i>	35
3.2.	Institusjonell teori	36
3.2.1.	<i>Isomorfisme</i>	37
3.2.2.	<i>Dekobling</i>	38

Del II Metode og undersøkelsesopplegg39

Kapittel 4 Empirisk metode 40

4.1.	Forskningsmetode	40
4.1.1.	<i>Kvalitativ metode</i>	41
4.2.	Forskningsdesign	41
4.3.	Datainnsamling	43
4.4.	Primærdata	43
4.4.1.	<i>Intervju</i>	44
4.4.2.	<i>Intervjuguide</i>	46
4.4.3.	<i>Svaralternativer</i>	47
4.5.	Utvalg	48
4.5.1.	<i>Gjennomføring av intervju</i>	49
4.6.	Sekundær data	50
4.6.1.	<i>Dokumentanalyse</i>	50
4.7.	Forskningsetikk	50
4.8.	Metodekvalitet	51
4.8.1.	<i>Reliabilitet</i>	51
4.8.2.	<i>Validitet</i>	52
4.8.3.	<i>Overførbarhet</i>	53

Del III Empiri og beskrivelse av innsamlet datamaterialet54

Kapittel 5 Empiriske funn fra tidligere forskning	55
5.1. Hvitvasking er roten til all kriminalitet.....	55
5.2. Hvitvasking har flyttet seg over til nett.....	55
5.3. Kryptovaluta er sporløs kriminalitet	57
5.4. Kryptovasking, en ny type hvitvasking	58
5.5. Banker i endring.....	59
Kapittel 6 Resultatene fra intervjuene	60
6.1. Forskningsspørsmål 1	60
6.1.1. <i>Tolkning av loven</i>	60
6.1.2. <i>Motivasjon eller frykt?</i>	61
6.1.3. <i>Forståelse, usikkerhet og mangel i loven</i>	61
6.1.4. <i>Utfordringer med lovverket</i>	62
6.1.5. <i>Rammeverk & lovverket</i>	62
6.2. Forskningsspørsmål 2	63
6.2.1. <i>Bankens tiltak for avdekking av hvitvasking</i>	63
6.2.2. <i>Løpende kundeoppfølging alle kundeforhold</i>	64
6.2.3. <i>Kryptovaluta & mistenkelig transaksjoner</i>	65
6.2.4. <i>Rapportering & Risiko</i>	66
6.3. Forskningsspørsmål 3	67
6.3.1. <i>Antihvitvaskingsavdeling</i>	68
6.3.2. <i>Ressursbruk</i>	68
6.4. Forskningsspørsmål 4	69
6.4.1. <i>Kryptovaluta og blokkjede</i>	69
6.4.2. <i>Krypto (gevinst/børser/kasino)</i>	70
6.4.3. <i>Oppsummering av gradering</i>	71
Del IV Avslutning.....	73
Kapittel 7 Analyse	74
7.1. Forskningsspørsmål 1: Hvitvaskingsloven	74

7.1.1. <i>Tolkning og usikkerhet av loven</i>	74
7.1.2. <i>Motivasjon eller frykt</i>	74
7.1.3. <i>Utfordringer rundt lovverket</i>	75
7.2. <i>Forskningsspørsmål 2: Tiltak og rapporteringsplikt</i>	76
7.2.1. <i>Bankens tiltak for avdekking av hvitvasking</i>	76
7.2.2. <i>Løpende kundeoppfølging alle kundeforhold</i>	77
7.2.3. <i>Kryptovaluta & mistenkelig transaksjoner</i>	78
7.2.4. <i>Rapportering & Risiko</i>	79
7.3. <i>Forskningsspørsmål 3: Ressursbruk</i>	80
7.3.1. <i>Antihvitvaskingsavdeling</i>	80
7.3.2. <i>Bankens kostnader i forhold til myndighetene</i>	80
7.4. <i>Forskningsspørsmål 4: Teknologi og innovasjon</i>	81
7.4.1. <i>Kryptovaluta og blokkjede-teknologien</i>	81
7.4.2. <i>Krypto (gevinst/børser/kasino)</i>	82
Kapittel 8 Anbefalinger til løsninger	84
Kapittel 9 Konklusjon	86
9.1. <i>Konklusjon</i>	86
9.2. <i>Bidrag og implikasjoner</i>	91
9.3. <i>Begrensning og kritikk til egen oppgave</i>	91
9.4. <i>Videre forskning</i>	92
Bibliography	94
Vedlegg	100
Vedlegg 1 <i>Intervjuguide informasjon</i>	100
Vedlegg 2 <i>Intervjuguide forskningsspørsmål 1</i>	101
Vedlegg 3 <i>Intervjuguide forskningsspørsmål 2</i>	102
Vedlegg 4 <i>Intervjuguide forskningsspørsmål 3</i>	103
Vedlegg 5 <i>Intervjuguide forskningsspørsmål 4</i>	104

Figur- og tabell-oversikt

Figur 1: Trefasemodellen, (FinansNorge, 2021).....	20
Figur 2: Grader av strukturering av et intervju (Jacobsen, 2015)	45
Figur 3: Økning i bruk av kryptovaluta, i USD. (Coindesk, 2022).....	79
Tabell 1: Punkter som skal være med i MT-rapporten (Økokrim, 2018)	25
Tabell 2: De tre formene for isomorfisme og organisatorisk endring (Fallan & Pettersen, 2016)	38
Tabell 3: Sammendrag av forskningsprosessen (Johannessen, 2021).	39
Tabell 4: Eksempel på utarbeidelse av intervjuguide (Johannessen, 2021).....	46
Tabell 5: Rangeringssystem for 5-punktskala, (Henjesand, 1996)	47
Tabell 6: Oppsummering: gradering av forskningsspørsmål 4	72

Del I Innledning

I dette studiet har vi valgt å se på problemet med hvitvasking av penger og hvordan norske banker bekjemper hvitvasking og terrorfinansiering, med fokus på bruk av kryptovaluta. Del I av avhandlingen tar for seg kapittel 1, 2 og 3. I kapittel 1 presenteres introduksjonskapittelet, der bakgrunn for den gjennomførte studien presenteres. Deretter presenteres problemstillingen og forskningsspørsmålene. I tillegg vil vi si noe om undersøkelsens oppbygning og avgrensninger. Kapittel 2 ser på fenomenet og reguleringene som ligger til grunn for å effektivt kunne bekjempe hvitvasking og kryptovaluta. I tillegg gis det en grundig beskrivelse av de nasjonale tiltakene og en oversikt over hvilke organer som jobber aktivt for å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering.

I kapittel 3 presenteres den teoretiske delen av avhandlingen. Ved oppstart av denne avhandlingen har vi gjort grundig søk på tidligere forskning på dette området, og avdekket at det er flere type teorier som ofte brukes for å forklare dette fenomenet nærmere. Vi fant at det som går igjen i de fleste forskningene er prinsipal-agent-teorien. I sin enkleste form handler den om transaksjoner mellom to parter, en oppdragsgiver som gjerne blir kalt for prinsipalen, og en agent som foretar beslutninger på vegne av prinsipalens interesse (Fallan & Pettersen, 2016). Vi mener denne teorien er relevant for vår problemstilling, ettersom bankene, kundene og myndighetene har et visst krav og rolle til hverandre. I tillegg er prinsipal-agent-teorien mest rettet opp mot organisasjoner og markedet og er viktig i forhold til økonomiske organisasjonsteorier (Fallan & Pettersen, 2016).

Avslutningsvis i dette kapittelet ser vi også på institusjonell teori. Den ser på hvordan omgivelsene setter krav til organisasjonenes tilpasninger. Her vil vi se på sentrale begreper som isomorfisme, som ser på at organisasjoner blir mer og mer lik hverandre. I tillegg ser vi på begrepet dekobling, som forklarer om det finnes løse koblinger mellom det som skal gjøres (lover og regler), og det som faktisk gjøres i virkeligheten. Vi skal ved hjelp av denne teorien se på hvordan bankene forholder seg til omgivelsene, og undersøke om det finnes løse koblinger ved implementering av hvitvaskingsloven. Dersom vi finner ut av at det eksisterer løse koblinger, vil det indikere på at det foreligger svakheter ved bruk av loven.

Kapittel 1 Bakgrunn for oppgaven

Er du en person som er opptatt av profitt? Har du kanskje mottatt fortjeneste, lovlig opptjent eller tjent på ulovlig vis? Eller har du noen gang begått et økonomisk lovbrudd? All profittmotivert kriminalitet av en viss størrelse ses veldig ofte i sammenheng med hvitvasking. I de siste tiårene har hvitvasking fått økt oppmerksomhet globalt, og ikke minst nasjonalt. Hvitvasking er ofte en nødvendig prosess i kriminaliteten hvor kriminelle prøver å få utbytte fra straffbare handlinger. Hvitvasking får ofte fremstilt de ulovlig opptjente pengene til å fremstå som lovlig tjent og kan derfor vanligvis ikke spores tilbake. Derfor er den økonomiske kriminaliteten en stor og økende trussel mot norsk økonomi, staten, og ikke minst velferdssamfunnet og samfunnet som helhet.

Fenomenet hvitvasking har eksistert siden man har hatt eiendomsrett, men selve ordet hvitvasking «money laundering», stammer fra mafiabossen Al Capone. Mafiabossen drev med vaskerier i USA på 1930-tallet, og historien forteller at det var hans regnskapsføreres idé om å skjule og legitimere utbytte fra de ulovlige handlinger ved at man førte opp inntekter fra vaskerivirksomheten. Slik ble virksomheten mye mer vellykket enn den var i virkeligheten, og midler fra straffbare handlinger ble da «vasket» inn i lovlig tjente penger (Rui, 2012). Dette ser vi har utviklet seg og har blitt et stort problem internasjonalt. De økonomiske aspektene har blitt stadig mer komplisert på grunn av raske endringer innen teknologi og globalisering av finansnæringen. Dette har ført til at både nasjonale og internasjonale myndigheter jobber tettere sammen for å kunne avdekke økonomisk kriminalitet.

Oktober 2018 trådte den nye hvitvaskingsloven i kraft. Den erstattet hvitvaskingsloven fra 2009. Hvitvaskingsloven fra 2009 ble revidert for å oppfylle internasjonal standard og anbefalingene til Financial Action Task Force (FATF). Målet med hvitvaskingsloven er å kunne avdekke og bekjempe hvitvasking av utbytte, og terrorfinansiering. Den nye hvitvaskingsloven reflekterer derfor i tråd med den internasjonale utviklingen. Denne oppdateringen har gitt mer innstramning av lovverk, hvor loven har utvidet ansvars- og arbeidsbyrden for rapporteringspliktige og tilsynsorganer, i tillegg til nye regler og rutiner som bankene skal forholde seg til.

Det er utviklet mange ulike organer som jobber daglig for å kunne bekjempe økonomisk kriminalitet i Norge. Økokrim er et sentralt og viktig organ for å bekjempe hvitvasking, den økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. I tillegg til Økokrim har vi Enheten for Finansiell Etterretning (EFE), som er en enhet innenfor Økokrim. Den fungerer som et bindeledd mellom Økokrim og næringslivet. Jobben til EFE er å kunne analysere og videresende rapporter om mistenkelig transaksjoner (mer om dette i kapittel 2.4.6).

1.1. Problemstilling

Tema for denne avhandlingen er som nevnt hvitvasking. Vi har valgt dette temaet fordi verden har endret seg betydelig de siste årene gjennom pandemi og ikke minst de siste 10 årene, med mye økonomisk kriminalitet og straffbare handlinger. Pandemien har vært med å økt den økonomiske usikkerheten og har derfor skapt handlingsrom for kriminelle ved å utnytte den sårbare situasjonen vi har vært i de siste årene (Iversen, 2020-b). Hvitvasking av utbytte er for eksempel et av de vanligste og hyppigste straffbare handlingene som kriminelle utfører, og den har gitt mange negative konsekvenser for samfunnets økonomi (Økokrim, u.å). I tillegg har transaksjoner av store beløp på tvers av landegrensene, uten at bank er som tredjepart, vekket uro hos myndighetene. Etter at Finanstilsynet valgte å innføre registreringsplikt har for eksempel antallet tilbydere av oppbevaring og veksling av kryptovaluta sunket. I 2018 var det 10-15 tilbydere, mens i 2020 er det kun 9 som er registrert som aktive kryptovalutavekslere i Norge (Iversen, 2020-a). I tillegg er det 10-20 uregistrerte kryptovalutavekslere som også har stor tilknytning til annen kriminalitet, som narkotika, hvitvasking, skattesvikt og bedrageri her i Norge (Iversen, 2020-a).

For å kunne forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansieren er det utviklet hvitvaskingslov i tråd med FATFs anbefalinger, som alle banker, forsikringsselskaper, advokater, revisorer og eiendomsmeglere osv. er underlagt plikt å følge etter (Grimstad, 2020). Vi vet at både Økokrim, Finanstilsynet og bankene jobber mye med å kunne avdekke bruk hvitvasking og kryptovaluta. Vi ser at verken Økokrim eller bankene klarer å avdekke og stoppe alle de kriminelle transaksjonene. Derfor ønsker vi i denne avhandlingen å se nærmere på hvordan hvitvasking fungerer, og hvilke tiltak bankene kan etablere for å håndtere bruk av kryptovaluta i hvitvasking.

På bakgrunn av dette har vi valgt følgende problemstilling for dette forprosjektet:

Vil bruk av kryptovaluta i hvitvasking medføre at hvitvaskingstiltakene som norske banker følger blir mindre effektive?

Ved å kunne svare på denne problemstillingen, kan vi forklare om det finnes svakheter ved bruk av hvitvaskingsloven for å avdekke kryptovaluta i hvitvasking. Som vi vet, kan hvitvasking av kryptovaluta og andre typer profittmotiverte kriminalitet svekke finansiell sektors integritet og omdømme og ikke minst den finansielle stabiliteten (Huse, 2020). Nettopp på grunn av dette har vi rettet fokuset mot banker, ettersom forskning viser at bankene har en mye høyere risiko for å bli utsatt for kriminelle handlinger.

1.1.1 Forskningsspørsmål

For å kunne besvare problemstillingen vår på best mulig måte har vi utformet fire forskningsspørsmål, som vi mener kan være til hjelp å besvare problemstillingen. Vi ønsker å se nærmere på regelverket, herunder bankenes rapporteringsplikt, ressursbruken, teknologi og innovasjon. Vi mener disse hovedmomentene og spørsmålene innenfor disse har fokus på ulike forhold som kan være med på å forklare hvordan banker kan avdekke hvitvasking i kryptovaluta, og om loven er effektiv nok eller ikke.

Forskingsspørsmålene vi har valgt på bakgrunn av problemstillingen er:

1. Hvitvaskingsregelverket: Åpner hvitvaskingsloven for tiltak som er effektive mot bruk av kryptovaluta for hvitvasking?

2. Tiltak og rapporteringsplikt: hvilke tiltak anvender norske banker for å avdekke hvitvasking ved bruk av kryptovaluta?

3. Ressursbruk: Bruker banken store ressurser for å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering?

4. Teknologi og innovasjon: Åpner bruk av kryptovaluta opp for nye hvitvaskingsmetoder?

Forskingsspørsmål 1 stiller spørsmål om hvitvaskingsloven er i stand til å kunne observere økonomisk kriminalitet i form av kryptovaluta eller ikke. Dersom hvitvaskingstiltakene ikke kan oppdage andre typer økonomisk kriminalitet, som for eksempel bruk av kryptovaluta i hvitvasking, vil det føre til mangel på tillitt på bruken av regelverket. Befolkningen vil kunne miste tilliten til bankene og det kan resultere til fallende virksomheter for bankene. I tillegg vil det påvirke bankenes omdømme. Svakheter ved loven vil generelt påvirke samfunnet negativt, og gi andre alvorlige konsekvenser som reduserte skatteinntekter til regjeringen og ikke minst føre til mer kriminalitet.

Forskingsspørsmål 2 retter fokuset mot tiltak norske banker allerede har utviklet selv for å avdekke hvitvasking av kryptovaluta, i tillegg til å følge de tiltakene som myndighetene har satt

opp. Her ønsker vi å undersøke om det er noen metoder eller systemer bankene allerede har tatt i bruk for å avdekke bruk av kryptovaluta i hvitvasking eller ikke.

Å se på hvor mye ressurser en bank bruker på å avdekke og bekjempe økonomisk kriminalitet, kan gi oss et innblikk i hvor mye bankene fokuserer på å bekjempe hvitvasking. Lite ressursbruk tilknyttet risikovurderinger og manglende rutiner for tiltak kan ha store økonomiske konsekvenser for bankene. Kort sagt vil vi i forskningsspørsmål 3 kartlegge hvor mye ressurser bankene bruker for å avdekke hvitvasking.

Det har vært store endringer i økonomi markedet og det har ført til at stadig flere utfører økonomisk kriminalitet, og oppfinner nye hvitvaskingsmetoder hele tiden. Hvitvasking av penger vil gi store kostnader til samfunnet og etterlater seg store negative konsekvenser. Vi vil derfor ved hjelp av forskningsspørsmål 4 undersøke om kryptovaluta vil kunne åpne opp for slike nye hvitvaskingsmetoder. Dersom vi kommer frem til at bruk av kryptovaluta åpner opp for nye hvitvaskingsmetoder, er både bankene og myndighetene nødt til å samarbeide og utvikle tiltak og teknologi som kan hjelpe til med å avdekke dette.

1.2. Avhandlingens struktur

Denne avhandlingen er delt inn i fire deler og har totalt 9 kapitler. Del I inneholder kapittel 1, 2 og 3. I kapittel 1 har vi gjort rede for bakgrunn av avhandlingen, samt presentert studiens problemstilling og forskningsspørsmål. I kapittel 2 presenteres det data om hvitvasking, økonomisk kriminalitet, og nasjonale tiltak som er iverksatt i Norge. I tillegg er det en kort beskrivelse av hva kryptovaluta er og hvilke teknologier som brukes for hvitvasking av kryptovaluta. Kapittel 3 presenterer de teoretiske rammeverkene som er sentral for denne avhandlingen.

I del II, kapittel 4, presenteres den metodiske tilnærmingen i avhandlingen. Her presenteres det hvilke datainnsamlingsteknikker som er benyttet i denne avhandlingen. I tillegg presenteres antall undersøkelsesenheter som er tatt med i undersøkelsen, og kort om avhandlingens kvalitetssikring.

Kapittel 5 og 6, i del III, behandler de empiriske funnene som er gjort både fra dokumentstudier, og vår presentasjon av innsamlet data fra intervju. Del IV inneholder kapitlene 7, 8 og 9. Kapittel 7 og 8 inneholder analyse av innsamlet data og våre anbefalinger til løsninger. I kapittel 9 vil vi presentere våre konklusjoner basert på analysen. I tillegg vil det gis kritikk til avhandlingen og forslag til videre forskningen innenfor dette temaet.

1.3. Avgrensning

Denne avhandlingen vil fokusere på hvitvasking i den norske banknæringen, med fokus på hvorfor og hvordan hvitvasking oppstår, og hvilke tiltak som anvendes for å forebygge.

Avhandlingen legger den nye hvitvaskingsloven til grunn og ser på hvordan bruk av kryptovaluta svekker hvitvaskingstiltakene. Vi har valgt å avgrense oss til Norge, dette er begrunnet i begrensningen av tid og masterens omfang. I tillegg har vi begrenset antall intervjuobjekter i avhandlingen. Vi har valgt kun å se på hva bankene gjør, og derfor ikke sett denne problemstillingen fra myndighetenes perspektiv. Vi mener derfor at det kan være aktuelt å se både fra myndighetenes side og bankenes side hvordan dette arbeidet gjøres og hvordan det skal forbedres. I framtiden kan det være aktuelt å forske på hvitvasking og kryptovaluta på internasjonalt nivå, for å få et større bilde av hvordan dette fenomenet henger sammen.

Kapittel 2 Hvitvasking og kryptovaluta: fenomenet og reguleringer

2.1. Økonomisk kriminalitet

Verden har blitt mer globalisert, nasjonale grenser har fått mye mindre betydning på mange områder. Det viser seg at norske borgere handler på utenlandske nettsteder, og betaler gjerne gjennom utenlandske betalingstjenester (Frøberg, 2020). Vi ser også at norske bedrifter etablerer seg mer og mer i utlandet, og flere og flere utenlandske bedrifter konkurrer om anbud mot norske bedrifter, på like vilkår. Det betyr at grenseoverskridende bedrifter/virksomheter blir mer utbredt og da vil finansielle transaksjoner gå raskere (Iversen, 2020-b).

Samfunnet har endret seg mye de siste årene, mye mer av vårt daglige liv har blitt virtualisert, som igjen skaper nye arenaer for kriminalitet. Et eksempel på det er kriminaliteten i det virtuelle rom, som skjer i økende grad nå, uten noen form for fysisk kontakt. Dette gjøres ved bruk av frastjålet- eller falske identiteter, som gjør at de skiller seg fra den fysiske personen. Ifølge Økokrim har det daglige kriminalitetsbildet har endret seg. Det har vært en økning av kriminalitet innen virtuell- og kryptovaluta, massebedragerier i virtuelle rom, misbruk av personopplysninger og persondata, nettovergrep og trusler på nett (Iversen, 2020-b). Internett har kommet for å bli, og den blir stadig bedre. Tanken bak internett, var at man skulle kunne forbedre kommunikasjonen mellom landegrenser, både mer effektiv og avskjernet enn tidligere. Dessverre forekommer det også negative sider med forbedret internett, flere og flere har fått tilgang til internett de siste tiårene, slik at også nye former for økonomiske kriminalitet har kommet frem i lyset (Ahlgren, 2021).

Et økende problem man ser innenfor økonomisk kriminalitet, er at det sjeldent rammer en enkel person i samfunnet, men hele samfunnet som ett. Grunnen for at politiet ikke har brukt mye ressurser på økonomisk kriminalitet, ovenfor andre typer kriminalitet, er fordi de fleste tilfellene er det offerløs (ved at offeret ikke er en enkel person, men hele samfunnet). Det foreligger derfor et problem (vanskelig og komplekse) med å identifisere ofrene i økonomisk kriminalitet, og en uklar offerrolle gjør at det kan være vanskelig å forstå selv at man har begått en straffbar handling. Truslene har blitt mer omfattende i de siste årene, fordi det er en ekspansjon i det globale finansmarkedet. Dette har ført til økt risiko for korrupsjon, hvitvasking, økonomisk utroskap og andre former for økonomisk kriminalitet (Iversen, 2020-b).

ØKOKRIM definerer økonomisk kriminalitet som:

«Økonomisk kriminalitet er profittmotiverte, lovstridige handlinger som ofte begås innenfor eller med utspring i en økonomisk virksomhet som i seg selv er – eller gir seg ut for å være – lovlig» (Økokrim, 2017).

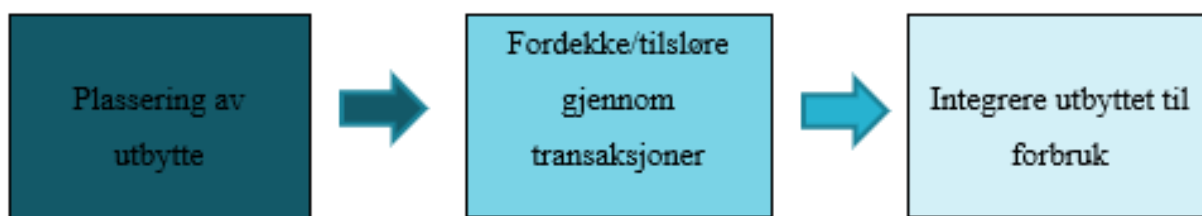
Med kryptovaluta som en ny type valuta, har man hørt og lest i nyhetene om hvitvasking ved hjelp av kryptovaluta, både globalt, men også i «lille Norge». Enkelt forklart går hele prosess ut på at man skal prøve å skjule eller tilsløre ulovlige penger som stammet fra ulovlige aktiviteter. Også har de kriminelle til hensikt å legitimere disse midlene inn i den legale økonomien i senere tid.

Hvitvaskings fenomen har eksistert lenge, og hvitvasking har lenge vært kriminalisert. Det er ikke kun teknologi som har blitt utviklet gjennom tidene, men også kunnskapen bak hvitvasking. Derfor har man samarbeidet mye tettere de siste tiårene, siden hvitvasking vanligvis ikke lenger et problem for kun et land, men er et globalt problem (Rui, 2012).

2.2. Hva er hvitvasking?

Hvitvasking går ut på å få illegale verdier til å fremstå som legale verdier og er en handling som er sammensatt av flere komplekse og mange forskjellige metoder. Det mest tradisjonelle og vanlige metoden, blir gjennomført ved at man bruker ulovlige midler og investerer i lovlige eiendeler som f.eks. kunst, smykker, biler, fast eiendom, aksjer, båter og man kan faktisk smugle penger via posten. Det er flere metoder man kan bruke for å skjule de ulovlige midlene man innehar; ved at man setter inn illegal fortjeneste (regnskapsfører «ekstra» fortjeneste), eller ved ID-tyveriet og oppretter bankkonto på deres navn, for så å videreføre disse midlene til skatteparadis eller land som ikke har så strenge hvitvaskingslover. Som nevnt så har teknologi fremgangen vært utrolig rask og har hatt en stor vekst, som gjør at myndighetene henger litt etter. Man ser at når myndighetene henger etter gir det en åpning for at kryptovaluta kan brukes til ulovlige handlinger, ved for eksempel hvitvasking. Et eksempel kan være at man lyver om hvor kryptovalutaen stammer fra, at de hevder at det er gevinster kryptohandel, men at det egentlig stammer fra ulovlige aktiviteter (Iversen, 2020-a).

Som det var nevnt i forrige avsnitt, er det flere metoder en kriminell person/gruppe kan benytte seg for å hvitvaske valuter. Den mest anerkjente modellen brukt for å forklare hvitvasking, blir kalt for trefasemodellen. Den er bygget opp av tre faser, første fase er plasseringsfasen, andre fase er tilsløringsfasen og siste fase er integreringsfasen. Selve prosessen kan illustreres slik:

Figur 1: Trefasemodellen, (FinansNorge, 2021)

I første fase, i plasseringsfasen blir man introdusert til verdier som da har stammet fra en kriminell handling i finanssystemet. Dette kan eksempelvis være penger som stammer fra en straffbar handling, som blir satt inn på en bankkonto. Den første fasen er veldig risikofylt, fordi det er her de fleste bankene vil tenne på sine rødelys. De vil da få mistanke om hvor disse pengene har kommet fra, og er lovpålagt å etterspørre dokumentasjon for pengenes opprinnelse. For å få disse illegale verdiene inn i den legale økonomien, kan teknikker som kontantkjøp av investeringsobjekter som for eksempel kunst, eiendommer eller kjøretøy bli brukt. I senere tid, er det blitt strengere på kontaktkjøp av gjenstander og varer, maksbeløpet er på 40 000,-, og om beløpet overstiger dette, er det forbudt å ta imot betaling i henhold til hvitvaskingsloven (Petersen, 2021). Kontanter som stammer fra illegale handlinger har blitt vanskeligere å omhandle til legale kontanter, dette er på grunn av tiltakene i hvitvaskingsloven. Dette stopper ikke hvitvaskingen, det har kommet flere og flere nye metoder, som blir forklart i senere avsnitt (Rui, 2012).

Den neste fasen er tilsløringsfasen, i denne fasen ønsker den kriminelle å tilsløre eller kutte all den direkte tilknyttingen til de illegale verdiene fra straffbare handlinger. Dette kan gjøres ved at man flytter pengene fra kontoen, dette fører til at all forbindelse mellom verdiene og den straffbare handlingen kuttes. Dette kan gjøres ved å flytte penger til flere forskjellige konti eller ved at man kan investere disse midlene finansielt. En mer vanlig metode er at pengene blir oppgitt som brukt for en tjeneste eller en vare, men i realiteten er den bare en fiktiv fakturering eller over/underfakturering. De kriminelle bruker fagpersoner innenfor feltene de vil «investere» pengene i, ved at disse fagpersonene mottar en «honnør». Transaksjonene blir forfalsket ved hjelp av revisor, advokater eller megler, siden disse personene innehar en bred kunnskap inn i deres felt, og da har de muligheten til å få disse illegale midlene inn i finanssystemet. En ting som er sikker, jo dypere disse pengene kommer inn i finanssystemet, jo vanskeligere er det å oppdage de (Rui, 2012).

Siste fase er integrasjonsfasen, her blir det skapt et legitimt grunnlag for midlenes opprinnelse. Da vil disse midlene være fritt fram for en privat person å bruke, de kan da disponere disse midlene på kjøp av eksklusive varer eller til investering i legale virksomheter.

Modellen gir en god forklaring til en som aldri har hørt eller satt seg inn i hvitvaskings fenomenet, men den har dessverre svakheter som de fleste teoretiske modeller. Grunnen er at teori og virkeligheten aldri stemmer overens, siden samfunnet alltid er i bevegelse.

2.3. Forskjellige hvitvaskingsmetoder i Norge

Som nevnt i tidligere avsnitt finnes det flere forskjellige metoder for å hvitvaske de illegale verdiene inn til det legale finanssystemet. Det brukes forskjellige metoder i verden, noen er kanskje mer brukt i et land enn et annet. Til felles har det blitt avdekket de siste årene at det ikke er kun et land som skiller seg ut, men at kriminelle fra forskjellige land samarbeider internasjonalt. Grunnen er at ved å «vaske» pengene gjennom flere ledd i flere land, blir det vanskeligere å spore opp disse pengene fra illegale handlinger. Det har blitt oppdaget av både norske og internasjonale etterretninger, at det er mye tettere samarbeid mellom de økonomiske kriminalitetene og tradisjonelle organisert kriminalitet. Det som skaper et problem for å spore opp de illegale verdiene, er at de legale og illegale virksomhetene driver side om side og vil danne komplekse selskapsstrukturer. Faren her er at man ikke klarer å skille mellom hva som er ulovlig og ikke, som igjen gjør det blir vanskelig å avdekke de kriminelle delene av pengestrømmer og transaksjoner i virksomheten (Meld. St. 7 (2010–2011)).

En av metodene som har kommet opp frem i det siste, på grunn av teknologi fremgang og pandemi, kalles for muldyr-metoden. Kriminelle velger å oppsøke godtroende nordmenn som er på jakt etter jobb, som enten har blitt sagt opp eller permittert på grunn av pandemien. Hvor de kriminelle får nordmenn til å bli en del av et komplisert og veldrevet kriminelt nettverk ved at de stiller bankkontoen deres til disposisjon for de kriminelle, uten at de selv er klar over det. Selv om man ikke vet at disse illegale midlene stammer fra en straffbar handling, blir man som regel regnet som medskyldig. De kriminelle kontakter muldyret ved hjelp av for eksempel Facebook eller andre sosiale plattformer, der de oppgir at jobben går ut på å selge telefoner på «Facebook Marketplace». De mottar da pengene for salg av mobilen, så overfører de det videre til en bankkonto, siden pengene har kommet fra en norsk bankkonto, er pengene mer troverdig (Nærø, 2020).

En metode som økokrim har sett at kan være litt problematisk, er kryptovalutautveksler (det er en aktør som tilbyr en tjeneste, ved å bytte ut kryptovaluta mot ordinær valuta, eller motsatt). Dette har blitt regulert senere i tid, ved en ikrafttredelse av en ny hvitvaskingsforskrift 15.oktober 2018, ved at de rapporteringspliktige skal forholde seg til i henhold til hvitvaskingsloven. Men det finnes også uregistrerte valuta utveksler, som operer under falske alias. Prosessen gjennomgår som regel via nettbankoverføring, mens andre også kan tilby enkelte oppgjør via betalingsapplikasjoner. Av de

uregistrerte kontoene som driver med valuta veksling og der økokrim kjenner til identiteten til vedkomme, kan man se at disse har en tilknytning til annen kriminalitet, som narkotika-, skattesvik, bedrageri og hvitvasking (Iversen, 2020-a).

Mange nordmenn blir offer for økonomisk kriminalitet årlig, men mange vet ikke at de er en del av prosess som hvitvasker penger. Et eksempel på det er nettført, her oppretter man forhold med ukjente mennesker på nett (som har en hensikt å skade deg økonomisk). Prosessen virker ikke så avansert og urealistisk når man er forelsket og ikke tenker med hjernen, men med hjertet. Ved at man først sender beløper til gjerningspersonen, etter at offeret har tømt bankkontoen sin eller at banken nekter å overføre pengene videre. Overfører de kriminelle et beløp fra kontoen deres som offeret sender videre. Kort forklart, blir pengene sendt via flere troverdige kontoer, som til slutt ender hos de kriminelle. Økokrim sier at disse pengene stammer fra menneskehandel, narkotikahandel og våpenhandel. Pengene går igjennom flere kontoer i Europa, men Norge er attraktivt, grunnen er at våre bankkontoer er mer troverdig og gjør at pengene blir vanskeligere å spore. Selv om man er uvitende, blir man dømt for hvitvasking, dette fordi om man mottar penger fra en ukjent konto, har man et ansvar enten å rapportere det eller sende pengene tilbake (Ogre, 2018).

Den mest vanligste metoden i Norge som er «stor og gjennomtenkt», kanalisere utbytte via virksomheter. Ved at man oppretter falske fakturer ved falske salg, og får inn de illegale midlene raskt inn i den legale økonomien. Men man kan også utnytte profesjonelle forvaltere til hjelp, hvor de finansierer transaksjoner i flere ledd, som til slutt gjør det vanskelig for økokrim å følge, ved kombinasjon med eierskap med kontoer i skatteparadis (Rui, 2012). En relativ ny metode, som gjør det vanskelig å spore er kjøp og salg av kryptovaluta. Siden man sjeldent kan spore kryptovaluta, de få gangene man kan spore kryptovalutaen er når det er valuta fra lommebok til lommebok, men man kan ikke se hvem som eier disse lommebøkene. Det er tre metoder de kriminelle utnytter for å hvitvaske kriminelle verdier via kryptovaluta, den første innebærer at de kriminelle har mottatt ulovlige midler og nå ønsker de å veksle til kryptovaluta som da sendes ut av landet, eller motsatt de mottar kryptovaluta som veksles til ordinær valuta. Metode nummer to er at en offer veksler egen ordinær valuta til kryptovaluta, så sender de det videre til de kriminelle. Den siste metoden innebærer at et offer blir fratatt kontrollen over sin nettbank og disse midlene overføres til en valuta utveksler, som da igjen overfører sine kryptovaluta til sin egen kryptovalutalommebok (Iversen, 2020-a).

Alt dette er eksempler på hvor avansert og tidskrevende det kan være for at man skal kunne oppdage hvitvasking, når de kriminelle utnytter globalisering og «usynlige» landegrensener. En

hvitvaskingsoperasjon ble avdekket i 2018 da spanske, amerikanske og finske myndigheter gikk til aksjon mot en finsk opprinnelig kryptovalutaveksler. Her ble det avdekket at spanske narkotikaselgere ønsket å veksle ordinær valuta om til Bitcoin, som deretter ble vekslet videre til Colombianske pesos og da satt inn i Colombianske banker. Dette viser hvor avanserte de kriminelle er og utnytter teknologien til sin egen vinning, gjør det vanskelig for autoritet og spore pengene (Iversen, 2021).

2.4. Nasjonale tiltak mot hvitvasking

Historikken fra hvitvasking viser at man som et land alene ikke kan bekjempe denne type kriminalitet, siden hvitvasking ikke kjenner noen landegrenser og det kan påvirke økonomien til flere land. Selv om avhandlingen vår fokuserer på hvitvasking i norske banker, må vi inkludere om de forskjellige organene som har internasjonale samarbeid. Dette gjør vi for å kunne se det større bilde av hvordan systemet er bygd opp for både kriminelle og de på motsatt side. Dette problemet har vært gående lenge, de forskjellige organene har kjempet en lang kamp, med tanke på at det har oppstått teknologi fremgang som har gitt de kriminelle nye muligheter. Bankene i Norge forholder seg ikke til bare de nasjonale organene, men også internasjonale. Selv om mye av arbeidet som bankene gjør er lovpålagt, er også mye som er av egen interesse for å ta en del av samfunnsansvaret og ikke minst skape tillit til forbrukerne. I de neste delkapitlene vil vi gå igjennom de relevante organene som har oppstått på grunn av hvitvasking. Men først presenterer vi hvitvaskingslovens formål.

2.4.1. Hvitvaskingsloven

Dette avsnittet tar for seg hvitvaskingsloven, den ble tredd i kraft i våren 2009 (revidert), og er med på å regulere de mistenksomme transaksjoner, samtidig er den også med på å medføre forpliktelser som rapporteringspliktige er pålagt å etterfølge. Denne loven er med på at de som jobber i finansinstitusjoner skal kunne få den riktige opplæring som de har behov og rett på. Slik at finansinstitusjoner ikke skal bli utnyttet av de med kriminelle til illegale hensikter.

Hvitvaskingsloven er bygget opp slik at de rapporteringspliktige kan bli anmeldt dersom de ikke rapporterer mistenksomme transaksjoner i henhold til hvitvaskingsloven. Blir det mistenksomme omstendigheter, kan man bli dømt etter Straffeloven (strl.) §317. Loven anvendes kun når politiet har en mistanke om at den tiltalte har gjort noe straffbart, mens rapporteringspliktige rapporterer til myndigheten, ved at det har oppstått noe mistenksomt etter hvitvaskingsloven. De rapporteringspliktige kan bli anmeldt dersom loven ikke blir fulgt slik den er beskrevet. I de neste

avsnittene skal vi ta for oss de mest sentrale punktene i hvitvaskingsloven. (Hvitvaskingsloven, 2018)

Kriminalitet som har omhandlet hvitvasking har stadig utviklet seg både i Norge og internasjonalt. Hvitvaskingsbegrepet har flere sider og har vært en del av kriminalitets miljøet så lenge det har vært kriminalitet i Norge. Dette kan ses ved Straffeloven (også kalt for Kriminalloven) fra 1842, vi fikk da en mer moderne straffelov. Den var med på å anvende straff og tok i hovedsak standpunkt til fordel i avskrekksteori. Loven spesifiserte hvem som kunne straffes for hva og hvilken straff man kunne få, men også bestemmelse for hva som kriminaliserte ulike befatninger av tyvegods. (Henry John, 2002) Det har skjedd store endringer i samfunnet siden 1842, og i 2004 kom første utkast av hvitvaskingsloven. Den har blitt revidert i 2009, men sist endret i 2018 (Hvitvaskingsloven, 2018).

Lovens formål er å forebygge og avdekke transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller med tilknytning til terrorhandlinger (Hvitvaskingsloven, 2018). Hvitvaskingsloven har i hensikt at de som har forpliktet seg til å rapportere mistenksomme aktiviteter følger sine rapporteringsforpliktelser. I Hvitvaskingsloven er det nevnt at alle har rapporteringsforpliktelser jf. Hvitvaskingsloven §4, det betyr at rapporteringsforpliktelser er en fellesbetegnelse på de virksomheter, foretak og personer, som da må rapportere til Økokrim (Rui, 2021).

Identitetskontroll er en av de viktigste punktene i loven, fordi dette skal gjøre at man kan kontrollere identiteten til personene som velger å bruke en rapporteringspliktig tjeneste. Et eksempel kan være når en kunde vil etablere et kundeforhold hos en norsk bank, så skal rapporteringspliktige kreve gyldig legitimasjon av kunden. Ifølge loven anser man et kundeforhold, når kunden bruker rapporteringspliktiges tjenester. Disse tjenestene kan være opprettelse på bankkonto, utsendt bankkort, eller når den rapporteringspliktige pådrar seg et oppdrag. Forskriften stiller krav til hva legitimasjonsdokumentet skal inneholde; det skal inneholde fullt navn, foto og fødselsnummer eller evt. D- nummer (Rui, 2021).

Rapporteringspliktige kreves å oppbevare kundeopplysningen forsvarlig i fem år ved opprettelse av et kundeforhold. I loven stilles det visse krav til hvilke opplysninger som kreves, som for eksempel fullt navn eller firma, personnummer og adresse, jf. Hvitvaskingsloven § 30 første ledd (Hvitvaskingsloven, 2018).

Hvitvaskingsloven §25, første ledd, viser at den som er rapporteringspliktig skal undersøke det nærmere når det har oppstått en mistanke om en transaksjon som har tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering (Hvitvaskingsloven, 2018). Når den rapporteringspliktige foretar en nærmere

vurdering av materialet som foreligger, vil dette være tilstrekkelig. Dersom undersøkelsen ikke bidrar til å avkrefte mistenksomheten, skal det da rapporteres til Økokrim. Alle de transaksjonene som har vært mistenksomme og de forholdene som har vært til stede for å medføre mistenksomhet hos den rapporteringspliktige, skal da rapporteres som en Mistenksom- Transaksjonsrapport (MT-rapport) til Økokrim, uten at den mistenksomme skal være informert.

I loven står det ikke spesifikk hva som skal inneholde i MT-rapporten jf. Hvitvaskingsloven §26 første ledd, men at dette skal etterspørres, men på hjemmesiden til Økokrim, står det hvilken punkter som skal være med:

Tabell 1: Punkter som skal være med i MT-rapporten (Økokrim, 2018)

- Grunnlag for MT-rapporten (Hvorfor rapporteres det)
- Transaksjonenes referansenummer- melderens egne referanse
- Dato for transaksjon
- Transaksjonenes retning- sendt eller mottatt
- Transaksjonenes destinasjon (Land)
- Type transaksjon, formål og beskrivelse
- Beløp (Nok)
- Beløp (annen valuta)
- Impliserte personers (objekt det rapporteres på) fornavn og etternavn
- Impliserte personers fødselsdato- og personnummer
- Impliserte personers adresse, telefonnummer, arbeid, og nasjonalitet dersom dette er kjent
- Impliserte personers identifikasjonsdokument
- Impliserte firma (Navn, organisasjonsnummer, adresse)
- Andre tilknyttede personers fornavn, etternavn og adresse, fødsels- og personnummer dersom dette er kjent

Det er vanskelig for den rapporteringspliktige å minske risikoen for at det har vært en «mistenksom transaksjon», og dette kan varierer fra virksomhet til virksomhet. De skal ta utgangspunkt i kjennetegn fra de «normale kundene», og på den måten sammenligne de med «unormale kundene».

I kapittel 7 av Hvitvaskingsloven står det at de som er rapporteringspliktige skal ha ansvar for å etablere interne kontroller som tilfredsstillende de kravene og bestemmelsene som loven krever. Loven forklarer også videre at de ansatte som skal utføre oppdrag for foretaket, skal ha opplæring slik at de er kjent med virksomhetens forpliktelser etter loven. Dette for at de skal kunne gjenkjenne forholdene som kan indikerer på hvitvasking og terrorfinansiering. Det skal gis opplæring jevnlig,

slik at de ansatte er oppdaterte til enhver tid. Videre står det at virksomheter under §4 første ledd bokstav a, b og c (bank, kredittforetak og finansieringsforetak) skal ha elektroniske overvåkingssystemer som skal kunne fange opp forhold som kan avdekkes som hvitvasking eller terrorfinansiering (Rui, 2021).

2.4.2. Financial action Task Force (FATF)

Financial Action Task Force (FATF) er et internasjonalt samarbeid mellom landene for å bekjempe hvitvasking, inkludert bekjempelse av terrorfinansiering etter tragedien 11.09.2001. Dette samarbeide ble grunnlagt av initiativ til G7 landene, fordi hvitvasking var et problem ikke bare i deres land, men at den strekker seg over flere landegrensener. Dette samarbeide går ut på at de kommer med anbefalinger på tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, disse anbefalingene blir regnet som ledende internasjonale veiledere på dette området. I anbefalingene ligger det rettet mot medlemslandene som per i dags er over 39 land. Her blir det rettet mot strenge krav til finansinstitusjonene om identifikasjon av kunder og rapportering av mistenkelig transaksjoner, som man kjenner igjen fra hvitvaskingsloven. De påpeker at det ikke skal lønne seg å være kriminelle, fordi hvitvasking skal straffes og midlene skal kunne bli inndratt. Det som er viktigst med dette samarbeide er at justis- og politisamarbeid mellom landegrensene skal være mulig. Deres samarbeid skal kunne beskytte samfunnet mot ulovlige aktiviteter som kan medføre skade, som f.eks. organisert kriminalitet, korrupsjon og terrorisme. De går aktivt etter å hjelpe autoriteten med å stoppe penger som kriminelle bruker til dop, menneskehandel og midler som blir finansiert til masseødeleggelsesvåpen. (Grimstad, 2020)

2.4.3. EU- og EØS- samarbeidet

EU-kommisjonen utformer direktiver som tiltak i kampen mot hvitvasking og terrorfinansiering, de tar i sikte om å skape et fullstendig rettslig rammeverk for den nasjonale hvitvaskingslovgivningen innenfor alle land som er medlem av EØS-avtalen. Siden Norge er medlem av EØS, er de forpliktet til å bruke hvitvaskingsdirektivitet og internasjonale standarder i norske lover (Rui, 2012).

Hvitvaskingsloven er bygget på EUs 4 hvitvaskingsdirektiv, direktivet har som formål å beskytte EUs finansielle system mot misbruk av kriminelle til hvitvasking og terrorfinansiering (Grimstad, 2020). I 2020 ble det sendt ut en ny høring for å mulig iverksette den femte direktive fra EU, grunnet virtuelle valuta og anbefaling av FATF. Det nye forskriftsbestemmelsen trede i kraft 1.juli 2021, et av de viktigste var at alle som drev med kryptovaluta handel var nå rapporteringspliktige (Finanstilsynet, 2021).

2.4.4. *Finansdepartementet*

Finansdepartementet har ikke direkte tilknytning til å bekjempe hvitvasking, men deres arbeid er også viktig å inkludere i denne sammenhengen. De har ansvaret for at finansinstitusjonene er tilstrekkelig solide, som innebærer banker, regnskap, revisjon og revisorer. Disse finansinstitusjonene og menneskene har en sterk tilknytning til hvitvasking, fordi de selv kan bli misbrukt eller selv være en del av hvitvaskingsprosessen villig. Derfor kan finansdepartementet komme med å fornedre forslag til lover og forskrifter, som vi kjenner igjen fra hvitvaskingsloven. De har også fire andre hovedtemaer som de jobber med, derfor er ikke bekjempelse av hvitvasking deres førsteprioritet, men heller at de «hjelper» til når det kan gjøres (Regjeringen, 2014).

2.4.5. *Finanstilsynet*

Finanstilsynet er et selvstendig myndighetsorgan, deres arbeid ligger i grunnlag i lover og vedtak fra Stortinget, regjeringen og finansdepartementet. De var lenge underlagt Finansdepartementet, men i 2016 ble den endret til EUs finanstilsyn via ESA. Deres hovedmål er å kunne bidra til et stabilt og velfungerende marked, ved at forbrukere skal kunne føle tillit til at finansielle avtaler og at tjenester blir fulgt opp slik de skal. Deres definisjon på en finansiell stabilitet er at markedet/tjenester skal kunne tåle en forstyrrelse og uventet hendelser og fortsatt kan drive sine tjenester og opprettholde funksjonaliteten. Uten riktig tilsyn kan den verste konsekvensen være problemer for økonomien og forbrukeren. Et velfungerende marked har mye til felles med en finansiell stabilitet, siden et velfungerende marked bidrar til at kapital og risiko blir riktig fordelt og priset. Fordi uten en finansiell stabilitet vil ikke markedet kunne fordele kapital og risiko på en effektiv måte (Finanstilsynet, 2016).

2.4.6. *Økokrim og Enheten for finansiell etterretning (EFE)*

Økokrim er en av de nasjonale styringsorganene vi har for økonomisk kriminalitet, den ble opprettet i 1989. Økokrim er både et særorgan i politiet, men også i et statsadvokatembete med nasjonal myndighet (Lunde, 2017-b). Grunnen for at økokrim ble opprettet var at myndighetene ville ha et større fokus på økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Under økokrim finner man Enheten for Finansielle Etterretning (EFE) som kan sammenlignes som Norges svar på Financial Intelligence Unit. EFE har et tett samarbeid med internasjonale myndigheter og de har selv en rådgivende funksjon for sentrale myndigheter (Lunde, 2017-a). EFE sin primæroppgave er å håndtere rapporter og mistenkelige transaksjoner fra rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven, som f.eks. MT-rapporten. Dette betyr at norske banker vil da rapportere til EFE og ikke direkte til Økokrim.

2.4.7. Skatteetaten

Skatteetaten er en etat i Norge, de er underlagt finansdepartementet, deres arbeidsområde er ansvar for folkeregistrering og fastsettelse, men også innkreving av skatt og merverdiavgift. Skatteetatens arbeid har ikke en direkte tilknytting til bekjempelse av hvitvasking, men heller deres allerede arbeid i andre saker, som klarer å fange opp kriminelle. Hvitvaskingsprosessen kan sammenlignes med domino, for at man skal kunne gå fra den ene til den andre, må man klarer å få alle brikkene til å falle på plass. Skatteetaten har ansvar for å gi ut arbeidstillatelse og skattekort, men når kriminelle kommer med falsk-ID, så blir de tatt og dette vil sette en stopp for videre kriminelle handlinger. De viser frem til at mange kriminelle som blir tatt har en annen tilknytting organisert fiktiv fakturering innenfor bransjer som renhold, bygg og anlegg. Vi vet at fiktiv fakturering kan være en fremgangsmåte de kriminelle bruker for å hvitvaske penger i Norge, derfor er skatteetaten en viktig del av hvitvaskingskampen i Norge (FinansNorge, u.å).

2.5. Kryptovaluta

Kryptovaluta er en valutaenhet som opprinnelig ble skapt slik at det var kryptering mellom hver transaksjon, men ikke kommunikasjonen mellom betaler og mottaker. Den valutaenheten vi fleste er kjent med og brukes i alle banker er bare kryptert kommunikasjonen mellom banken og kunden. Blockchain forekommer vanligvis når man snakker om kryptovaluta, grunnen er at det blir kryptert to ganger, både i transaksjonen og i blokken (Meholm, 2018).

Tanken bak kryptovaluta var aldri å lage et investeringsobjekt, som man kanskje kjenner til nå per dags dato. Skaperen bak Bitcoin, Satoshi Nakamoto hadde ikke en baktanke om at man skulle kunne tjene penger på kursstigningen, men tanken var at det skulle lages en teknologi som løste mange forskjellige problemer i verden, ved at person A kunne betale person B, raskt og billig. De kryptovalutatene som kom etter Bitcoin var ment for at man kunne utvikle nye dataprogrammer i Blockchain-teknologien, f.eks. Ethereum (Meholm, 2018).

To provoserende utsagn om kryptovaluta er; «det kan forsvinne i løse lufta» eller «det har egentlig ikke noe verdi». Selv om kryptovaluta ikke har et fysisk «ansikt», kan den ha like mye verdi som et selskap som produserer varer. Grunnen for at kryptovaluta har en verdi i seg selv, er fordi det finnes mennesker der ute som aksepterer å ta betalt i kryptovaluta. Grunnen for at vi kan sammenligne kryptovaluta med aksjer, er fordi kryptovalutaverdien er etter etterspørsel og tilbud (Meholm, 2018).

De fleste kryptovalutatene har vist at de korrelerer relativt mye, det vil si at om én kryptovaluta synker i verdi (Bitcoin), så vil resten følge etter. Dette kan vi se i nyligere tid, der Kina forbød mot kryptoutvinning, som førte til at hele markedet sank drastisk (Harald Hoff & Sæter, 2021). Det som kan skje i fremtiden er at kryptovalutatene ikke lenger blir sammenlignet under ett, men at man ser de forskjellige potensialene, så vil de lenger ikke være så korrelerte. Et siste problem som skal nevnes angående kryptovaluta er at deres kurs har stor volatilitet, det er for stor usikkerhet innenfor kursene til de forskjellige kryptovalutatene som blir brukt. For eksempel har Bitcoin hatt en veldig stor vekst de siste årene. Dersom man hadde tatt opp et lån i Bitcoin for et år siden da kursen var på 110 000kr, så ville gjelden vært 5 ganger så mer per dags dato.

2.6. Blokkjede-teknologi

For å kunne forklare kryptovaluta, må man starte med blokkjede-teknologi — dette er selve fundamentet bak kryptovaluta. Teknologien har utviklet seg raskt de siste årene og man kan se at de nyeste ikke har blokker, slik som for eksempel Bitcoin. Selv om den nye teknologien ikke inneholder blokker, så blir hver transaksjon lagret enkeltvis basert på nye protokoller og ny krypteringsteknologi. Denne nye teknologien går under navnet DLT (Distributed Ledger Technology), men går også under samme navn som blokkjede. En teknologi som er basert på blokkjede teknologi uten blokker er Corda, denne teknologien lagrer hver enkel transaksjon kryptert, men forskjellen mellom Corda og Bitcoin er at den ikke blir lagret i blokkene, men det er en streng konsensusmekanisme (Meholm, 2018).

En blokk er en samling av transaksjoner, det kan være opptil flere tusen betalingstransaksjoner inne i en blokk. Transaksjonene inne i blokken henger sammen via algoritme, slik at de transaksjonene som allerede er godkjent ikke kan endres. Grunnen for at blokkjede teknologien er mer sikker enn andre typer databaser, er fordi man ikke kan gå inn og endre eller slette transaksjoner. Hver ny transaksjon inneholder litt informasjon fra den forrige transaksjonen (Meholm, 2018). En annen mekanisme i blokkjede som gjør at denne teknologien er mye mer sikker enn andre er konsensusmekanismen (flertallet er enig). For hver gang en blokk «mines» blir sendt til et stort antall datamaskiner, så sjekkes den for at blokken er riktig kalkulert. Dersom da flere enn 50% av nodene bekrefter, blir blokken akseptert. Grunnen for at mange vil bruke kryptovaluta er på grunn av denne blokkjede-teknologien, hvis de kriminelle vil «hacke» et blokkjede-nettverk, må de hacke mer enn 50% av nodene. Dette er fysisk umulig fordi nodene består av flere datamaskiner, og det ikke er mulig å hacke alle sammen (Meholm, 2018).

Blokkjede kan deles inn i to typer nettverker, en offentlig og en privat. Den offentlige kan hvem som helst bli med og i prinsippet er man anonym, mens i den private må man da bli invitert eller være ekspert for å få tilgang til. Et eksempel på dette kan være nettverk for banker, der man må være invitert for å bli en del av. For å kunne bli en del av nettverket til banken, må man da innom banken for å identifisere seg og da gjennomgå «Kjenn din kunde / KYC (Know your customer)» prosessen før man får åpnet en elektronisk lommebok. I slike tilfeller er man ikke anonyme i private nettverk (Meholm, 2018).

Grunnen til at blokkjede vil være relevant i fremtiden og hvorfor banker har begynt å fokusere på dette er at den innebærer lavere kostnader for å gjøre en transaksjon mellom to kunder. Derfor vil flere benytte seg av dette, siden man også har en universell valuta (kryptovaluta), og da trenger man heller ikke å veksle mellom forskjellige valutaer. Dog er også transaksjonsavgiften minimal, mye lavere enn det banken tar per dags dato. Det mest relevante argumentet for at banker skal bli en del av blokkjede systemet må være at muligheten for korrupsjon vil være umulig. Siden man i private nettverk ikke kan være anonyme, vil for eksempel Finanstilsynet kunne følge hver enkel transaksjon mellom to elektroniske lommebøker. Det vil være umulig for en kriminelle og gjemme bort ulovlige midler, siden alle pengene vil være sporbare (Meholm, 2018).

Et av de mest brukte utsagnene for kryptovaluta og blokkjede-teknologien er at dette er en «kjeltringsvaluta», siden senderen og mottakeren er anonyme. Som nevnt tidligere, så vil ikke mottakeren og senderen være anonyme så lenge transaksjonene gjentar seg eller dersom det blir et mønster mellom transaksjonene. Vi har Kripos i Norge som jobber med dette. De har et dataprogram som kan lese transaksjoner mellom elektroniske lommebøker, og da leter de etter betalingene til de kriminelle. Disse dokumentasjonene blir da brukt til rettsaker for å sette kriminelle bak lås. En av landets største veksler av Bitcoin måtte gjennomgå en rettsak, kontoen til veksleren i Nordea ble sperret, fordi Kripos mente at han var med på å hvitvaske ulovlige midler. Han selv mente at det ikke var hans ansvar for å sjekke hva kundene hans brukte Bitcoin til, noe vi vet at en vanlig bank har ansvar for på grunn av «Kjenn din kunde» prinsippet. Dette er en god visualisering av økende problem innenfor teknologiutviklingen de siste årene, siden myndigheten ikke henger etter i fremgangen. Problemet er at avstanden mellom teknologien og hva myndighetene forstår blir lengre og lengre for hvert år (Meholm, 2018).

2.7. *Kryptokasino*

Det åpnes daglig nye kasino på nett som baserer sine innskudd og uttak med kryptovaluta, men man må ikke blande disse med nettkasino som Unibet og Mr. Green. Nettkasinovirksomheter drives i en gråsoner i Norge og det eksisterer kasinoer som er retta mot norske kunder (reklame med John Carew som frontperson, Betson). Ved at man operer i utlandet i mikrostaten Malta og opprettholder lisenskravene i EU, kan man da operere innenfor reglene og reguleringene. Problemet med kryptokasino er at det er nesten ingen regulering, som gjør det vanskelig for autoritetene å spore opp de som driver med kriminalitet. Grunnen til at det har vært en økning av kryptokasino er fordi de som har fått utlevert lisens fra myndighetene, har eksperimentert med kasinoer som tar imot kryptovaluta for å unngå skatter og lover. Mange aktører driver også ulovlig (Lindstad, 2022).

Grunnen for at man bør frykte oppgangen av kryptokasino, er fordi hensikten med disse kryptokasinoene er drevet med onde baktanker. Mange eller de fleste driver uten lisens, som forbruker har man heller ikke de samme rettighetene som i et vanlig nettkasino. Siden det «åpnes» nye kryptokasino daglig, er det vanskelig for autoriteten å regulere disse. Man kan lettere drive med hvitvasking ved bruk av kryptokasino. Det åpnes en ny mulighet for kriminelle, ved å gjøre et innskudd med ulovlige midler. De kan ta ut «lovlige» midler, som man har «vunnet» og banken vil anse dette som gevinst fra kasinoer. Banken ser dette som en alvorlig trussel både mot banken og samfunnet, fordi kryptogevinst ikke lar seg lett spore transaksjonene. DNB nektet en av kundene sine å realisere boligdrømmen, selv om gevinsten kunne dokumenteres for. Grunnen var at selv om dette var godt dokumentert, kan banken ikke forsikre seg at mellomleddene (uregisserte kryptovekslerer) i disse prosessene ikke kommer fra hvitvasking eller terrorfinansiering. (Jordheim, 2021)

Kapittel 3 Teorier

3.1. Prinsipal agent-teori

Forholdet mellom to parter som har egne interesser innenfor en bedrift vil ofte forårsake interessekonflikter (Baksaas, 2020). Dette er kjernen i det som kalles for prinsipal-agent-teorien, hvor agenten opptrer i egeninteresse snarere enn i prinsipalens interesse (Baksaas, 2020). Denne teorien vil ved hjelp av ulike insentiver, få samsvar mellom målene til prinsipalen og agenten (Naheem, 2020). Teorien er ofte brukt av forskere innenfor regnskap, økonomi, markedsføring, politikk osv. og er derfor blitt en kjernet teori (Eisenhardt, 1989). En agent defineres som en part som primært er engasjert til å handle på vegne av, og for fordel for annen part (oppdragsgiver) (IFRS15, 2015). Eksempler på hvem som kan være prinsipal og agent er: toppledere (prinsipal) og mellomledere (agent), kunden (prinsipal) og ansatt (agent). Eller det kan også være staten /myndighetene (prinsipal) og banken (agent). Det er mange ulike relasjoner som man kan finne, men så lenge agenten gjør oppdrag på vegne av prinsipalen vil de være like i alle tilfeller.

Ifølge artikkelen til Hagen (1990) vil agentens handlinger ofte påvirke resultatene av en virksomhet og har derfor stor betydning for prinsipalens nytte. Dersom agenten opptrer opportunistisk, vil dette påføre prinsipalen agentkostnader (Stenheim & Blakstad, 2012). Agenten kan også handle i prinsipalens interesse fordi agenten og prinsipalen har like interesser, eller at agenten bevisst handler i prinsipalens interesse uten å tenke på egeninteresse (Stenheim & Blakstad, 2012). Agenten kan også velge å handle ut fra egeninteresse på bekostning av prinsipalen. Som vi kan se så kan agentens handlinger kunne påvirke prinsipalen både positivt og negativt på bakgrunn av hva vedkommende velger å gjøre. Dette har ført til at ofte så har prinsipal og agent motstående interesser (Hagen, 1990). For å kunne unngå slike konflikter er det hensiktsmessig at begge parter har like mål som de følger. Da kan prinsipalen ta i bruk insentiver, som fører til at agenten fattet beslutninger som er mest hensiktsmessig for alle parter (Hagen, 1990).

3.1.1. Dobbelt-agent-problem

I banksektoren vil prinsipal-agent-forholdet være mellom kunden og banken, hvor kunden er prinsipalen, og banken er agenten. Her vil ansatte i banken utføre arbeid som kunden ønsker på vegne av dem. Ettersom banksektoren har utviklet seg drastisk, er det problematisk å kunne se det tradisjonelle prinsipal-agent-forholdet i bankene lenger (Naheem, 2020). Dette fordi nye lover og regler og større fokus på anti-hvitvasking har ført til at det har oppstått et nytt prinsipal-agent-forhold (Naheem, 2020). Naheem (2020) skriver i sin forskning at fokuset på anti-

hvitvaskingsarbeidet har økt, og det har ført til at bankene har fått enda en agentrolle. Dette henger sammen med myndighetens krav om rapportering av «mistenkelige transaksjoner», og de må handle i myndighetenes interesse for å avdekke hvitvasking, i tillegg til å forholde seg til kunder (Naheem, 2020). Forholdet mellom myndighetene, banken og kunden kan ifølge artikkelen til Tirole (1986) beskrives som prinsipal, supervisor og agent, hvor alle har en motstridende karakter av bankers beslutningsprosess (Tirole, 1986).

Denne doble rollen vil i de fleste tilfeller skape konflikter mellom det kunden ønsker og det som er knyttet til anti-hvitvaskingsarbeidet som myndighetene ønsker (Naheem, 2020). På den ene siden ønsker ansatte i banken (agent) å kunne jobbe for kundenes (prinsipal) fortjeneste, mens myndighetene (prinsipal) på den andre siden ønsker at banken skal jobbe effektivt for å avdekke økonomisk kriminalitet (Naheem, 2020). Slik Naheem har presentert i sin forskning er disse to rollene i konflikt med hverandre, ettersom regelverket krever «Kjenn-din-kunde», og ønsker at banken skal rapportere mistenkelige transaksjoner. Samtidig så ønsker banken å kunne opprettholde sin gamle rolle i kunde-bank-forholdet, og kunne ivareta kundenes trygghet og privatliv på best mulig måte (Naheem, 2020). I forskningen viser han til at kunder ønsker tjenester som er av høy hastighet og lave kostnader, og som er lønnsom og bærekraftig. Reguleringer fra myndighetene derimot vil kunne sette banken i vanskelig situasjon med å tilby dette.

I tillegg har Ball, et.al. (2020) i sin studiet også påpekt at tid og ressurser blir vanskelige prioriteringer for bankene og den doble agentrollen har derfor skapt spenning. Denne spenningen har oppstått ved at myndighetenes krav om antihvitvasking har gått på bekostning av bankenes plikt ovenfor kunder, og derfor begrenset den daglige kontakten med kunder (Ball et al., 2020). Om banken ikke gir en god etterlevelse av regelverket og rapporterer mistenkelige transaksjoner vil det kunne skade bankens rykte og omdømme, noe bankene helst ønsker å unngå (Ball et al., 2020).

3.1.2. Agentkostnader

De fleste banker i Norge har fått utviklet eget avdeling i banken som har til formål å kunne overholde hvitvaskingsregelverket. Hovedoppgaven i denne enheten er å kunne utføre aktiviteter knyttet til overvåkning av kunder (Ball et al., 2020). Bankene har brukt mye av sine ressurser på dette som ellers kunne blitt brukt for kommersielle mål (Ball et al., 2020). I tillegg ser vi at interessekonflikter mellom myndighetene, banken og kunden medfører agentkostnader (Jensen & Meckling, 2004). Jensen og Meckling (2004) har i sin forskning skilt mellom tre ulike typer agentkostnader; restkostnader, ekstrautgifter for agenten og overvåkningskostnader for prinsipalen. Ifølge dem oppstår restkostnader i gapet mellom agentens handlinger og det prinsipalen ønsker. Vi

kan ha to scenarier, hvor agenten er banken og prinsipalen er myndighetene. I dette tilfellet vil prinsipalen kunne være økokrim, finanstilsynet, politiet osv., men vi velger å sette finanstilsynet som et eksempel. Finanstilsynet har som hovedoppgave å utføre tilsyn hos banker, og overvåker dem for å sikre seg at arbeidet bankene gjør følger lover og vedtak fra myndighetene (Finanstilsynet, 2016). Det andre scenarioet vil være kunden som prinsipalen og banken som agent. Kundene ønsker at tjenestene banken leverer skal være så rimelig som mulig, enkle, prioritering av personlig rådgivning osv. Men en tøff priskonkurranse, regler og krav har ført til at mange banker har fått ekstra kostnader som de må kvitte seg med (Nærbø, 2020).

Neste agentkostnad er ekstra utgifter for agenten, den vil ofte oppstå når agenten bruker ressurser og midler for å kunne overbevise prinsipalen om at agenten handler i prinsipalens interesse (Jensen & Meckling, 2004). Eksempel på dette kan være kostnader bankene påtar seg for å levere rapporter til myndighetene og følge lovens regler (Naheem, 2020). Siste agentkostnaden er overvåkningskostnader for prinsipalen, disse er kostnader som oppstår ved overvåkning av agenten og til å etablere insentiver for agenten, slik at agenten alltid utfører handlinger i prinsipalens interesse (Jensen & Meckling, 2004). For å unngå slike interessekonflikter og unngå agentkostnader er det viktig at myndighetene forstår og tar hensyn til bankers ønske om å kunne beholde bank-kunde-forholdet (Naheem, 2020). Naheem (2020) mener at det er viktig å kunne finne en måte å kunne balansere disse rollene på.

3.1.3. Informasjonsproblemet

I mange tilfeller vil prinsipalen kunne overvåke agentens handlinger, men prinsipalen vil ikke kunne se på hvilke informasjonsgrunnlag beslutningene er tatt fra (Hagen, 1990). Det vil føre til at prinsipalen ikke kan avgjøre om agenten har handlet på en slik måte at det fremmer prinsipalens interesse eller ikke, gitt den informasjonen agenten har tilgang til (Hagen, 1990). Når informasjon er asymmetrisk fordelt mellom parter, det vil si agenten har tilgang til mye mer relevant informasjon som prinsipalen ikke har, så vil det utvikle seg usikkerhet og det fører til at partene kan opptre opportunistisk eller strategisk (Fallan & Pettersen, 2016). Det er to problemer relatert til asymmetrisk informasjon, det ene er skjult informasjon som også kalles for «adverse selection» og den andre er skjult handling som kalles for «moral hazard» (Stenheim & Blakstad, 2012).

Et eksempel på skjult informasjon kan være forholdet mellom myndighetene og banken. Myndighetene observerer hvordan bankene utfører anti-hvitvaskingsarbeidet, for eksempel så har bankene egen avdeling for hvitvasking. Likevel kan de ikke uten videre avgjøre om banken gjør en god jobb eller ikke, ettersom bankene sitter med så mye informasjon at de faktisk kan manipulere

data (Stenheim & Blakstad, 2012). Problemstillingen her vil være at bankene har informasjon om alle kundene, deres egne aktiviteter, produktivitet og om hvilke rutiner de har for overvåking av kundene, som ikke er kjent for andre parter. Prinsipalen vil ikke kunne direkte observere handlingene agenten utfører, men vil kunne oppdage signaler som viser til agentens innsats (Fallan & Pettersen, 2016). Når det kommer til rapportering til myndighetene, så kan banken manipulere data og informasjon de ikke ønsker at myndighetene skal kunne se. Konsekvensen av dette vil da være at bankene ikke blir straffet eller får overtredelsesgebyrer på for eksempel dårlige rutiner ved håndtering av hvitvasking.

På samme måte så vil forholdet mellom kunden og banken være basert på informasjon som banken har som vil påvirke kundene. Kundene ønsker gjerne at bankene handler på deres interesse, men bankene derimot vil som oftest handle på bakgrunn av lover og regler og setter deres omdømme og sikkerhet foran kundene. Det vil si banken utnytter den asymmetriske informasjon til å dyrke egne interesser på bekostning av kundene, og kalles for 2moral hazard» (Stenheim & Blakstad, 2012). Kundene vil kunne observere hjelpen de får av banken, men kan ikke uten videre avgjøre om hjelpen de får er riktig ettersom de nødvendigvis ikke har den informasjonen og ekspertisen innenfor bank og økonomi. Tillitt er derfor en grunnleggende forutsetning for at forholde mellom agenten og prinsipalen skal overleve og fungere på lang sikt (Fallan & Pettersen, 2016).

3.1.4. Incentiver

Som nevnt tidligere kan man benytte seg av ulike incentiver for at både agenten og prinsipalen skal jobbe mot det samme målet. Ved innføring av incentivsystemer så kan prinsipalen sikre at agenten opptrer i tråd med prinsipalens ønske og mål (Stenheim & Blakstad, 2012). I den tradisjonelle prinsipal-agentteorien så vil samarbeidet mellom banken og kunden være basert på kontrakt, som skaper gjensidig profitt (Stenheim & Blakstad, 2012). Dette kan vi se ved at kunden får tilgang til en del produkter og tjenester, noe som fører til at banken tjener penger av disse tjenestene fra kunden. Naheem (2020) derimot mener at det tradisjonelle kunde-bank-forholdet ikke lenger kan fortsette slik det har gjort før, ettersom den nye prinsipalen på den andre siden har et viss sett med regler og krav som agenten må følge. Etter de nye reguleringene fra myndighetene, er forholdet mellom banken og myndighetene basert på trusler om sanksjoner (Naheem, 2020). Disse sanksjonene er som nevnt tidligere overtredelsesgebyr eller at de må stille opp til retten dersom de ikke overholder reglene (Naheem, 2020). Dette viser at bankene har et veldig lite utvalg av alternativer; de kan enten etterkomme kravene og tape penger på kunder og økte kostnader. Eller de

kan velge å ikke følge kravene og satse på å ikke bli tatt og unngå bøter, eller i verstefall betale bøter (Naheem, 2020).

Forskning viser at kravene som myndighetene har satt opp har ført til at bankene sender over overdrevne antall rapporter om mistenkelige transaksjoner inn for å ikke få straff (Pellegrina & Masciandaro, 2008). Det vil si antall rapporteringer er høye, mens kvaliteten vil antageligvis være lavere, i tillegg til at kostanden for bankene øker betydelig. Pellegrina og Masciandaro (2008) påpeker i sin forskning at det er viktig å ha et godt balansert insentiv ordning som samsvarer med gevinsten samfunnet får og arbeidet og kostanden som banken påtar seg. Forslaget deres er at forskjellen mellom kostanden og gevinsten bør minimeres og at både straff og belønning må utformes slik at det ikke er store forskjeller mellom kostander og gevinst for felleskapet (Pellegrina & Masciandaro, 2008). Dette viser at samarbeidet mellom myndighetene og bankindustrien er veldig viktig. Naheem (2020) kommenterer i tillegg at bankenes håndtering av anti-hvitvasking over lengre sikt vil gi en mer kostnadseffektivt fordi uventede rettsaker og langvarige ankeprosesser vil bli unngått dersom arbeidet fullføres på en god og grundig måte.

3.2. Institusjonell teori

Rundt 1970-tallet begynte forskere å vurdere om organisasjoner er institusjonaliserte, ettersom de mente at omgivelsene begynte å sette krav til organisasjonenes tilpasninger (Fallan & Pettersen, 2016). Dette kravet var ikke bare knyttet til økonomisk rasjonalitet og kostnadseffektivitet, men også andre krav som etter hvert ble satt av samfunnet. Nyere forskning viser også at institusjoner skapes ut fra menneskers behov for orden og oversikt i omgivelsene. Og dermed er ikke effektivitet og økonomisk rasjonalitet lenger en god grunn for utvikling hos institusjoner (Fallan & Pettersen, 2016). Disse institusjonene påvirker hvordan grupper og individer agerer i og utenfor institusjonene. Institusjonell teori er derfor definert som et perspektiv som søker etter å forklare hvorfor organisasjoner har begynt å bli lik hverandre (Fallan & Pettersen, 2016). Fallan og Pettersen (2016) presenterer institusjonell teori i to deler, den ene er tradisjonell institusjonell teori og den andre er ny institusjonell teori. Den tradisjonelle teorien er opptatt av å forklare de formelle og uformelle strukturene som finnes hos bedrifter og skiller dem fra hverandre (Dekobling) (Fallan & Pettersen, 2016). Nye institusjonelle teorier derimot fokuserer på hvordan organisasjoner tilpasser seg institusjonaliseringen. Den ser også på hvordan organisasjoner innenfor samme felt har begynt å bli mer lik hverandre med tiden (Isomorfisme) (Fallan & Pettersen, 2016).

3.2.1. Isomorfisme

Isomorfisme er et veldig viktig og sentralt tema innen ny institusjonell teori (Fallan & Pettersen, 2016). Den forteller oss om at organisasjoner ofte blir formet av omgivelsen og motsatt. Derfor blir begrepet homogenisering ofte benyttet i denne sammenhengen. Den sier noe om likheten mellom organisasjoner og anbefaler å se på organisasjoner og virksomheter, i samme organisatorisk felt, i sammenheng og ikke enkeltvis (Fallan & Pettersen, 2016). Vi ser også denne utviklingen og likheten hos de fleste av bankene. Alle bankene har etter hvert begynt å tilby de samme produktene og tjenestene, og dermed konkurrerer med hverandre (Fallan & Pettersen, 2016). Bankene har derfor skapt et organisatorisk felt som de selv ofte blir påvirket av. Her setter de lover, regler og normer som de i samme felt skal følge etter. Kort forklart kan vi si at institusjonell teori handler om organisasjoner som klarer å ta til seg samfunnets forventninger, og som klarer å skape legitimitet omkring sin egen eksistens, dette fører til at de klarer å sikre sin overlevelse på lengre sikt (Fallan & Pettersen, 2016).

Fallan og Pettersen (2016) har i sin bok skrevet at det finnes tre typer isomorfisme; tvingende, imiterende og normativ isomorfisme. Slik det er presentert i tabell 2, har myndighetene og andre offentlige organer som finanstilsynet og økokrim, ofte påvirket banker betydelig. Lover og regler som bankene må følge for å avdekke hvitvasking og andre typer kriminelle økonomiske saker, har ført til at bankene har tilpasset seg dette organisatoriske feltet gjennom tvangsmessige isomorfisme og på denne måten har blitt mer lik hverandre. Dersom bankene ikke følger de krav og retningslinjene som er utformet vil de møte bøter og sanksjoner. Imiterende isomorfisme derimot handler mer om å etterligne andre på grunn av deres suksess i feltet og på den måten oppnå suksess selv. Vi sier derfor at de suksessrike bedriftene har imiterende krefter i samfunnet (Fallan & Pettersen, 2016). Den siste type isomorfisme er normativ, og handler om profesjonalisert kunnskap eller hjelp som med sine lærte normer og verdier klarer å presentere normgivende krefter i samfunnet (Fallan & Pettersen, 2016). De to siste typene for isomorfisme er ikke like sentral i vår avhandling, ettersom det er den tvingende isomorfismen som har ført til mer likhet mellom bankene og er homogenisert.

Tabell 2: De tre formene for isomorfisme og organisatorisk endring (Fallan & Pettersen, 2016)

Type	Prosess	Institusjoner
Tvingende isomorfisme	Press fra andre organisasjoner som man er avhengig av (gjennom lovendringer, regler og sanksjoner)	Stater og offentlige organer, kommuner og andre mektige aktører
Imiterende isomorfisme	Usikkerhet i omgivelsene, tvetydighet	Organisasjoner som oppfattes som suksessrike
Normativ isomorfisme	Profesjonalisering av kunnskap og ferdigheter	Konsulenter, eksperter og spesialister

3.2.2. Dekobling

En annen viktig og sentral tema innenfor den tradisjonelle institusjonelle teorien er dekobling, som også kalles for løse koblinger (Fallan & Pettersen, 2016). Det handler om hvordan samfunnet møter organisasjoner og andre bedrifter med motstridene krav og forventninger. Det å kunne tilfredsstille alle parter gjennom praktisk handling er derfor en evig kamp og nesten umulig å gjennomføre. Det finnes mange formelle og uformelle strukturer som organisasjoner skal følge etter, men dette er løst koblet til i virkeligheten og praksis (Fallan & Pettersen, 2016). Falla & Pettersen (2016) viser at slike planer/lover/regler vil ikke alltid følges opp akkurat slik det er beskrevet i praksis, det er nærmest umulig. Realiteten er at ansatte i banken må jobbe litt avvikende fra regler for å kunne ivareta kundenes interesser (Fallan & Pettersen, 2016).

Årsaken til at det oppstår dekobling er at organisasjoner opplever press fra omgivelsene som forteller dem hva eller hvordan de skal gjøre ting, som ikke er i tråd med kravet organisasjonen har internt (Fallan & Pettersen, 2016). Studier viser at mange virksomheter tar ofte i bruk styringsverktøy som ikke er så effektiv for virksomheten, men bare fordi de viser virksomheten at de følger med trender, og virker mer moderne og innovativ, noe som fører til at omgivelsen ser positiv på dette. Bankene er derfor et veldig godt eksempel her, de følger lover og regler som hvitvaskingsloven krever, mest sannsynlig ikke fordi bankene selv ønsker det og at det er effektivt for dem, men for å vise samfunnet og omgivelsen rundt at de ser på dette som noe alvorlig slik samfunnet ønsker det.

Del II Metode og undersøkelsesopplegg

Dette delkapittelet handler om metode valg. Dette er en viktig og sentral del av en avhandling, fordi den sier noe om holdbarheten av observasjonene og svarene, og brukes som oftest til å belyse en problemstilling på best mulig måte. Gjennom forskning er det ønskelig å kunne samle inn relevant informasjon som vil kunne gi nye kunnskaper og kunne svare på forskningsspørsmålene. Vi har brukt en undersøkelsesprosess som ofte går over fire faser (1) forberedelse, (2) datainnsamling, (3) datanalyse og (4) rapportering (Johannessen, 2021). Disse er igjen delt inn i egne kategorier, slik det er vist i tabellen under. Forberedelsesfasen omfatter alt fra forskerens ide, formål og valg av forskningsdesign for å kunne gjennomføre undersøkelsen og besvare problemstillingen (Johannessen, 2021).

Noe av forberedelsesfasen er allerede gjort i kapittel 1, ved at vi har valgt tema og utviklet problemstilling. I kapittel 4 skal vi først presentere våre valg og vurderinger for forskningsprosessens metode og design. Videre skal vi presentere årsaken til valg av intervjuobjektene, utarbeidelse av intervjuguidene, datainnsamling, samt beskrivelse av dataanalyse. Videre i kapittelet skal vi redegjør for begreper som forklarer nøyaktigheten og troverdigheten av data vi har brukt for å analysere og drøfte problemstillingen vår.

Tabell 3: Sammendrag av forskningsprosessen (Johannessen, 2021).

Forberedelse	Datainnsamling	Datanalyse	Rapportering
- Utvikling av problemstilling	- Valg av metode	- Datareduksjon	-Skriftlig rapportering
- Valg av undersøkelsesdesign	- Datainnsamling	- Analyse og tolkning	- Presentasjon og formidling
	- Utvelgelse av informanter	- Kvalitetssikring	

Kapittel 4 Empirisk metode

4.1. *Forskningsmetode*

En metode blir definert som en fremgangsmåte, eller et middel til å kunne løse problemer og finne frem til nye kunnskaper (Dalland, 2020). Det finnes mange ulike metoder og metodetilnærminger som kan benyttes for å besvare problemstillinger. Metodene som ofte brukes vil kunne fortelle oss noe om hvordan en bør gå til verks for å skaffe seg kunnskap eller etterprøve den (Dalland, 2020). For å kunne studere på fysiske og sosiale fenomener er vi nødt til å bruke vitenskapen (Ringdal, 2013). Det skilles mellom to vitenskapsretninger, naturvitenskap og samfunnsvitenskap (Ringdal, 2013). Naturvitenskapen forholder seg til fenomener uten språk og evne til å forstå seg selv og sine omgivelser (Ringdal, 2013). Samfunnsvitenskap derimot ser på den sosiale virkeligheten, som dreier seg om samhandling mellom menneskers meninger og oppfatninger, som er under endring (Johannessen, 2021).

Å gjennomføre samfunnsvitenskapelige undersøkelser dreier seg om å samle inn, analysere og tolke data (Johannessen, 2021).. Denne metoden deles i hovedsak inn i to; kvantitative og kvalitative metoder (Johannessen, 2021). Årsaken til at begge disse to metodene finnes, er at vi trenger ulike metoder for å kunne fremme ny kunnskap. I tillegg skal vi kunne etterprøve i hvilken grad påstandene som er funnet er sanne, gyldige eller holdbare (Dalland, 2020). Svært forenklet kan vi si at kvalitative metoder samler inn og registrerer data i form av tekster, bilder og lyd (Johannessen, 2021). Kvantitative metoder derimot samler inn og registrerer data i form av spørreskjemaer, i form av tall, og vil kunne studere de menneskelige fenomenene (Dalland, 2020). Som vi ser, skiller disse to metodene seg fra hverandre når det gjelder innsamling og analyse av data. En forsker kan også kombinere disse to metodene sammen, ettersom disse utfyller hverandre og kalles for metodetriangulering (Ringdal, 2013).

Valg av forskningsmetode avhenger av hva problemstillingen er og hvilke forskningsspørsmål man ønsker å besvare (Nyeng, 2012). Det kan også være andre forhold som bestemmer metodevalg. Ressurser som tid og penger vil alltid kunne sette begrensninger for hva en forsker kan gjøre (Johannessen, 2021). Det hadde vært interessant å for eksempel innhente data fra 100 banker, som både kunne analyseres kvantitativt og kvalitativt, noe som gjør at resultatet kan generaliseres til å gjelde for alle banker i Norge. En slik studie vil derimot krever svært store ressurser, og er veldig tidskrevende.

4.1.1. Kvalitativ metode

For å kunne besvare vår problemstilling og hvilke ressurser vi hadde tilgjengelig, har vi benyttet oss av kvalitativ metode. Problemstillingen vi har utarbeidet er:

Vil bruk av kryptovaluta i hvitvasking medføre at hvitvaskingstiltakene til norske banker blir mindre effektive?

Dette er en problemstilling som krever at vi som forskere går inn i dybden og finner betydningen av fenomenet, derfor vil det være hensiktsmessig å velge kvalitativ tilnærming (Nyeng, 2012). Da vil dataene være intensive, det vil si dataen samles inn fra en begrenset utvalg av representanter og informasjonen vil samles i form av ord (Nyeng, 2012). Intensiv design belyser problemstillingen i dybden, ser på nyanser og forholdet mellom individ og kontekst (Befring, 2015). Ettersom vi har valgt å bruke kvalitativ metode i avhandlingen vår vil det også falle naturlig å velge intensivt design. Metoden som kan brukes for å samle kvalitative data vil som oftest være observasjon eller intervju (Dalland, 2020).

Ettersom forskeren er selve instrumentet i forskningen, vil personligheten og kontakten forskeren har med intervjuobjektet være meget viktig og betydningsfullt (Dalland, 2020). I en kvalitativ forskning vil alt være viktig, fordi vi skal få frem mest mulig uttømmende bilde av alt som har skjedd fra valg av intervjupersoner til første kontakten, frem til selve intervjuet, analysen, tolkningen og resultatet. Derfor vil selvkritikk være et avgjørende punkt som man skal diskutere i forskning (Dalland, 2020). Ettersom vi har valgt å finne ut om hvitvaskingstiltakene er effektive nok til å fange opp bruk av kryptovaluta i hvitvasking, vil det falle naturlig for oss å velge en kvalitativ tilnærming. Dette fordi vi ser etter en formålsforklaring for tema og problemstillingen vår.

4.2. *Forskningsdesign*

Det brukes ulike forskningsdesign for å gjennomføre empirisk forskning. Forskningsdesign forstås som det totale opplegget for et forskningsarbeid (Befring, 2015). Dette er forskers plan eller skisse for hvordan vedkommende ønsker å besvare en problemstilling, velge datainnsamlings metoder, dataanalyse teknikker og hvordan legge frem konklusjoner. Med andre ord handler forskningsdesign om forskerens plan fra start til mål (Befring, 2015). Hvilke fremgangsmåte som skal velges i ulike situasjoner er derfor avhengig av hva som er målet med forskningen, og hvilke ressurser som er tilgjengelig for forskeren (Befring, 2015). En studie kan ha enten utforskende

(eksplorativt), forklarende (kausalt) eller beskrivende (deskriptivt) forskningsdesign (Jacobsen, 2015). Deskriptivt design handler i hovedsak om å beskrive hvordan samfunnet eller verdenen er, og kalles derfor for beskrivende design (Jacobsen, 2015). Hensikten ved beskrivende design er å gi en nøyaktig beskrivelse av en situasjon (Jacobsen, 2015).

Denne avhandlingen er derfor bygd på deskriptivt design, ettersom problemstillingen vår går ut på å tilegne oss kunnskap om hvitvaskingstiltakene er effektive for å fange opp bruk av kryptovaluta i hvitvasking. Et sentralt kriterium vil derfor være å velge riktig tidsdimensjon, det vil si når en undersøkelse/forskning skal gjennomføres. Noen undersøkelser kan gjennomføres i ett bestemt tidspunkt, og kalles for tverrsnittsundersøkelse. Andre undersøkelser kan gjennomføres over lengre tidsperiode, og kalles ofte for longitudinelle undersøkelser (Johannessen, 2021). I vår undersøkelse tar vi utgangspunkt i tverrsnittsundersøkelser, ettersom vi skal samle dataene kun én gang, på et gitt tidspunkt. For innsamling av kvalitativ data har vi brukt tverrsnittdesign, ved å benytte oss av samtaleintervju.

I tillegg eksisterer det mange andre spesialiserte design som forskere kan velge å benytte seg av, eksempler på de er fenomenologi, etnografi, casedesign og historiefortellinger (Johannessen, 2021). I praksis kan man kombinere disse, men vi har valgt i vår undersøkelse å fokusere på casedesign eller casestudier. Dette fordi casestudier studerer en eller noen få undersøkelsesenheter på samme tid, og er sentral i kvalitative studier (Andersen, 2013). Casestudier vil ofte dypdykket i situasjoner, hendelser eller organisasjoner for å undersøke et fenomen som kanskje ikke ligger åpent i overflaten (Johannessen, 2021).

Casestudier kan også utføres kvantitativt ved at en benytter kvantitative data og teknikker som statistikk og strukturelle spørreskjemaer (Johannessen, 2021). I praksis er det en fordel å benytte seg av caseundersøkelser ved å kombinere forskjellige metoder for å skaffe seg mye og detaljerte data samtidig (Johannessen, 2021). Innenfor casestudier er det utarbeidet to dimensjoner; enkeltcase og sammenlignende casestudier (Jacobsen, 2015). Vi har i vår undersøkelse benyttet oss av enkeltcase-studie for å kunne svare på problemstillingen, ettersom denne type studie brukes for å gå i dybden i en situasjon som er avgrenset i tid og rom (Jacobsen, 2015).

Slik det er presentert over skal vi intervjuet banker, og deretter sammenlignes resultatene. Metoden som brukes for å sammenligne resultatene over tid eller i et bestemt tidspunkt kalles for komparativ metode (Ringdal, 2013). Kjernen i komparativ design er å kunne finne teoretisk interessante sammenligninger mellom to eller flere caser som forklarer fenomenet det forskes på (Ringdal, 2013). Vi skal i denne forskningen se på likheter og forskjeller mellom de ulike bankene, når det

gjelder tolkning og bruk av loven, og hvilke tiltak banken har satt opp internt. I tillegg ser vi på ressursbruken og ikke minst hvordan de ser på fremtiden med tanke på bruk av kryptovaluta. Ved å bruke komparativ metode kan vi se etter mønstre av likheter og ulikheter som lettere kan forklare problemstillingen vår.

4.3. *Datainnsamling*

Uansett hvilken strategi en forsker velger, trenger all forskning data. Det vil si vi må finne ut hvordan dataene skal samles inn (Furseth & Everett, 2020). Vilkåret for at en forskning skal ha en verdi, er at den må ha et relevant og troverdig informasjonsgrunnlag, det vil si den må ha valide og reliable data som kan besvare forskningsspørsmålene (Befring, 2007). Disse dataene kan være alt fra spørreskjemaundersøkelser, registerdata, offentlige rapporter, nyhetsoppslag, intervjudata, observasjoner, fotografier og tegninger osv. (Furseth & Everett, 2020). Det er naturlig å skille mellom primær og sekundære datainnsamlingsteknikker (Furseth & Everett, 2020). Primærkilder er data som er laget på den tiden forskningen fant sted. Det kan for eksempel være survey eller intervjuer (Furseth & Everett, 2020). Sekundærkilder er definert som fortolkninger og analyser av den primærkilden (Furseth & Everett, 2020).

Som nevnt i kapittel 4.1.1, velger vi kvalitativ data som forskningsmetode og da vil det falle naturlig å finne datainnsamlingsteknikker som er spesielt egnet til kvalitativ forskning. Det finnes fire ulike former for datainnsamling innenfor den kvalitative tilnærmingen. De tre første typene er observasjon, åpne individuelle intervjuer og gruppeintervjuer som benyttes innenfor primær datainnsamling (Jacobsen, 2015). Den fjerde typen er eksisterende datamateriale som vi finner ved å benytte oss av sekundærdata (Befring, 2007). For å belyse problemstillingen i denne avhandlingen har vi derfor anvendt både primær- og sekundærdata. Bruken av begge formene for datainnsamling vil kunne gi oss muligheten til å kvalitetssikre undersøkelsen vår med nøyaktighet. I tillegg kan vi se de primære og sekundære resultatene opp mot hverandre.

4.4. *Primærdata*

Primærdata er data som en forsker selv vil kunne samle inn til den aktuelle undersøkelsen (Sellerberg & Fangen, 2011). Det finnes mange årsaker for hvorfor en forsker velger å benytte seg av primærdata, men hovedsakelig er det for å skreddersy spørsmålene slik at en får et nøyaktig svar på forskningsspørsmålene som utarbeides (Befring, 2015). Som nevnt tidligere kan man samle inn primær empiri ved å bruke enten spørreundersøkelser, observasjon, intervju av enkeltpersoner eller

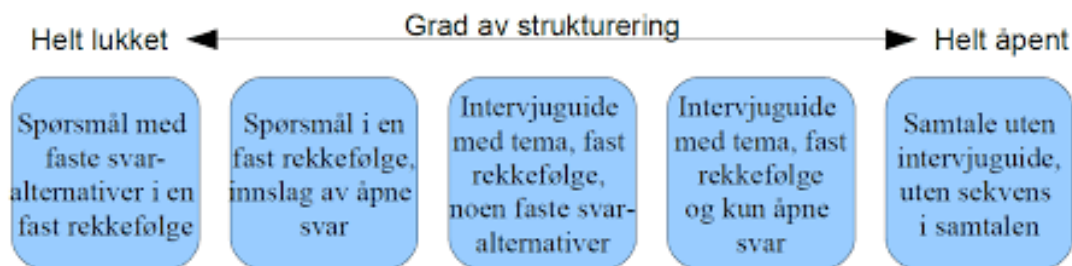
grupper ved bruk av kvalitativ tilnærming (Sellerberg & Fangen, 2011). Vi har i vår undersøkelse brukt intervju som datainnsamlingsmetode.

4.4.1. Intervju

Kvalitative intervjuer er den dominerende formen for datainnsamling i kvalitative forskninger. Dette er en veldig fleksibel metode som gir fyldige og detaljerte beskrivelser av det vi studerer (Johannessen, 2021). Intervjuer kan utføres på flere forskjellige måter, vi har for eksempel kliniske intervjuer, hvor datainnsamlingen vil være i kombinasjon med rådgivning og hjelpetiltak og foregår i et institutt (Befring, 2015). I tillegg finnes det feltintervju, som er den vanligste formen for intervju, hvor intervjuet vil foregå på arbeidsplassen, skolen eller i hjemmet hos undersøkelsesenheten (Befring, 2015). I dagens samfunn har vi tilgang til bedre teknologi, det er også mulig å utføre intervju digitalt eller over telefon uten direkte kontakt (Befring, 2007). Prinsippet med et intervju er at det er en personlig samtale med struktur og formål mellom forskeren og undersøkelsesenheten (Befring, 2007). Intervjuer er derfor best egnet når en forsker ønsker å studere meninger, holdninger, oppfatninger, refleksjoner, følelser og erfaringer (Johannessen, 2021). Etersom problemstilling kan være kompleks og forskningsspørsmålene krevende vil det være nødvendig at intervjuobjektene har de rette kunnskapene og kompetansen for å kunne besvare spørsmålene. Derfor var det hensiktsmessig for vår avhandling å benytte oss av dybdeintervjuer.

Det skilles mellom åpne, semistrukturerte og strukturerte intervjuer (Jacobsen, 2015). Formålet med et åpent intervju er at undersøkelsesenheten skal kunne fortelle mest mulig av det de kan (Dalen, 2011). Slike intervjuer vil kunne karakteriseres som åpne, uformelle og ustrukturerte intervjuer. Det finnes også intervjuer som er detaljert utformet, med faste spørsmål og svarkategorier, og kalles for strukturerte intervjuer, disse er mest vanlig i kvantitative studier (Befring, 2015). Ved slike intervjuer vil det komme frem bestemte temaer som forskeren har valgt ut på forhånd (Dalen, 2011). Semistrukturerte intervjuer derimot er strukturerte intervjuer med åpne og frie svaralternativer. Her vil undersøkelsesenheten stilles konkrete spørsmål, men det er også mulighet for å ta med andre vurderinger og kommentere dersom det er behov for det under intervjuet (Befring, 2015). Forskeren vil ha mindre innvirkning på hvordan undersøkelsesenheten svarer og svarene som gis vil kunne vise hvordan undersøkelsesenheten har forstått spørsmålene (Johannessen, 2021). Det er likevel viktig at det er en viss grad av standardisering, for eksempel ved at alle undersøkelsesenheten får de samme spørsmålene, slik at det er en viss grad av sammenheng

når disse sammenlignes (Johannessen, 2021). Vi har brukt figuren under, og utarbeidet intervjuguide med tema, spørsmål som har fast rekkefølge og som er åpne.

Figur 2: Grader av strukturering av et intervju (Jacobsen, 2015)

Som regel blir et intervju tatt opp på digital diktafon eller telefon og deretter transkribert. Intervjuren tar i tillegg ofte notater under intervjuene. Kvalitative åpne intervjuer tar ofte mye lenger tid enn strukturerte intervjuer med faste svaralternativer, og er derfor veldig ressurskrevende (Johannessen, 2021). Dette fordi Intervjuren er svært knyttet opp mot undersøkelsesenheten som et subjekt, og forsøker å avdekke hva undersøkelsesenheten mener om et fenomen, og gjerne stiller oppfølgende spørsmål der det trengs (Johannessen, 2021). Vi har benyttet oss av semistrukturerte intervjuer, ved at vi stilte spørsmål, men la også til rette for at undersøkelsesenheten kom med kommentarer og innspill. For å få ut mest mulig ærlig informasjon og for å betrygge intervjuobjektene med tanke på informasjonen de utgav, valgte vi å anonymisere bankene og navnet på bankene (Johannessen, 2021).

Når det kommer til innsamling av primærdata, ser vi på to dimensjoner til resultatene. Den første er grad av nærhet, som måles i lav-middels-høy (Ringdal, 2013). Dette handler om fysisk nærhet til intervjuobjektet, både i direkte forstand og i forhold til hvordan intervjuet gjennomføres. Ved oppstart av masteravhandlingen hadde vi planlagt å møte våre undersøkelsesenheter ved bankenes lokaler for å utføre dybdeintervju. Vi fikk muligheten til å utføre besøksintervju med et av bankene, som ga oss høy grad av nærhet. For de andre bankene var besøksintervju ikke mulig, ettersom avstanden var lang og kostanden for reise var store. Derfor ble vi nødt til å utføre samtaleintervju over zoom og mobiltelefon, som ga oss middels grad av nærhet.

Den andre dimensjonen primærdata måles i, er grad av standardisering. Denne måles kun i lav og høy, og tar for seg hvor like spørsmålene er for alle intervjuobjektene. Dersom det er identiske spørsmål for alle intervjuobjekter, uavhengig av svarene som mottas, vil det tilsi høy standardisering (Ringdal, 2013). Desto lavere standardisering, jo friere er intervjuren i spørsmålene de stiller. For å ha muligheten til å sammenligne svarene til alle bedriftene vi skulle

intervjue, var det også viktig at de ble stilt de samme spørsmålene. Dermed preparerte vi spørreskjema i forkant av intervjuene, som vi gikk gjennom sammen med intervjuobjektene. Formålet med en slik standardisering er å sikre reliabilitet (Ringdal, 2013). Gitt metoden intervjuene ble gjennomført på i sammenheng med hvor standardisert intervjuene var, kan vi si at det var høy grad av standardisering med middels grad av nærhet.

4.4.2. Intervjuguide

Intervjuguide er noe som brukes under en forskning uavhengig av om det er åpne, semistrukturerte eller strukturerte intervjuer (Johannessen, 2021). Forskere utvikler intervjuguide for at de skal ha en liste over temaer og generelle spørsmål som det skal gjennomgås under intervjuet (Johannessen, 2021). Ved å utarbeide en intervjuguide vil en forsker først kunne identifisere sentrale deltemaer som inngår i problemstillingen. I tillegg vil den bestå av underpunkter for at forskeren skal kunne få dekket eller utdypet de forskjellige temaene (Johannessen, 2021). En intervjuguide vil da kunne bestå av innledning, hoveddel og en avslutning, se tabellen under:

Tabell 4: Eksempel på utarbeidelse av intervjuguide (Johannessen, 2021)

Innledning	Hoveddel	Avslutning
<ul style="list-style-type: none"> - Presentasjon av forsker - Informasjon om prosjektet - Dokumentasjon av studie - Anonymitet osv. 	<ul style="list-style-type: none"> - Fakta spørsmål - Introduksjonsspørsmål - Overgangsspørsmål - Nøkkelspørsmål - Kompliserte og sensitive spørsmål 	<ul style="list-style-type: none"> -For eks. «nå er det bare to spørsmål igjen» - Siste innspill fra informanten

Vi utviklet en intervjuguide basert på tabellen over, hvor vi først presenterte oss selv, deretter avhandlingen og hvorfor vi ønsket å utføre dette intervjuet. I tillegg spurte vi om bruk av bankenes navn i avhandlingen og lydopptak. Som nevnt tidligere har vi utarbeidet fire ulike forskningsspørsmål som skal være med å gjøre det lettere å kunne besvare problemstillingen vår. Disse har vi kategorisert og satt i en rekkefølge som vi mener er mest logisk for undersøkelsesenheterne (se vedlegg 2-5). Første forskningsspørsmål vil ta for seg hvitvaskingslovverket. Forskningsspørsmål to vil handle om kundetiltak og rapporteringsplikt i bankene. Tredje forskningsspørsmål handler om hvordan norske banker tar stilling til ressursfordeling og ressursbruk for å avdekke hvitvasking av kryptovaluta. Siste

forskningsspørsmål handler om teknologi og innovasjon som handler om hvordan bankene ser på hvitvasking i fremtiden. I tilknytning til de 3 første kategoriene ønsket vi at undersøkelsesenheterne skulle gi utfyllende svar. For siste kategorien ønsket vi at intervjuobjektene skulle rangerer spørsmålet som blir lest opp, og deretter gi en utdypning på rangeringen de valgte. Selv om en slik rangeringssystem i utgangspunktet tilhører kvantitativ datainnsamling, har vi valgt å ta det med for å få et fullstendig svar på spørsmålene vi stilte (mer om dette i neste avsnitt).

4.4.3. Svaralternativer

Når undersøkelsesenheterne skal svare på spørsmålene i et spørreskjema kan dette i hovedsak gjøres på to måter: bruk av åpne eller lukkede spørsmål (Henjesand, 1996). Vanligvis vil det brukes skala i lukkede spørsmål for å kategorisere et fenomen. Vi har i forskningsspørsmål 4 valgt å bruke skala for å se om det er en mulig forklaring på om «i hvor stor grad bruk av kryptovaluta kan åpne opp for nye hvitvaskingsmetoder». Skala variabler er en samlebetegnelse for variabler hvor verdiene kan ordnes langs en skala med eksakte avstander mellom verdiene (Johannessen, 2021). For å kunne svare på dette har vi utarbeidet noen underspørsmål som intervjuobjektene svarte på. Det finnes to kjente skala som en kan bruke, nemlig 5-punktskalaer og 7-punktsskalaer (Henjesand, 1996). Forskning har vist at 5-punktskalaer gir høyere reliabilitet en for 7-punktsskalaer. Dette fordi 7-punktsskalaer omfatter egenskaper som også er middels viktige og disse gir lavere reliabilitet (Henjesand, 1996). Vurderinger av egenskaper som oppfattes som ekstremt viktige og ekstremt uviktige for undersøkelsesenheterne vil derfor oppnå høyere reliabilitet, og er av typen 5-punktskala (Henjesand, 1996). Vi har valgt å benytte oss av 5-punktskala ettersom det er dette som anbefales for gjennomføring av undersøkelser (Henjesand, 1996). Basert på dette har vi utarbeidet et rangeringssystem som brukes videre i avhandlingen:

Tabell 5: Rangeringssystem for 5-punktskala, (Henjesand, 1996)

Rangering	5	4	3	2	1
	I svært stor grad	I stor grad	I noen grad	I liten grad	I svært liten grad

4.5. Utvalg

Slik det er presentert i tidligere kapitler har vi valgt å benytte oss av kvalitative intervjuer, som sikter mot å gå i dybden, derfor kan ikke antallet av intervjupersoner være veldig stort (Dalland, 2020). Ved slike undersøkelser ønsker forskere gjerne å vite og undersøke så mange som de selv ønsker. Men spesielt ved kvalitative datainnsamlingsmetoder vil et stort utvalg være veldig kostnadskrevende og nesten umulig å gjennomføre (Jacobsen, 2015). Vi kan for eksempel ikke undersøke særlig mange personer, en øvre ramme på 20 er ofte mer enn nok (Jacobsen, 2015). Men gode samtaler med to eller tre intervjupersoner kan også gi mye stoff til en oppgave (Dalland, 2020). Det settes alltid en slik øvre grense fordi disse datainnsamlingsmetodene tar lang tid, og fordi de dataene vi får inn er så rike på detaljer og opplysninger at vi ikke klarer å analysere for store mengder data på en fornuftig måte (Jacobsen, 2015). Utvalg av enheter vil derfor ha stor betydning for undersøkelsens pålitelighet og troverdighet (Jacobsen, 2015).

Før vi går videre ønsker vi gjerne avklare om vi bruker begrepet informant eller respondent videre i denne forskningen. Ofte benyttes begrepene «informant» i en kvalitativ sammenheng og «respondent» brukes i en kvantitativ sammenheng for å avgjøre hvem som er med i en undersøkelse (Johannessen, 2021). Dersom hensikten med undersøkelsen er å skaffe seg mest mulig informasjon om et fenomen skal begrepet informant benyttes (Johannessen, 2021). Informanter er som oftest personer som har gode kunnskaper om fenomenet som testes, det vil si de er eksperter (Johannessen, 2021). Derfor vil vi bruke betegnelsen informant videre i forskningen vår.

Valg av kriterier for utvalg av informanter er tett knyttet til problemstillingen, og har som formål å bestemme hvem som skal intervjues (Jacobsen, 2015). Det finnes mange viktige utvalgs-kriterier, men vi har valgt informanter basert på «tilfeldig utvalg» og «informasjon» kriteriet (Jacobsen, 2015). Det finnes mange banker i Norge, derfor er antallet informanter ganske stort. Vi utarbeidet en liste over bankene som finnes i Norge og trakk tilfeldigvis ut 20 av disse bankene fra listen som vi sendte e-post til. Helt i starten av denne avhandlingen var vi bestemt på at vi ønsker å ha en øvre grense på fire informanter, ettersom vi ikke hadde tid og ressurser tilgjengelig til å intervju flere. Dessverre så var det bare tre av disse bankene som ønsket å stille opp til intervju. Hos disse bankene fikk vi kontakt med nøkkelpersoner som satt med riktig og god kunnskap og erfaring om anti-hvitvasking. Hos en av bankene fikk vi intervjuet to personer samtidig, derfor kan vi si at vi har intervjuet 4 informanter. Siden vi ikke var ute etter å bevise noe, fungerte dette lille utvalget godt nok for oss. Vi endte opp med 4 informanter som utgjør vårt utvalg. Ettersom vi har valgt å holde bankene anonymt vil vi heretter kalle dem for Bank A, B og C.

4.5.1. Gjennomføring av intervju

Ved start av prosessen kontaktet vi intervjuobjektene både via telefon og e-post og responsen var positiv ettersom de syntes temaet var dagsaktuelt og spennende. Likevel valgte mange av disse bankene å ikke stille opp til intervju, dette fordi de hadde for lite ressurser tilgjengelig til å samarbeide med oss. Flere av bankene argumenterte med at det er Covid-19, flere syke og dermed lite folk på jobb for å kunne hjelpe oss med denne avhandlingen. Vi fikk likevel kontakt med tre av disse bankene. Under intervjuet nevnte vi for bankene at det er deres valg om å de ønsker å være anonym eller ikke. I etterkant av alle intervjuene så vi oss nødt til holde bankene anonyme, ettersom vi hadde så få informanter og vi ønsket ikke å rette samfunnets fokus på akkurat disse bankene. I vanlige prosjekter vil det derfor være naturlig å sende inn meldeskjema til Norsk Senter for Forskningsdata (NSD) angående personverntjenester (Se kapittel 4.7.) (Furseth & Everett, 2020). Ettersom vi valgte å holde informantene anonyme skal vi ifølge NSD ikke sende inn meldeskjema: «hvis du skal gjennomføre prosjektet anonymt, skal det ikke meldes til NSD» (NSD, u.å).

Det er ulike måter en kan dokumentere et intervju på. En forsker kan benytte seg av hjelpemidler som lydopptak, bildeopptak for å registrere informantens svar og deretter gå gjennom lydopptaket, og transkribere (Befring, 2015). Dette er veldig vanlig dersom en utfører kvalitative intervjuer. Vi gjennomførte alle intervjuene med å først be om tillatelse fra informantene om å ta opp lydopptak, som vil bli slettet 3 uker etter sensur. Vi valgte å ta lydopptak for å minske risikoen for feilinformasjon. Vi kontaktet bankene via mail først, hvor de fikk en introduksjon om hva intervjuet kommer til å handle om og hvor lang tid intervjuet vil ta. Dette gjorde vi for å gi informantene muligheten til å reflektere over de ulike temaene før vi møttes til intervju. Intervjuene ble gjennomført med utgangspunkt i intervjuguiden, i tillegg stilte vi oppfølgingsspørsmål der vi fant det hensiktsmessig.

Et av intervjuene ble gjennomført via digitalt verktøy, teams, og vi fikk til rådighet 45 minutter. Det andre intervjuet var vi på besøk på bankens lokale og fikk til rådighet litt over 1 time og 30 minutter. Tredje intervjuet ble gjennomført over telefon og tok ca. 45 minutter. Rett etter hvert intervju gjennomførte vi transkribering, dette fordi vi ikke ønsket å få utfordringer knyttet til å huske hva informanten mente eller ga uttrykk for ved senere tidspunkt. Et av ulempene ved å velge intervju som innsamlingsmetode er at det er en veldig tid- og ressurskrevende prosess (Johannessen, 2021). Vi måtte starte tidlig med undersøkelsen, kontakte informantene og avtale tidspunkt for intervju. I tillegg vil bruk av lydopptak være enda mer tidkrevende ved at vi måtte transkribere alle intervjuene i etterkant av intervjuet.

4.6. Sekundær data

Data som allerede eksisterer og som ikke betegnes som primærdata vil kunne gå under kategorien sekundærdata. Dette kan omfatte arkiv- og journaldata fra skole, stortingsdebatter til årsregnskaper (Befring, 2015). Dette er data som allerede er samlet inn av andre til andre formål (Jacobsen, 2015). Ettersom kvalitative metoder er konsentrert rundt data som må være i form av ord og setninger vil det være naturlig også å benytte seg av offentlige dokumenter, nettsider og årsrapporter, politiske selvbiografier osv. for å kunne besvare en problemstilling (Jacobsen, 2015)

4.6.1. Dokumentanalyse

De lettest tilgjengelige dataene er lagret i databaser (Ringdal, 2013). Vi benyttet nettsider, rapporter, fagbøker og lovverk for dokumentanalyse, for å kunne se disse opp mot dybdeintervjuene vi har foretatt for å få et helhetlig bilde av situasjonen. Slike dokumenter sier oss noe om hva mennesker har gjort og funnet, og kan derfor bli sett på som en form for observasjon (Jacobsen, 2015). Det er flere fordeler å benytte seg av sekundærdata, men det finnes også ulemper. En av ulempene kan være knyttet til bruk av data fra ulike tidsperioder (Jacobsen, 2015). Fordi noe som er utgitt for 20 år siden kanskje ikke er like aktuelt i dag, derfor har vi vært bevisst på under litteratursøk å begrense litteraturen vi velger i tidsperioden 2010-2022. Mange av dokumentene som vi har brukt i avhandlingen er gitt ut av Finanstilsynet og Økokrim, hvor vi befinner dem som pålitelige kilder. I tillegg bruke vi troverdige databaser som Idunn, Oria og EBSCO som ga oss gode og nyttige dokumenter å se på. Etter et systematisk litteratursøk benyttet vi oss av tidsskrifter, journaler, andre forskning og internasjonale artikler i denne avhandlingen, men hadde alltid et kritisk syn til kildene.

4.7. Forskningsetikk

Vi skal nå drøfte noen få forskningsetiske prinsipper og retningslinjer, og hvordan personopplysninger skal behandles i henhold til personopplysningsloven. Etikk blir ofte knyttet til forholdet mellom mennesker, og handler om hva som kan og ikke kan gjøres mot hverandre (Johannessen, 2021). Før en forsker starter må det undersøkes om det trengs tillatelse og om det er behov for å melde inn prosjektet til norsk senter for forskningsdata (NSD) (Furseth & Everett, 2020). Det er to viktige aspekter knyttet til bruk av personer i en forskning, det ene er at informantene må gi sitt informert samtykke. Og det andre er at informantene ikke blir skadet ved at de deltar i undersøkelsen (Furseth & Everett, 2020). Det grunnleggende forutsetningen for begrepet informert samtykke er at den som undersøkes, skal delta frivillig i undersøkelsen (Jacobsen, 2015). Dette er noe personvernloven stiller store krav til, og dette samtykket skal registreres enten muntlig

eller skriftlig, enten elektronisk eller på papir (Johannessen, 2021). I tillegg skal den frivillige deltakelsen være basert på at den som undersøkes vet om hvilke farer og gevinster som en slik deltakelse kan medføre (Jacobsen, 2015).

Det er også viktig å opplyse informantene at deres identitet kan holdes skjult dersom de ønsker det (Furseth & Everett, 2020). Som vi nevnte litt lenger opp i oppgaven, har vi i første omgang spurt informantene om hva de selv ønsker. Svaret var «dersom flere av de andre informantene ønsket å være anonym, vil vi også være det», dette for å ikke henge seg selv ut. Likevel så vi oss nødt til å holde dem anonym ettersom vi hadde så få informanter i undersøkelsen at det åpenbart ville sette bankene i dårlig lys dersom de ga oss sensitive data. Til slutt er det viktig å informere bankene om resultatet skal bli offentliggjort eller ikke (Furseth & Everett, 2020). Vi kan ikke forsikre oss om at resultatene vi kommer frem til i denne undersøkelsen ikke kan benyttes til andre formål, derfor velger vi å ikke publisere oppgaven til offentligheten. Dette fordi informasjonen vi samler og resultatet vårt kan bli tatt i bruk av kriminelle til fordel for dem.

4.8. Metodekvalitet

Etter at vi har analysert intervjuene grundig, må vi vurdere hvilken kvalitet vårt prosjekt har. Det finnes mange vitenskapelige metoderegler og kunnskapskrav for en forskning (Dalland, 2020). Et grunnleggende spørsmål i all forskning vil derfor være om dataene er reliable (pålitelige) og valide (gyldige) (Johannessen, 2021). «Hvor pålitelig er dataene våre?» eller «måler vi det vi ønsker å måle?» er sentrale spørsmål som må kunne besvares av forskeren (Johannessen, 2021). Det betyr at vi hele tiden må sørge for at valgene vi tar følger kravene til gyldighet og pålitelighet. Og ikke minst må informasjonen vi har samlet inn behandles på en forsvarlig måte. Vi ønsker derfor å se nærmere på begrepene reliabilitet, validitet og generalisering.

4.8.1. Reliabilitet

Reliabilitet handler om at gjentatte målinger med samme måleenhet kan gi de samme resultatene, og være tillitvekkende eller til å stole på (Nyeng, 2012). I praksis kan vi ha en reliabel forskning dersom kravet for «samsvar i resultater mellom uavhengige målinger til samme tid» er oppfylt (Nyeng, 2012). I tillegg vil det være reliabelt dersom det er «samsvar mellom målinger på flere tidspunkt», dette kravet kalles for test-retest-kravet (Nyeng, 2012). I en kvalitativ forskning vil test-retest-krav være lite hensiktsmessig, ettersom det ofte er samtale som styrer datainnsamling (Johannessen, 2021). Derfor er det enda viktigere å prøve å styrke påliteligheten ved å gi en grundig beskrivelse av konteksten og fremgangsmåten under hele forskningsprosessen (Johannessen, 2021).

Kort sagt handler reliabilitet om pålitelighet, derfor må målinger utføres korrekt, og at eventuelle feilmarginer må angis (Dalland, 2020). For å utelukke feilmarginer er det viktig å huske på at alle målinger skal være gjort på samme måte med samme måleinstrument for alle informantene for å sikre nøyaktighet.

Vår avhandling har alltid vært avhengig av informasjon fra individer med erfaring og kunnskap rundt dette fenomenet på grunn av vinklingen vi har gjort i oppgaven. Problemstillingen vi har valgt ville vært vanskelig å besvare dersom vi skulle fokusere bare på data som var tilgjengelig fra før. Dataen vi bruker i denne avhandlingen for å besvare vår problemstilling er samles inn gjennom intervjuer. Vi har totalt 4 informanter som har stilt opp for å besvare våre spørsmål. Dette antallet er for liten til å kunne sies å representere alle banker i Norge, men den er bra nok til å gi oss et lite innblikk i hvordan norske banker forholder seg til dette fenomenet.

4.8.2. Validitet

Validitet derimot handler om relevans og gyldighet, det vil si det som måles må være relevant og gyldig for det problemet som undersøkes (Dalland, 2020). Altså at resultatene fra undersøkelsene svarer på de spørsmålene intervjueren har stilt (Johannessen, 2021). Det finnes flere former for validitet; begrepsvaliditet, troverdighet (intern validitet) og overførbarhet (ekstern validitet) (Nyeng, 2012). Begrepsvaliditet handler om hvorvidt det er samsvar mellom teoretiske begreper og operasjonelle definisjoner, det vil si «måler vi det vi ønsker å måle eller ikke?» (Johannessen, 2021). Troverdighet handler om hvor troverdig resultatet vi har fått er. Da stiller man gjerne spørsmålet «måler vi det vi tror vi måler» (Johannessen, 2021). I kvalitative undersøkelser vil validitet handle om i hvilke grad forskerens fremgangsmåter og funn reflekterer formålet med studien og i hvor stor grad den representerer virkeligheten (Johannessen, 2021). For å kunne sikre og øke sannsynligheten for at forskningen skal være troverdig kan forskere kombinere to ulike metoder som for eks. observasjon og intervju, dette kalles for metodetriangulering (Johannessen, 2021). Likevel så har empiriske data verdi selv om de ikke er 100% gyldige, ettersom det sjelden eller aldri er slik at man oppnår fullkomment valide resultater (Nyeng, 2012). Derfor må ikke validitet oppfattes som noe absolutt, men bør være et kvalitetskrav som forskere må anstrenge seg for å oppfylle (Johannessen, 2021)

4.8.3. Overførbarhet

En undersøkelses overførbarhet handler om hvorvidt man lykkes med å etablere beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaring som er nyttige på andre områder enn det som det studeres i (Johannessen, 2021). Det vil si for at kunnskap skal kunne deles med andre, må den være overførbar (Ringdal, 2013). Ettersom vi har valgt kvantitativ analyse, er det større sjanse for overførbarhet, resultatene vi har funnet ved denne undersøkelse kan overføres til en større gruppe og er derfor etterprøvbare og sammenlignbare (Ringdal, 2013). Men overførbarhet kan også påvirkes av tidsperspektivet, dette fordi resultatene i undersøkelsen har kanskje ikke gyldighet i et annet tidspunkt. Derfor er det viktig at det argumenteres i en studie for at dataen kan ha relevans i en annen sammenheng og tidsrom også (Jacobsen, 2015). Ettersom vår avhandling ikke er veldig stor og vi har fått med oss 4 informanter, vil det være en svakhet og påvirker dermed overførbarheten. For å ha større sjanse for overførbarhet, må forsøket gjentas flere ganger i en større studie.

Del III Empiri og beskrivelse av innsamlet datamaterialet

Dette delkapitlet inneholder kapittel 5 og 6 som handler om empiri fra tidligere forskning og empiri som vi har samlet inn fra intervjuene. Kapittel 5 tar for seg empiri som er utarbeidet fra sekundær data under forprosjektet. I kapittel 6 vil vi presentere dataene fra de dybde intervjuene vi har gjennomført. Dataene her vil være med på å hjelpe oss å kunne besvare vår problemstilling:

Vil bruk av kryptovaluta i hvitvasking medføre at hvitvaskingstiltakene til norske banker blir mindre effektive?

Vi har valgt å strukturere dataene etter forskningsspørsmålene og de er delt opp i følgende hovedmomenter; 1) Hvitvaskingsregelverket, 2) Tiltak og rapporteringsplikt, 3) Ressursbruk og 4) Teknologi og innovasjon. Vi vil videre i undersøkelsen kalle de ulike bankene for bank A, B og C.

BANK A = første intervju

BANK B = andre intervju

BANK C = tredje intervju

Hos bank B har vi fått snakket med to personer og dette har ført til at vi har 4 informanter i denne undersøkelsen. Men ettersom de er fra samme bank, og begge var på møte samtidig, har vi kombinert svarene deres til ett.

Kapittel 5 Empiriske funn fra tidligere forskning

5.1. Hvitvasking er roten til all kriminalitet

Per dags dato, ser man at kriminelle har effektive etablerte systemer for å kunne kontrollere verdier som de har mottatt som følge av kriminelle aktiviteter (korrupsjonskriminalitet, organisert kriminalitet, økonomisk kriminalitet), og hvitvasking har tatt en ledende rolle i strukturen av moderne kriminalitet. Fra studien til Rosanov og Pudovochkin, viser det at å bekjempe hvitvasking er den mest effektive måten å bekjempe all økonomisk kriminalitet på, dette fordi den har en systematisk relasjon til hvitvasking (Rusanov & Pudovochkin, 2021). De mener at de fleste myndighetene i de forskjellige landene fokuserer kun på relasjonen mellom hvitvasking og terrorfinansiering. Men de mener også at finansiering av kriminell aktivitet fra hvitvaskede penger har blitt en måte å utvide den kriminelle virksomheten på. Den representerer også en økt grad av fare for allmennheten. Derfor er det nødvendig for myndighetene å ta ansvar for finansiering av terrorister, men også andre økonomiske aktiviteter.

Det har vært en økende trend innenfor hvitvasking, selv om definisjonen av ordet hvitvasking har utvidet seg. Flere kategorier blir lagt under hvitvasking (f.eks. skattekriminalitet), og det har vært en økende trend innenfor tidligere etablerte forbrytelser som svindel og korrupsjon. Hvitvasking av penger kan både skade økonomien (hvitvaskere som skader ærlige virksomheter), samfunnet (f.eks. kriminalitet og korrupsjon) og politikk (f.eks. kan de kriminelle undergrave regjeringer og terrorisme kan øke). Dette fordi hvitvasking er en tikkende bombe og desto mer hvitvasking, jo flere «white-collar» arbeidere bli tiltrukket inn i underverden (bankansatte, eiendomsmeglere og regnskapsførere/revisorer). Unger (2013) mener at det er viktig at man forsker på dette, viktig at man setter lys på denne problemstillingen, fordi det er få forskere som tar i betraktning den teoretiske modellering av hvitvaskingsnettverk og empirisk testing av hvitvaskingsmodeller. Det er viktig at man får frem dette, slik at flere økonomer forsker på dette fascinerende og kritiske problemet (Unger, 2013).

5.2. Hvitvasking har flyttet seg over til nett

Albrecht, Duffin, Hawkins og Morales Rocha påpeker ved innføring av kryptovaluta, at man ikke trenger lenger å hvitvaske penger gjennom bankene lenger (Albrecht et al., 2019). Før kunne regjeringene til de forskjellige landene regulere til en viss grad, ved å innføre strengere reguleringer og høyere bøter på banker og finansinstitusjoner, som gjorde flytting av ulovlige midler stadig vanskeligere. Grunnen for at kryptovaluta gir en fordel for de kriminelle er at den gir en form for

anonymitet og det hjelper heller ikke at mange flere har begynt å akseptere kryptovaluta som en betalingsmåte. En annen fordel med å bruke kryptovalutaer er at man enkelt kan flytte midler fra ett land til ett annet. De trekker frem et viktig poeng av Gruber, der hun sier at i hvitvaskingsprosessen kan man, istedenfor å få inn de illegale verdiene til den legale økonomien, direkte flytte penger til et annet finansiell jurisdiksjon, hvor de kriminelle kan få tilgang til (Gruber, 2013). Dette gjør de for å flytte pengene fra deres operasjonsbase, og beskytter pengene deres mot beslag. En av grunnene for at kriminelle benytter seg av kryptovaluta, er det eneste man trenger for å flytte og overføre midler fra et land til et annet er internettilgang. Etersom blokkjede er compilert av «peers to peers» (at alle PCer bygges sammen til et stort nettverk), må hver node (Pc-er) være koblet fra for å forårsake at systemet kolliderer. Dette designet gjør at nettverket kan være motstandsdyktig mot eksterne forstyrrelser, noe som legger til rette for en større portabilitet (bærbar) ved overføring av ulovlige midler (Albrecht et al., 2019).

Et kjent fenomen innenfor hvitvasking, er at de kriminelle vanligvis unngår skatter ved å sende deres illegale fortjenester til et skatteparadis, slike tilfeller kan koste samfunnet flere millioner kroner. Flere land har samarbeid sammen for å fjerne eller regulere disse skatteparadisene, siden de ikke juridisk sett kan gjøre noe med det. Det har presset på de institusjonene som sender penger videre til skatteparadiset, siden dette er noe de kan regulere (Alldridge, 2008). Med innføring kryptovaluta, har mange kriminelle brukt dette som et skatteparadis. Grunnen er at det ikke er noen finansiell institusjon som blir et mål for myndighetene. Som et resultat kan kriminelle organisasjoner og korruperte firmaer konvertere deres inntekter til kryptovalutaer og deretter overføre disse midlene hvor som helst i verden for å unndra seg skattemyndighetene. Denne økte beskyttelsen hjelper hvitvaskingsprosessen fordi den tillater det kriminelle organisasjoner for å få full tilgang og kontroll over alle inntektene de produserer. De avslutter med at bruk av kryptovaluta i hvitvaskings prosessen har en mulighet for omfattende implikasjoner for økonomier over hele verden. Som etableringen av sentralbanksystemet, har hvitvasking omgått formelle finanskontroller gjennom plassering, tilsløring og integrering. Grunnen for at de er så tett knyttet sammen, kryptovaluta og hvitvasking, er at kryptovaluta gir en form for anonymitet. Dette gjør at kriminelle organisasjoner er i stand til å putte inn midler med økende letthet og unngå etterforskning fra myndighetene (Albrecht et al., 2019).

5.3. Kryptovaluta er sporløs kriminalitet

Kryptovaluta er veldig tiltrekkende for finansiell kriminalitet, ettersom den har en høy grad av anonymitet og dårlig regulering i forhold til lovverket. Grunnen for at regulering av kryptovaluta kan være et problem er at ingen eier den, den er styrt av blokkjede (blockchain). Også er kryptovalutaens desentralisering utenfor rekkevidden til myndighetene, noe som gjør det lett å misbruke denne teknologien for å gjøre økonomisk kriminalitet. Et av de største problemene med bruk av kryptovaluta i blokkjede-teknologien er at den er et desentralisert nettverk. Ingen personer har ansvar for nettverket, og derfor kan ingen bli straffet for den ulovlige aktiviteten som finner sted her. Teichmann og Falker avslutter med at regulering på landsbasis ikke kommer til å hjelpe noe, men for at det skal lykkes må de blokkjede-reguleringen skje på internasjonalt nivå (Teichmann & Falker, 2021). Siden kryptovaluta ikke kan spores, vil de kriminelle bare flytte seg til et annet land som har mildere regulering på dette. De mener også at det ikke er for sent, og trekker frem Liechtenstein som et godt eksempel, med deres reguleringer, og at det er mulig å tilpasse seg når det skjer raske endringer.

Konsulentgrupper som S&Ps Crisil mente at: «Bitcoin er mye brukt som et middel til å flytte rundt penger raskt og anonymt». Med ingen sentral overvåkningsmyndighet, reiser dette bekymringer om legitimitet til både kilden og destinasjonen for de overførte midlene (Alan Lloyd & Srinivasa Manikant, 2017). I artikkelen til Dupuis og Gleason forklarerer forfatterne hvordan dette er en kompleks sak, at de fleste kryptovalutatene kan spores tilbake til den originale eieren med en relativ stor sannsynlighet for suksess. De bruker et eksempel som at sedlene man har i lommeboka si er anonyme, samme som kryptovalutatene i en e-lommebok. Men forskjellen her er at all transaksjon fra og til lommeboka, ligger ute i en åpen, transparent blokkjede-nettverk. Derfor kan man si at kryptovaluta er anonymt, men bare til en viss grad, fordi etter mye regulering, så må alle som driver med krypto-til-fiat kreve identifikasjon av kundene deres. Selv om lommebøkene som inneholder kryptovaluta er navnløse, kan de digitale trådene spores til en reell eier når en person har overskredet et visst antall verdi transaksjoner. Hvis en person konvertere mye fiat-valuta til Bitcoin via kryptobørs og personen sender mye kryptovaluta til den samme e-lommeboka, vil det anses at personen er eieren (Dupuis & Gleason, 2020).

5.4. Kryptovasking, en ny type hvitvasking

Midler som har blitt hvitvasket gjennom Bitcoin, viser at omtrent 46% av all transaksjon i Bitcoin er en del av noe ulovlig. Forfatteren av artikkelen trekker frem et poeng av Foley: «kryptovaluta endrer svartebørsen ved å etablere svart e-handel». Grunnen er at transaksjoner med kryptovaluta kan spores, men ikke eieren av lommeboken (Foley et al., 2019). En drastisk endring som mange land har gjort, ved å bekjempe hvitvasking via kryptovaluta, er å enten regulere det eller ha et forbud mot kryptovaluta, som Vietnam, Algerie, Bolivia, Marokko, Nepal og Pakistan. Et annet forsøk på å følge med fremgangen av teknologi og ikke ha et forbud mot kryptovaluta, er sentralbanker i verden. De har gått sammen for å lage en digital valuta (CBDC) som kan fortrenge den nåværende generasjonen av virtuelle penger uten fiat. Bak tanken med denne digitale valutaen er at den blir utsendt og regulert av sentralbankene. Som en sentralisert form for valuta kan de påvirke innbyggernes privatliv, altså ikke like privat og anonymt som Bitcoin. Dupuis og Gleason nevner at det er gjort lite forskning på hvitvasking med kryptovaluta, men Wegberg trekker frem at man kan hvitvaske penger ved hjelp av Dark Web (Dupuis & Gleason, 2020). Det de kom frem til er at de fleste tjenestene som var tilbudt på det mørke nettet var omdømmebasert, så ikke hvem som helst kunne hvitvaske om de ville. Studie til Wegberg (2018) viste at ikke alle aktører innenfor krypto-til-fiat var seriøse, noen av aktørene var også svindlere, siden det ikke er noen reguleringer innenfor svartebørsen, så vil altså verdiene anses som fortapte (van Wegberg et al., 2018).

Det er seks forskjellige «åpne-dører» de kriminelle kan bruke for å vaske pengene sine «rene», men Wegberg (2018) understreker at det er viktig å skille mellom krypto til krypto, og krypto til fiat-penger. De seks metodene han trekker frem er «Tumblers», «OTC-markedet», «Private mynter», «Desentraliserte utvekslinger», «Direkte handel ved bruk av kryptovaluta» og til slutt «Grave (etter krypto, fra ordet mining på engelsk) som en front» (Dupuis & Gleason, 2020). De sier at problemet med dette er at når en «dør» lukkes, åpner det et nytt, fordi det blir et «katt mot mus»-innovasjonssyklus av de som søker å komme seg unna regulering. Ettersom etterspørsel for hvitvaskingsverktøy øker på grunn av at lovgivningsmessige innstramminger, så vil de som driver med finansiell kriminalitet søke etter nye «åpne-dører». Derfor må de som regulerer disse nye lovgivningene begrunne deres regulering, slik at de offentlige skjønner og de kan lukke disse smutthullene. Det som er viktig å trekke frem til slutt, er at mange aktører vil komme frem når de ser et marked for det. Myndighetene må kunne tilpasse seg og være en del av endring slik at flere smutthull skal bli lukket. Coinbase (e-lommebok aktør) har tilbydd sine medlemmer et krypto visa kort, som kan brukes som alle andre visa kort, men bare med krypto. De sier at sentralbanken sin digitale valuta er på en god vei, med en kombinasjon av forbud mot bruk av kryptovaluta for

kommersielle transaksjoner, vil muligens ikke hvitvasking via krypto være noe lukrativt lenger (Dupuis & Gleason, 2020).

5.5. Banker i endring

Et viktig steg for norske banker i en tid med betydelig teknologisk fremgang er at de ikke blir utkonkurrert av teknologiselskaper. Eide (2017) viser til en undersøkelse at den yngre generasjonen foretrekker og ønsker en bedre kundeopplevelse ved å la Facebook og Apple ta vare på finansens deres. Mens den eldre generasjonen (40+) er mer skeptiske og foretrekker sine «lokale» banker. Konkurransesbildet har endret seg gjennom tidene, nå står norske banker for sin tur. Han trekker frem et eksempel med Uber som etablerte seg i Norge, der regionale aktører tilpasset seg raskt med å lansere en ny applikasjon og nye betalingsmåter, slik at kundeopplevelsen ble forbedret. Poenget her som han trekker frem er at når en bedrift eller en klynge av bedrifter føler seg truet, vil de endre seg drastisk. Kryptovaluta har kommet til Norge for å bli, mange andre aktører har allerede begynt å tilby bankkort med kryptovaluta, og norske banker vil da få konkurranse innenfor dette feltet. Det er midlertidig ingen aktører i Norge som tilbyr helt fullt «krypto» bank, men det finnes allerede banker som har gått mot strømmen, ved å kun tilby bank kun på nettet (Bulder Bank og Cultura Bank). Spørsmålet til Eide (2017) er om det finnes noen «Disruptive» (forstyrrende, en ny konkurrent) aktører som vil utfordre bankbransjens monopol på slike tjenester, og svaret er; ja. Bankene må kunne endre seg etter teknologien, tilpasse seg før andre aktører tilby tjenester som bankkort som kan fylles med krypto (Eide, 2017).

Kapittel 6 Resultatene fra intervjuene

6.1. Forskningsspørsmål 1

Hvitvaskingsregelverket: Åpner hvitvaskingsloven for tiltak som er effektiv mot bruk av kryptovaluta for hvitvasking?

Kryptovaluta har kommet til Norge for fullt og vi har sett på lovverket i kapitel 2, derfor ønsker vi å se på hvordan hvitvaskingsloven og hvitvasking av kryptovaluta henger sammen. Ut ifra tidligere vet vi at alle som tilbyr veksling av virtuell valuta og offisiell valuta er nå rapporteringspliktige (Trædal, 2018). Hensikten med dette forskningsspørsmålet er å finne ut om hvitvaskingsloven er udatert for å kunne klare å fange opp hvitvasking av kryptovaluta eller om den er god sånn som den er. Vi vet fra før at det har vært et problem med kriminelle som hvitvasker offisiell valuta til virtuell valuta og videre til bankkort, med mange transaksjoner som gjør det vanskelig for bankene og myndighetene og fange opp. Ved at hvitvaskingsloven ikke gjaldt vekslere av virtuell valuta var et problem, det var null regulering i denne bransjen (Trædal, 2018). I 2018 kom myndighetene med en ny endring som gjorde at virtuell valuta ble regnet under hvitvaskingsloven og det ble satt en dempe hos de kriminelle, men ut ifra litteraturene vi har vært gjennom vet vi at når en dør stenges, vil de kriminelle lete etter en nye dører (Dupuis & Gleason, 2020).

6.1.1. Tolkning av loven

Bankene hadde litt forskjellige meninger om hva de synes om loven i seg selv, men de var alle enige at loven fungerte på grunn av krav om løpende kundeforhold og midlenes opprinnelse. Bankene er enige om at loven i seg selv ikke er noe problem med, men heller praktiseringen av lovgivning som er problemet eller er svakheten i loven. Bank C forklarer litt videre at loven ikke er laget for de som skal jobbe med det, men heller at den skal se bra nok ut på papiret. Personen påpeker at f.eks. mistenkelig transaksjoner skal stoppes før den blir gjennomført, noe som i praksis er umulig. Bankene mente at selve lovgivningen var tydelig nok, slik at man ikke kan ta feil av loven, men heller at det var dokumentkravene som var vanskelige å etterfølge.

I loven står det definert hva en mistenkelig transaksjon er, men vi ville se om bankene hadde en annen mening om dette. Fordi loven kan tolkes annerledes fra person til person og organisasjon til organisasjon. Bankene forklarte at en mistenkelig transaksjon er: «avvik fra bruksmønsteret til kunden, og ved at kunden ikke kan dokumentere eller forklare hvor midlene kommer fra». Bank C forklarte også at mistenkelig transaksjon med gamle kunder var lettere, fordi man hadde mye mer

data på disse kundene, mens nye kunder er vanskeligere å oppdage. Relasjoner og tilknytninger spiller også en stor rolle på om transaksjonen blir beregnet som mistenkelig, for eksempel en kunde som har hatt tilknytning til noe tidligere, som man har dårlig erfaring med. Kortere sagt er alle bankene enige om at– bankene skal vite om midlenes opprinnelse!

6.1.2. Motivasjon eller frykt?

Overtredelsesgebyr kan enten sees på som en motivasjon eller frykt for bankene til å opprettholde loven. Bankene mente er det ikke er frykten for overtredelsesgebyret som gir bankene motivasjon til å utføre jobben, men heller bi-effekten av overtredelsesgebyret. Bank B forklarte at motivasjonen deres er ikke å unngå overtredelsesgebyret, men heller unngå å bli misbrukt til hvitvasking og at deres omdømme skal bli forbundet med hvitvasking. Bank B mener at overtredelsesgebyret er mye større enn hva de har klart å inndrive fra kriminelle. Banken sender en god del rapporter til økokrim, men kun en viss få av disse blir tatt videre og dette påvirker deres motivasjon. Bank B forklarer også at de har skjerpet rutiner, oppfølging av kundeforhold og avvirket kundeforhold, for å gjøre at det blir vanskeligere for dem å bruke banken til å hvitvaske. Bankene er enig i at bøtene er heftige, som gjør at bankene er litt mer forsiktige. De forventningene Finanstilsynet legger til grunn, gjør at mange banker gjør en bedre sak.

6.1.3. Forståelse, usikkerhet og mangel i loven

I 2018 trådte i kraft en ny hvitvaskingslov og året etter kom det en veileder av Finanstilsynet. Bank A forklarer at de ikke er noe usikkerhet rundt den nye lovgivningen, men de er spente på MICA rundt kryptovaluta fra EU. Bank B mener at det etterlyses noen føringer eller forventninger av tilsynet på noen enkle områder, men er fornøyd med loven i helheten. Bankene sier det alltid vil være usikkerhet ved hvordan man tolker, hva man skal gjøre eller legge til i de ulike begrepene. Usikkerheten skaper mer arbeid for bankene, siden de selv ikke alltid er sikker på dokument kravene. Bank A sier at selv om det er stor usikkerhet når det gjelder kryptovaluta, vil det ikke skape noe mulighet for de kriminelle, grunnet at bankene vil være strengere og sier nei til noen tilfeller de er usikre. Banken sier også at ulempen kan være at det vil oppstå situasjoner der de burde ha godtatt kryptovalutaen fra kunden, men la vær grunnet usikkerhet og det vil skape forretningsulemper. Bankene vil heller kreve strengere dokumentasjonskrav når de er usikre, og dette fører til mer arbeid.

6.1.4. Utfordringer med lovverket

Utfordringer med kryptovaluta er mangt, men Bank A påpeker at selv om etter 2018 når kryptobørser ble rapporteringspliktige, betyr det ikke at banken vil automatisk godkjenne de samme transaksjoner og midlene som kryptobørser. Selv om bankene mener at det ikke er noen vesentlig mangel i lovverket, savner de bistand til hva som er tilstrekkelig. Bank B sier at regelverket er klart og tydelig, man skal til all tid vite midlers opprinnelse. Som nevnt tidligere så er dokumentkravet en stor utfordring hos bankene som skal godkjenne en transaksjon eller midlenes opprinnelse, hvor mange transaksjoner må være godkjent før man kan godkjenne pengene. Bank B påpeker at det har vært litt problematisk de første årene da kryptovaluta inntraff Norge, men har begynt å løsne seg litt nå. Det går mot en riktig vei og man ser at kryptovaluta har kommet for å bli, så bankene må bare sette seg inn i regelverket og gjøre det beste ut av det. Bank B savner mulighet til å kunne dele informasjon mellom de forskjellige rapporteringspliktige (kryptobørser & kryptoveksler) og mangel på teknologi gjør det vanskelig å kunne sjekke opp alle disse transaksjonene.

En helt vanlig kunde kan ha handlet i x-antall kryptobørser og vekslet til x-antall kryptovaluta, som igjen vil gi x antall transaksjoner. Når transaksjonene nærmer seg 30 000 – 50 000 for en enkel kunde, kan det bli problematisk å sjekke opp alle manuelt når lovverket ikke åpner opp for automatikk. Så utfordringen til bankene er ikke at de kommer til å bli brukt til hvitvasking av kryptovaluta, fordi risikoen vil være det samme med kryptovaluta. Det vil heller gå ut over kundene, fordi risikoen for at man som kunde ikke får brukt gevinsten sin.

6.1.5. Rammeverk & lovverket

Lovverket er det myndighetene som står for, mens rammeverket er noe bankene selv setter opp for å bekjempe hvitvasking. Vi har sett at lovverket har hatt en endring etter 2018, slik at kryptovalutaen har blitt inkludert. Bank B fortalte under intervjuet at for noen år tilbake var kryptovaluta noe man ville holde seg unna og hadde et negativt syn til det, men de ser selv nå at det noe de må forholde seg til. Bank A forklarer at kryptovaluta i seg selv vil ikke lykkes med å hvitvaske gjennom bankene, fordi de er designet slik at man kan bruke de utenfor bankene. Problemet med bruk av kryptovaluta i Norge er at for å kunne faktisk realisere kryptovalutaen må du gjennom en bank. Risikoen hos banken vil være det samme som vanlige valuta, fordi man vil fortsatt foreta spørsmål om midlenes opprinnelse. Dette vil føre til at illegale kryptovaluta vil da ikke bli godtatt i banken og ende med å bli rapportert. Risikoen er derfor større utenfor bankene.

Rammeverket i bankene har et forbedringspotensial, men dette kan man si om alt. Bank B nevner at siden dette er noe nytt og mangel på kompetanse vil det ta tid før et godt rammeverk blir satt i gang. Et forbedringspotensial er mer overvåkning som kan klare å fange opp flere enkle transaksjoner og kunne beregne risiko på de forskjellige handelsplattformene (mangel på data). De prøver å få til et samarbeid med norske aktører som er godkjente i Norge, slik at et system kan forbedre deres rammeverk. Selv om det allerede eksisterer rammeverk så er disse en ulempe enn til hjelp, som igjen går ut over kundene.

Mangel på teknologi gjør at bankene sliter å kunne godkjenne alle transaksjonene, men med en bedre teknologi så kan sporing av flere tusen transaksjoner gjøre det lettere for bankene. Ved å ikke trenge å gjøre alt manuelt, vil det kunne spare tid og ressurser for bankene og ikke minst føre til fornøyde kunder.

6.2. *Forskningsspørsmål 2*

Tiltak og rapporteringsplikt: Hvilke tiltak anvender norske banker for å avdekke hvitvasking ved bruk av kryptovaluta?

I kapitlet om hvitvaskingsregelverket, har vi sett på hvordan regelverket fungerer. Hvem som er rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven. Man finner en rekke juridiske personer i hvitvaskingsloven §4 (1) & (2). Det er mange som er rapporteringspliktige, men vi har valgt å kun fokusere på norske banker i oppgaven vår, dette fordi problemsstillingen er rettet mot norske banker. Hovedsakelig er hvitvaskingsprosessen delt opp i flere prosesser, siden tildekkingsfasen er den som vil påvirke bankene og dette vil da stille krav til rapporteringsplikt fra myndighetene. Ved bruk av lovgivning og krav til de rapporteringspliktige ønsker myndighetene at man skal kunne hindre at de rapporteringspliktige blir en del av hvitvaskingsprosessen. De får tilgang til verktøyer for hvordan man mest mulig skal kunne avdekke og forbygge hvitvasking og terrorfinansiering. Det var stor usikkerhet da kryptovaluta kom til Norge, men i 2018 kom det en ny hvitvaskingsforskrift som inkluderer alle som tilbyr kryptovalutaer rapporteringspliktige (Trædal, 2018).

6.2.1. *Bankens tiltak for avdekking av hvitvasking*

Bankene bruker hvitvaskingsloven som en mal for hvordan deres tiltak skal settes opp (kundetiltak og løpende oppfølging), selv om det står i loven hva en bank skal ha se etter. Har bankene forskjellige oppfattelse av loven, kan de bruke forskjellige ressurser på det de mener er viktigst for å bekjempe hvitvasking. Det er derfor av interesse å undersøke nærmere på dette området og se om

bankene har de samme tiltakene eller om de har helt forskjellig oppfattelse av hva de mener har størst risiko.

Felles for alle våre informanter er at de har et overvåkningsprogram som flagger mistenkelig transaksjoner. Et eksempel som ble brukt av Bank A var at når en kunde handlet 4 dyre klokke ut fra det blå, vil dette bli flagget som en mistenkelig transaksjon. Bank B forklarte at ut ifra bruksmønsteret og av erfaring har de også sett på kunder som ikke har transaksjoner i det hele tatt. Før har man tenkt at for at en mistenkelig transaksjon skal være til stede, må man faktisk ha transaksjoner, men Bank B mener at man må utvide tenkemåten. Et eksempel kan være en kunde som mottar månedlig lønn inn på kontoen sin, men kun betaler regninger og har ingen andre transaksjoner som mat og basisvarer. Det som gjør det mistenkelig, er når kunden ikke betaler for mat og basisvarer. Bank C forklarer at for å kunne avdekke hvitvasking, så samarbeider både maskiner og mennesker sammen, i form av maskinlæringsalgoritmer og mennesker som fyller inn regler.

Bank B nevner også at de har en overordnet policy, med rutiner og rammeverk som kan forhindre at deres produkter og tjenester blir misbrukt. De foretar en årlig risikovurdering, slik at man kan tilpasse rutiner og rammeverker. Internkontroll er viktig slik at deres medarbeidere skal gjøre det de skal gjøre og etterlever hvitvaskingsloven. Bankene nevner også at de har opplæring av alle ansatte som er i kontakt med kunden, før var det kun de som jobbet med finansiering av lån som jobbet med avdekking av hvitvasking. Nå er det slik at alle ansatte i banken skal være obs på dette og rapportere om noe mistenkelig dukker opp.

6.2.2. Løpende kundeoppfølging alle kundeforhold

I hvitvaskingsloven §10, skal banker som en finansiell institusjon gjennomføre løpende kundeoppfølging av alle kundeforhold. Selv om det er forskjellige kunder i forskjellige risikogrupper, skal alle kundeforholdene få en oppfølging.

Vi var nysgjerrige på om det lå noe forskjell hos de bankene vi intervjuet angående løpende oppfølging, om det ble gjort mer eller mindre. Selv om loven hadde pålagt bankene å gjøre det, ville vi se om de gjorde noe mer enn de skulle. Alle bankene sier de benytter seg av kundeerklæringsskjemaet, som kunden må fylle ut før de får godkjent deres kundeoppsett hos dem. Når søkeren har fått innvilget deres søknad og er kunde, vil f.eks. Bank B sammenligne kundeerklæringsskjemaet med kundens valg av produkter og tjenester, og om det er noe som ikke stemmer må kunden forklare seg. Bankene forklarer at en vanlig flagging hos en kunde kan være

når man svarer «nei» til at man mottar 50 000,- i løpet av et år fra utlandet, men plutselig får det. Da vil bankene markere transaksjonen som mistenkelig og gjøre en grundigere sjekk.

Vi fikk et kort og enkelt svar fra alle bankene om løpende kundeoppfølging, om det gjaldt alle kundeforhold eller kun de som er en risiko for hvitvasking. Svaret var at det gjelder alle og at det er lovpålagt. Bank B forklarer at det kan foreligge en forskjell hos kundene, de kan bli kategorisert etter forenklet, middels og forsterket kontroll. Alt dette blir påvirket av hvilket land (politisk eksponerte personer/PEP) og mengde av transaksjoner kunden foretar seg.

Nevnt i forrige avsnitt er løpende kundeoppfølging av kundeforhold en del av bankens tiltak for avdekking av hvitvasking, så vi skal ikke gå nærmere inn på hva det innebærer. Bankene ble også spurt om hva de synes om dette tiltaket, om det er for lite eller for mye. Alle bankene var samsvart på akkurat dette området, at det var for mye til tider. Mye som skal gjøres og mangel på autorisering av automatiske programvarer gjør at mye blir manuelt arbeid. Ut ifra intervjuene kan det sies at bankene opplever et timeglasshals-problem, der de selv har mye som skal gjøres og rapporteres videre til myndighetene. Problemet med frustrasjonen er at kun et få tall av de vil kunne passere timeglasshalset, mens resten vil bare bli liggende fordi det er mangel av ressurser hos myndighetene. Frustrasjonen er at de er lovpålagt til å bruke mye ressurser og tid, men mesteparten blir ikke gjennomgått, og ting blir gjort forgjeves.

6.2.3. Kryptovaluta & mistenkelig transaksjoner

Kryptovaluta har skapt stor usikkerhet hos bankene da man ikke har nok regulering og lovgivning til å håndtere denne nye teknologien og pengefenomenet. Ved hjelp av underspørsmålet angående kryptovaluta vil vi se på hvordan bankene håndterer mistanke om kryptovaluta som blir brukt til hvitvasking.

Felles for alle tre bankene er at hvitvasking av kryptovaluta ikke er et problem enda, men på grunn av mangel på regulering og lovgivning så er bankene ekstra forsiktige og tar seg mer tid med saker som angår kryptovaluta. Bank A forklarer at de må bruke litt ekstra tid på sakene, men akkurat nå er ikke volumet av slike saker et problem, men de spår at det vil være det i fremtiden. Bank B forklarer litt i dybden at det kan oppstå tilfeller der kunder med massive gevinster ikke har forstått prosessen helt. Ved at de mangler dokumentasjon, må bankene også manuelt sjekke alle transaksjonene og problemet kan være når en kunde har overført fra en type kryptovaluta til en annen, flere ganger. Det stopper ikke helt der, fordi kunden kan også ha brukt flere forskjellige kryptovekslere og problemet er at det er for mange usikre variabler og bankene må klare å forsikre

seg at dette er legitime verdier. Det er vanskelig for bankene å sette seg inn i dette på grunn av mangel på kunnskap og kompetanse for kryptovaluta, når de tror de har forstått det så blir de introdusert for NFT (Non-fungible token). Det er en stor forskjell mellom den tradisjonelle verden og kryptoverden. Bankene nevner også kjenn-din-kunde prinsippet, ved at banken må vite hvor pengene stammer fra, hvordan de har kjøpt dette og dokumentasjon av salg. Det blir mye dokumentasjon, slik at bankene må bruke mer ressurser på dette enn en vanlig «tradisjonell» transaksjon.

Vi spurte bankene om hva de la i grunn for en mistenkelig transaksjon: Ifølge bankene endrer kundeatferden hele tiden, de må holde seg oppdatert og oppdatere deres sett med regler i overvåkningsprogrammene. Bank B forklarer at for 10 år siden ville ikke Vipps vært en del av overvåkingsreglene, for nå ser de at kunder som mottar flere straks betalinger inn til kontoen og videre sender dette videre kan være mistenkelige (kalles for muldyr svindel). Bank C forklarer at man ikke har en spesifikk sum som overvåkningsprogrammet leter etter, men heller variabler som summer knyttet spesifikt til kundeforholdet, kundesegmentet, alder og hvor lenge personen har vært kunde.

Bankene vi har snakket med har ikke hatt tilfeller med hvitvasking av kryptovaluta. De forklarer at kjenn-din-kunde prinsippet hjelper mye. Uten riktig dokumentasjon og forklaring på middelets opprinnelse, vil ikke bankene godta pengene og eventuelt rapportere videre til myndighetene. Et mønster Bank A ser er at kun 10% av deres kunder som har handlet med kryptovaluta tar ut gevinsten sin; de resterende taper eller glemmer bort investeringen sin. Det er kun når kunden skal realisere gevinsten sin at de 10% er trøblete for banken, ikke når de gjør investeringen.

6.2.4. Rapportering & Risiko

Etter hvitvaskingsloven §4 (1) & (2) er banker rapporteringspliktige til myndigheten når de oppfatter noe mistenkelig. Her lurer vi på om bankene har hatt en oppgang i rapportering grunnet kryptovaluta. Bankene er samstemte på at rapportering har økt de siste 10 årene, men kryptovalutaen skal ikke ha æren for dette. Grunnen til at bankene har økt rapportering til myndigheten, er på grunn av rapportene Finanstilsynet legger ut om bankene. Disse rapportene omhandler bankenes evner til å følge loven. Rapportene er offentlige og hvem som helst kan lese disse. Bank B forklarer at rapportering også har økt på grunn av mer intensitet i arbeidet mot hvitvasking.

Arbeidet med risiko er en måte for bankene å avdekke hvitvasking, fordi dersom de vet hva trusselen er, kan de minimere den. Bank C har årlig workshop der de ansatte kommer med ideer og innspill på deres produkter for de forskjellige kundesegmentene, der de ansatte scorer på de forskjellige produktene som kan ha en litt høyere risiko for å bli misbrukt. De går ikke ut ifra sjekklister, men heller eldre risikovurderinger som har blitt gjort og ser på hva som har endret seg i dag. Bank A velger å outsource denne delen av arbeidet til eksterne firmaer, som har mer kompetanse enn de selv. De utformer også egne sjekklister med innspill fra de eksterne. Bank B forklarer at det er deres operative hvitvaskingsansvarlig som gjør risikovurderingen og at den blir bygd opp av hvitvaskingsloven og veileder. Den er da tilpasset for størrelsen og omfang av deres bedrift, risiko, geografi og type kunder. De forklarer også at det alltid vil være kunder som har en høyere risiko enn andre, og risikoen vil aldri være null siden de er en bank og det går mye transaksjoner igjennom. Bank B forteller at ved bruk av risikovurderingsverktøy for å vurdere risikoelementer, blir prosessen lang og tidskrevende. Disse risikoelementene kan være opp til 400-500 forskjellige.

6.3. Forskningsspørsmål 3

Ressursbruk: Bruker banken store ressurser for å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering?

Bankene har kun et visst antall ressurser de kan bruke på de forskjellige tjenestene og produktene sine og riktig ressursbruk handler om å kunne allokere riktig til de forskjellige postene. Bankene i Norge kan beskrives som første forsvarslinje mot hvitvasking, det er Økokrim og EFE som tar sakene videre og faktisk etterforsker og straffer de kriminelle. Selv om bankene teoretisk sett har 100% riktig hver gang de sender inn en melding til myndighetene, vil kun ett visst antall av sakene bli undersøkt videre av myndighetene. Det har kommet ut i media at ressurs er noe banker og myndighetene mangler og med inntog av kryptovaluta vil ressursene være knappe (Langved & Trumpy, 2020). Det har blitt hevdet at bankene har fått mye mer ansvar og kravene til bankene er at de må bruke mer ressurser. Det krevers enorme summer for å kunne tilføye ny teknologi og øke ressursene sine, men om kostnadene blir for høye, påpeker forskere at deres samarbeidsvilje vil reduseres (Masciandaro & Filotto, 2001). Det er viktig at det eksisterer gjensidig støtte og nytte for at et prinsippal-agent-forhold skal fungere effektivt, men mye viser til at det ikke alltid er likevekt i innsats til de ulike aktørene. Derfor vil vi undersøke med dette forskningsspørsmålet hvordan bankene har allokert deres ressurser.

6.3.1. Antihvitvaskingsavdeling

Av de bankene vi har intervjuet har alle egne AML-avdeling, men de ble etablert på forskjellige tidspunkter. Bank A var en av de første bankene i Norge til å etablere egen AML-avdeling, mens Bank B teknisk sett ikke har sin egen AML-avdeling. De har heller hatt sin egen operativ gruppe, selv om den ikke ble definert før i 2017, men fra og med 01.04.2022 skal de få sin egen AML-avdeling. Bank C var tidlig ute med å etablere sin egen AML-avdeling, da banken i seg selv er ganske ny, grunnlagt i 2009 (samme året som hvitvaskingsloven). De forklarer at de slapp å allokere ressurser til en AML-avdeling fra noe annet, siden de var helt nye og det ikke var nødvendig å plutselig opprette en AML-avdeling. Bank A er den som skiller seg mest ut av antall årsverk de bruker i hvitvaskingsavdelingen, de har rundt 10 årsverk og flere titalls millioner i datasystemer. Bank B og C har rundt 3 årsverk hver, men Bank B sitt mål er å kunne ha 3,5 årsverk og Bank C tror 2 årsverk er nok siden de er en mye mindre bank.

Bank B har et halvårlig møte med sine ansatte, der temaet er hvitvasking. Alle ansatte i Bank B får en grunnleggende opplæring innenfor dette teamet. Bank A har også relativt intense kurs for sine ansatte med eksamenskrav, som alle ansatte som er i kontakt med kunder må gjennom, årlig. Bank C har valgt e-læring som sin fremgangsmåte for å spre kunnskap til sine ansatte, men de kombinerer også med uformell prat og kurs for de ansatte. Til felles har alle bankene en eller annen form for å lære opp sine ansatte om hvitvasking og alle bankene er mer obs på å inkludere alle ansatte som er i kontakt med kunder.

6.3.2. Ressursbruk

Vi ville se om det var en sammenheng mellom økt ressursbruk og kryptovaluta, men ut ifra intervjuet med de forskjellige bankene viser det seg at ressursbruket i bankene generelt har økt. Økningen er ikke direkte på grunn av kryptovaluta, men heller strengere lover og tilsyn fra myndighetene. Bank C sier at ressursbruk har økt, på grunn av økte gebyrer og lover som har endret seg. Bank A nevner også at trusselbildene har endret seg, noe som vil automatisk kreve økt ressursbruk. Bankene forklarte at deres innsats og bruk av ressurser for å avdekke hvitvasking har gjort det vanskeligere for de kriminelle. Bank B nevner at selv om banken i seg selv gjør en god jobb og bruker nok med ressurser, vil de kriminelle bare flytte seg over til en ny bank.

Bank A skulle ønske at de kunne allokere ressursene sine litt annerledes, men siden det ikke er tillat automatiske systemstøtter må de gjøre mesteparten av transaksjoner som har med kryptovaluta

manuelt. Dette trekker veldig mye ressurser og er dyrt for banken. Alle bankene er enige at deres bidrag per dags dato er mye, men ikke for mye.

Vi lurte på om bankene fikk noe tilbake ved å drive anti-hvitvaskingsarbeidet, men bankene forklarte at de var lovpålagte og fikk ikke noe økonomisk tilbake. Bank B forklarte litt mer langsiktig at selv om de ikke får «økonomiske-verdier» av å drive anti-hvitvaskingsarbeidet, vil det gjøre seg bedre i lengden ved at kundene kan stole på banken. Banken vil ikke være beryktet for å være den banken som hjelper de kriminelle og da dette ikke er bra for omdømmet. Videre lurte vi på om bankene får like mye eller mindre ressurser som myndighetene for arbeidet som blir gjennomført, da vi ville se om det lå noe motivasjon bak dette. Bank B forklarer at dette er en plikt de må gjennomføre, og de får heller ikke betalt for arbeidet. Bank C forklarer også at det er deres arbeid for å utkonkurrere det sorte arbeidet, slik at de kriminelle ikke får overført dette over til den legale økonomien.

6.4. Forskningsspørsmål 4

Teknologi og innovasjon: Åpner bruk av kryptovaluta opp for nye hvitvaskingsmetoder?

Fra empiri kapitlet vårt har andre forskere forklart hvordan teknologi og innovasjon kan åpne nye dører for de kriminelle (Se kapittel 5). Fordi kryptovaluta er en innovasjon mens blokkjedeteknologi er en ny type teknologi, vil kombinasjonen av disse to sammen åpne nye dører for de kriminelle. Derfor mener vi at dette spørsmålet er kritisk for vår forskning, og vi vil se hva bankene har i tankene sine. Nevnt tidligere mener Trædal (2018) at det vil være vanskeligere og hvitvaske penger gjennom kryptovaluta, mens i podkasten The Laundry fra Strise påpeker de at hvitvasking med kryptovaluta vil være mye enklere. Ved at man kan gjøre et innskudd i et kasino som baser seg på kryptovaluta og åpnes det utallige mange kryptokasinoer hver dag og det finnes ingen regulering. Etter å ha spilt med disse ulovlige verdiene, kan man ta det ut og si at dette er gevinst fra gambling (Strise, 2022). På bakgrunn av disse to argumentene, vil vi se hva bankene legger i grunn for den nye teknologien.

6.4.1. Kryptovaluta og blokkjede

Bankene var enige om at per dags dato ser vi ikke noe økende behov for kryptovaluta, spesielt i Norge. Bank A forklarer at det er vanskelig å spå fremtiden, men om vi noen gang tar i bruk kryptovaluta, så er blokkjede-teknologien viktigere enn kryptovalutaen. Bank B mener at hvis

kryptovaluta blir bundet til en sentralbank, så vil verdien ikke være så flytende. Det vil da kunne være en del av fremtiden, fordi man kan sende penger fort over landegrensener og til en rimelig pris. Vi lurte på om bankene så seg for at bruk av kryptovaluta vil ta over vanlig bruk av penger i fremtiden, og da forklarte Bank B at så lenge vi har en lov om at kontanter er et lovlig betalingsmiddel vil ikke dette skje med det første. Det andre er at ved en krise, vil ikke digitale penger være verdt noe. Bank A legger til at det er mulig for at kryptovaluta vil ta over kontantene i fremtiden, men det er helt avhengig hva slags regulering som kommer fra myndighetene. Bank C peker på at valutaen i dag i mange land ikke blir støttet av noen form for verdier og land kan mislykkes, og peker på El Salvador.

Blokkjede-teknologien er byggesteinene til kryptovaluta, men kan disse overta den tradisjonelle betalingsmiddel vi har i Norge? Bank A peker på en mulighet i fremtiden, men per dags dato er det for store miljøavtrykk etter kryptovalutaen (utvinning av Bitcoin). Banken peker på at Norge har et av verdens beste innlandsbetalingsmiddel, men om man snakker om verden generelt er det en mye større sjanse. Bank C sier også at teknologien bak blokkjede gir det et pluss, ved at alle transaksjoner er offentlige og Bank B peker på at det kan åpne for muligheter for utenlandske transaksjoner.

Bank B peker på at bruken av blokkjede-teknologi og kryptovaluta som betalingsmiddel er allerede i gang, ved at man får tilsendt et visa-kort som er fylt opp med kryptovaluta. Banken peker på at siden kryptovalutaen ikke er bundet fast i noe, vil det være risikabelt for bankene. Derfor tror de at ikke vil akseptere dette før kryptovalutatene er bundet fast til en sentralbank som for eksempel Norges Bank. Bank A og C peker på at det er vanskelig å spå fremtiden, men de er sikre på at kryptovaluta vil være et betalingsmiddel i fremtiden. Selv om kun en av bankene vi intervjuet har hørt om privat blokkjede, men valgte å ikke gå videre med dette i sin bank.

6.4.2. *Krypto (gevinst/børser/kasino)*

Med kryptovaluta kommer det flere andre ting som er særegent for dette, kundene som handler med kryptovaluta vil få muligheter til å få kryptogevinster, nye plattformer som børser som kun handler og bytter i kryptovaluta, og mulighet for gambling med kryptovaluta. Ingen av bankene har opplevd gevinster som kommer fra kryptokasino, kun gevinster fra investering av kryptovaluta. Selv om det er nytt for de, var de alle enige at deres kunder kun investerte i kryptovaluta.

Banken er både starten og slutten på kunder som velger kryptovaluta. Kunden kjøper seg først kryptovaluta ved overføring fra banken videre til en kryptobørs, deretter vil kunden enten holde på

kryptoen eller veksle til en annen type kryptovaluta. Til slutt vil kunden veksle tilbake til «vanlig» valuta. Fra her vil kunden prøve å få disse midlene over til en vanlig bankkonto og så kunne bruke disse. Problemet her ligger i bankene sin relasjon til kryptobørsene. Ingen av bankene har kontakt eller samarbeid med kryptobørsene, derfor er det vanskelig for bankene å skille mellom de som er seriøse og de som er useriøse.

Banker har allerede eksisterende overvåkningssystemer, men vi lurer på disse klarer å fange opp mistenkelig transaksjoner i form av kryptovaluta. Bank A og C sier deres systemer vil klare å fange opp, mens Bank B forklarer at det kan finnes svakheter for deres system, men kun fordi at det er nytt og reglene/nøkklene ikke er oppdatert. De peker på at som bank har man alltid behov for et system som er litt smartere og maskinlæring som kan lære seg av kundens atferd. Bank A sier at man trenger nye systemer som klarer å spore opp kryptovalutaen, men så lenge pengene kommer inn til banken har de systemer som klarer å fange opp.

6.4.3. Oppsummering av gradering

Resultatene ser ut til å være ganske like hos alle bankene, det vil si de i det overordnede er enige i at det er behov for kryptovaluta. De er i tillegg enige om at kryptovaluta, blokkjede-teknologien og kryptogevins ikke er veldig sentral per dags dato. Vi ser blant annet av rangering for spørsmålene 1, som handler om behovet for kryptovaluta, at den rangeres i skala fra 1-5 på 4. Det antyder at bankene ser behovet for bruk av kryptovaluta veldig mye, altså i stor grad. I tillegg ser de at bruken av kryptovaluta og blokkjede-teknologien som betalingsmiddel er aktuell i fremtiden og bankene rangerer spørsmålene til «i noen grad». Dette fordi de ikke kan «spå» fremtiden, men ser på det lyst og tror at det kan kanskje senere erstatte vanlig pengebruk. Likevel skiller bank A seg ut og mener at kryptovaluta vil ikke kunne erstatte vanlig pengebruk, og rangerer det til «i liten grad».

Som vi ser, er det mange fellestrekk mellom besvarelsene til disse bankene. Bankene er enige at de ikke ser noe behov for egne private blokkjede-nettverk. I tillegg ser vi at banker i Norge har lite samarbeid med kryptobørser og har veldig lite eller ingen kunder som bruker kryptokasino, i vært fall ikke de siste 10 årene. Når det gjelder å kunne fange opp mistenkelige transaksjoner i form av kryptovaluta er alle tre bankene veldig uenige, og vi får et gjennomsnitt på 3, som tilsvarer i noen grad. Bank A er veldig fornøyd med den overvåkningssystemet de har og mener at den kan lett fange opp mistenkelige transaksjoner, mens bank B er nesten uenig og mener at det eksisterende overvåkningssystemet ikke er i stand til å fange opp mistenkelige transaksjoner i form av kryptovaluta. Bank C derimot er litt fornøyd med systemet og synes at det i noen grad kan fange opp mistenkelige transaksjoner.

Etter å ha sammenlignet alle bankene ser vi det er likhet mellom alle bankene, de er nesten alle enige om at det er behov for endring, det er behov for kryptovaluta i fremtiden og kanskje det vil til og med erstatte vanlig pengebruk i fremtiden. Men de er også enige om at det er teknologien som ikke er bra nok, og derfor ikke så aktuell i fremtiden. De er likevel alle enige om at for å kunne fange opp nye hvitvaskingsmetoder som brukes for hvitvasking, er det behov for forbedrede overvåkningssystemer.

Tabell 6: Oppsummering: gradering av forskningsspørsmål 4

Spørsmål	Bank A	Bank B	Bank C	Gjennomsnitt	Grad
1	4	4	4	4	I stor grad
1.1	2	4	4	3,3	I noen grad
2	3	4	3	3,3	I noen grad
3	4	3	4	3,6	I noen grad
4	1	1	1	1	I svært liten grad
5	1	1	x	1	I svært liten grad
6	1	1	1	1	I svært liten grad
6.1	1	x	1	1	I svært liten grad
7	5	2	4	3,66	I noen grad
7.1	5	5	5	5	I svært stor grad

Del IV Avslutning

Del IV er siste del av avhandlingen vår og tar for seg kapittel 7, 8 og 9. I kapittel 7 presenteres analysekapittelet, kapittel 8 tar for seg våre anbefalinger til løsninger. I siste kapittel presenteres vi vår konklusjon. Vi vil i kapittel 7 ta i bruk innsikten fra tidligere empiri, empiri fra intervjuene og relevant teori til å besvare problemstillingen vår:

Vil bruk av kryptovaluta i hvitvasking medføre at hvitvaskingstiltakene til norske banker blir mindre effektive?

For å kunne komme fram til mulige svar på de ulike forskningsspørsmålene og problemstillingen, vil vi sammenligne de forskjellige svarene fra bankene og sette de opp mot teori og tidligere forskning. I kapittel 8 legger vi frem våre anbefalinger til mulige løsninger basert på vår analyse. Med bakgrunn i analysekapittelet, har vi kommet frem til konklusjon som presenteres i kapittel 9. Formålet med denne masteroppgaven har vært å undersøke hvilke problemer bankene møter i arbeidet mot hvitvasking, i tillegg til å se på om hvitvaskingsloven er effektiv nok til å avdekke bruk av kryptovaluta. Vi har sett på hvordan bankene gjennomfører og etter leverer hvitvaskingslovens krav når det gjelder hvitvasking og bruk av kryptovaluta i hvitvasking. I dette kapittelet vil vi først oppsummere resultatene fra forskningsspørsmålene og legge frem våre konklusjoner. I tillegg sier vi kort om bidrag, styrke og svakhet og kritikk til oppgaven. Til slutt presenterer vi forslag til videre forskning.

Kapittel 7 Analyse

7.1. *Forskningsspørsmål 1: Hvitvaskingsloven*

7.1.1. *Tolkning og usikkerhet av loven*

Generelt sett er svarene like fra bankene, de synes at veilederen til hvitvaskingsloven som Finanstilsynet har kommet med er bra. De mener at loven i seg selv ikke er utfordrende, men utfordringen er hvordan de som bank skal klare å etterfølge disse kravene på en forsvarlig måte. Bank B savner en mer konkret veileder og at den skal være mer spesifikk på kravene og hva som trengs. Et eksempel de kom med er at det i loven står det at man skal vite midlenes opprinnelse, men hvor mye dokumentasjon trengs for kryptovaluta før en bank kan godkjenne disse midlene? Det er lett for myndighetene å stille krav til bankene, men for at kravene skal være til nytte og ha noe effekt, må det kunne fungere i praksis. Bank A og B mente at veilederen er god og hjelpsom, men at noen deler av veilederen kan stilles spørsmål til og det gjøres vanskeligere enn nødvendig.

Banken forklarer at det blir vanskelig å kunne skape merverdi i arbeidet mot hvitvasking, når myndigheten har for mye fokus på det administrative arbeidet, mindre fokus på risikoforståelse og selve formålet med loven. Som nevnt tidligere, skaper det et høyere agentkostnad for bankene. De må bruke mye ressurser på å overbevise prinsipalen at de handler i deres interesser, ved å følge loven og unngå bøter (Jensen & Meckling, 2004). For at man skal kunne unngå slike interessekonflikter der banken vil tilfredsstille både kravene til kundene og myndigheten, må man myndigheten forstå at bankene også driver en «butikk». Myndigheten må ta hensyn til at banken vil beholde «kunde-bank forhold», samtidig som de også ønsker en god relasjon til myndighetene. Naheem (2020) forklarer at man må kunne finne en balanse, slik at det ikke blir interessekonflikt mellom partene (Naheem, 2020). Fordi forholdet mellom bankene og myndighetene ikke er bra, blir man belønnet med sanksjoner og bøter. Verre er det når bankene og kundene får et dårlig forhold, da vil kundene bare forflytte seg videre til en annen bank. Dette vil gjøre at bankene vil miste kundene sine, som gjør at de vil tjene mindre.

7.1.2. *Motivasjon eller frykt*

De bankene vi snakket med var alle enig at det er deres samfunnsavsvær og jobb å prøve å redusere hvitvasking innenfor banksektoren. Det vi synes er veldig interessant er at myndighetenes forventinger til bankene er for det meste hvordan bankene håndterer loven og rutinene. Bankene vi har snakket med forklarer at det ikke er frykten for overtredelsesgebyret som gir dem motivasjon,

men heller bi-effekten. Bi-effekten kan være dårlig omdømme, noe som ikke er positivt for bankene langsiktig. Bankene utalte at: «*De forventningene Finanstilsynet legger i grunn, gjør at de blir mer forsiktige*». Det som kan være farlig i dette tilfelle er at bankene mister fokuset på samfunnsansvaret og heller blir slavisk opptatt av å nå de regulatoriske kravene.

Overtredelsesgebyret kan sees som en god insentiv fra myndighetene for bankene, dette fordi de har nå forsikret seg at bankene vil opptre i tråd med deres ønsker og mål (Stenheim & Blakstad, 2012). Selv om mange forbinder sanksjoner og gebyret som noe negativt, forklarer Bank B at dette er noe som hjelper dem. Sanksjoner og gebyret gjør at de skjerper rutinene sine og har flere kontroller som oppfølging av kundeforhold og avvirket kundeforhold. Etter mye reguleringer fra myndighetene, kan det sies at forholdet mellom banken og myndighetene er basert på trusler om sanksjoner (Naheem, 2020).

Dette betyr at bankene ikke har så mange alternativer; de kan enten etterfølge kravene og tape penger på kunder og få en økt kostnad, eller så kan de la være å følge kravene og håpe på at de ikke blir tatt og kan unngå bøter (Naheem, 2020). Av de bankene vi intervjuet så forklarer de at de har bidratt til mye og brukt mye ressurser og er mer motivert av å gjøre deres samfunnsansvar, enn sanksjoner fra Finanstilsynet. Man kan da diskutere om Finanstilsynet benytter bøter og sanksjoner som insentiver for å nå deres felles mål. Det virker for oss at dette ikke bidrar til å motivere bankene på den mest effektive måten.

7.1.3. utfordringer rundt lovverket

Før introduksjon av den nye hvitvaskingsloven i 2018 og veilederen fra Finanstilsynet, var det ville vesten for bankene å kontrollere transaksjoner med kryptovaluta. Det er ikke problemet med selve transaksjonen med kryptovaluta som er utfordringen for bankene, men heller hvor mye det skal kontrolleres før det er nok. Selv om kryptovaluta har gitt bankene flere problemer og ressursmangel, er ikke det utfordringer rundt selve lovverket. Lovverket er velfungerende, men problemet ligger hos kundene som ønsker å realisere kryptovalutaen sin til egenkapital eller verdier på bankkontoen. I lovverket står det klart og tydelig at bankene skal vite midlenes opprinnelse, så kryptovaluta kommer ikke unna loven. Banken skal alltid vite hvor midlene har kommet fra og hvor de har vært, slik at man skal unngå hvitvasking.

Bankene har ikke et direkte problem med hvitvaskingsloven når det kommer til kryptovaluta. De vet at det kreves dokumentasjoner på midlene og identifikasjon av kunden, så om det blir hvitvasket

penger via banken er det ikke fordi det kryptovaluta, men dårlige rutiner. Det bankene savner er god nok oppfølging av loven fra myndighetene og hjelp til å etterfølge lovene. Bank C for eksempel mente at loven ikke var laget for de som skal følge den. Bank B forklarer hvor mye som skal dokumenteres, før man kan si at banken har handlet i en forsvarlig måte og unngå få Finanstilsynet etter seg. Bankene savner konkrete standarder for kryptovaluta, som for eksempel hvor mange transaksjoner som må sees gjennom før den får grønt signal. Bank A forklarer at de skulle ønske at mye av transaksjonene som skal sjekkes kunne blitt gjort av programvarer, men til nå må dette gjøres manuelt etter lovverket. Dette betyr at opptil flere ansatte må gjennomgå flere tusen transaksjoner før de kan godkjenne transaksjonen fra kunden, noe som kunne blitt løst med automatikk.

Til syvende og sist er det ikke usikkerhet rundt loven som skaper en sjanse for kriminelle, men usikkerheten vil for det meste ramme den vanlige personen. Stor usikkerhet vil skape mer papirarbeid, flere transaksjoner som må gjennomgås og ingen tilhørende teknologi som banker kan utnytte. De kriminelle fortsatt må stille seg i kø som alle andre kunder, for å kunne få de illegale verdiene godkjent av banken. Usikkerhet skaper bare paranoide banker, som vil da muligens trippel sjekke en transaksjon for å unngå bot. (Dalsbø, 2021)

7.2. Forskningsspørsmål 2: Tiltak og rapporteringsplikt

7.2.1. Bankens tiltak for avdekking av hvitvasking

Ut ifra intervjuene vi har gjort med bankene, ser vi at tiltakene bankene har nå per dags dato fungerer fint. Bankene har et velfungerende overvåkningssystem som skal kunne flagge mistenkelige transaksjoner, men de pekte på flere ting som hadde noen svakheter. Bankene bruker maskinlæring, det betyr at overvåkningsprogrammet lærer seg atferdene til kundene og ved hjelp av input fra bankene. I loven står det at bankene skal rapportere mistenkelige transaksjoner, men ikke spesifikt hvordan det skal gjøres. Bankene føler et press fra myndighetene, fordi om dette ikke gjennomføres riktig vil det bli sanksjoner og bøter. Det verste av alt er dårlig omdømme fra kundene, uten et bra omdømme vil ikke en bank klare å overleve. Bank B forklarte at selv om man har overvåkningsprogrammer, må man alltid tenke et steg foran de kriminelle. De kom opp med en input til overvåkningsprogrammet, ved at den skulle se på transaksjoner som kom inn til kunden, men aldri ut igjen. Inputen er hvordan betaler en kunde betaler regninger uten å bruke penger på basis-tjenester.

Bankene har også begynt å se mønstre i straks overføringer (Vipps), der man får inn betaling og raskt betaler videre. Dette har blitt koblet opp til muldyrsaken som har vært i nyhetene, som igjen er koblet til hvitvasking. Kundene blir lurt og de godtroende tror at de har «jobbet», men sannheten er at de hjelper de kriminelle å hvitvaske penger fra norske bankkontorer og disse er mer troverdige enn andre utenlandske kontoer (Lunde, 2019). Dette viser at bankene følger teknologiutviklingen og passer på at kundene ikke blir misbrukt.

Bankenes tiltak har alltid vært de samme siden hvitvaskingsloven trådte i kraft, men fremgangsmåtene til tiltakene har endret seg over tiden. Dette kan i grunnen skyldes på teknologifremgangen i vårt samfunn, da må bankene kunne klare å endre seg til samfunnets forventninger (Fallan & Pettersen, 2016). Bankene kan sikre seg overlevelse på denne måten, da en bank som har et skadet omdømme vil ikke kunne drives på langsikt. Ja, de kan tjene raske penger på å samarbeide med de kriminelle, men til et visst punkt vil myndighetene ta tak. Bankene forklarte også at før var det vanlig at kun de som jobbet med søknad om lån, hadde kontroll på hvitvaskingsreglene og lover. Bankene innså senere at alle ansatte som var i kontakt med en kunde, måtte kurses slik at man de alltid var oppdatert innenfor regelverket. Det vil muligens ikke bli introdusert nye tiltak for å avdekke hvitvasking, men fremgangsmåten vil endre seg etter hvert. Grunnen er at tiltakene som eksisterer per dags dato er velfungerende og fanger opp det den skal, men fremgangsmåtene er ikke like effektive eller bra nok. Da mener vi for eksempel overvåkningssystemer som ikke har nok regler og ikke klarer å fange opp de nye mønstrene. Dersom bankene finner ut og legger til de nye mønstrene, vil overvåkningssystemet fungere som det skal. Fremgangsmåtene vil da alltid følge teknologien.

7.2.2. Løpende kundeoppfølging alle kundeforhold

Løpende kundeoppfølging av alle kundeforhold er et av tiltakene som bankene har, men det kan oppstå problemer for bankene. Bankene må følge etter regelverket «kjenn-din-kunde», der myndighetene ønsker at bankene skal rapportere mistenkelig transaksjoner. Naheem forklarer i forskningen sin at problemet oppstår når bankene havner i et dobbel-agent-problem, da må de som agent velge å handle best for enten myndighetene eller kundene som begge er prinsipalen her (Naheem, 2020). Forskning viser også at en forbruker (kunden) ønsker den beste tjenesten, ved pris, hastighet og kvalitet. Ved at myndigheten inkluderer flere og strengere krav til bankene som en institusjon, endrer konkurransebildene. Bankene må kunne tilfredsstille kundene, men også myndighetene for å kunne drifte banken. Her må man kombinere både prinsipal-agent-teori med ny institusjonell teori (tvingende isomorfisme), der press fra andre organisasjoner (myndighetene)

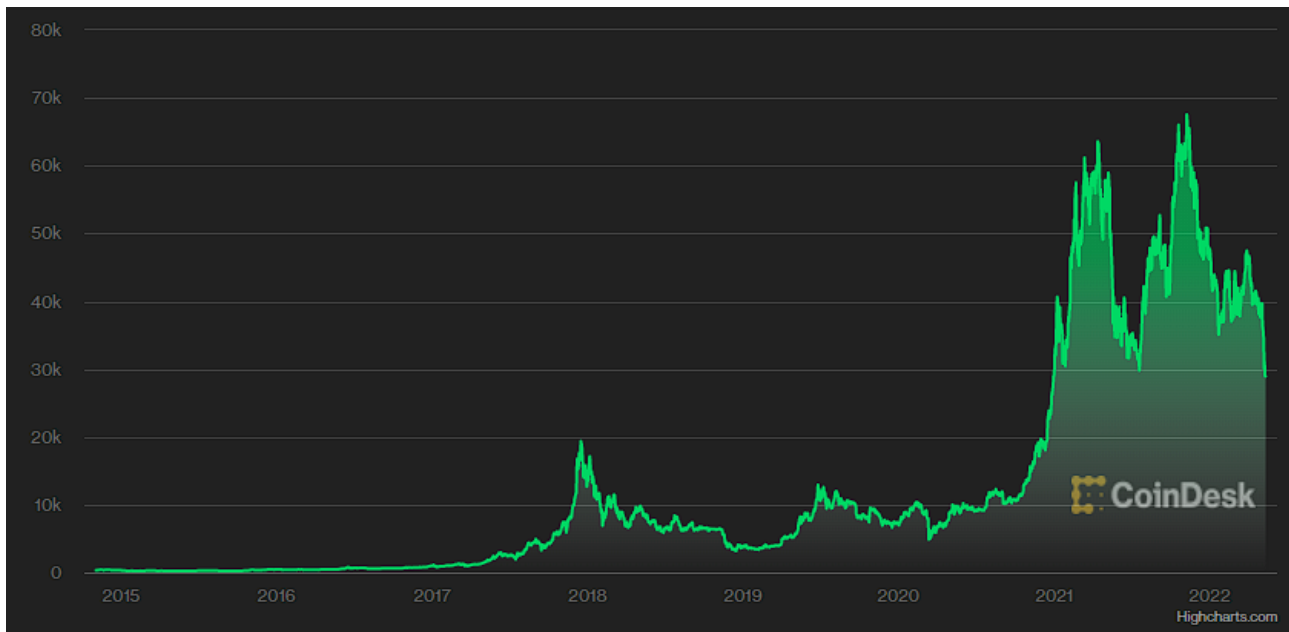
endrer konkurransebildene med at man vil være en god prinsipal for agenten sin (kunden). Om en bank ikke klarer å imøtekomme kravene til kundene, vil de bare bytte til en annen bank.

7.2.3. Kryptovaluta & mistenkelig transaksjoner

Kryptovaluta gjorde et innhopp til norske forbrukere rundt 2017-2018, da kryptovaluta ikke lenger ble regnet som en «forbryter»-valuta, men heller fremtiden. Nyhetsbildene rundt kryptovaluta endret seg også og forsiden til alle de største avisene var preget av Bitcoin. Ut ifra grafen under (**Figur 3**), kan man se at kryptovaluta fikk en stor økning når media var innom dette teamet og man kan si at kryptovaluta ble mer kjent for massene. VG en av Norge største aviser forklarte hvordan man kjøper Bitcoin og de kunne vise frem til at nordmenn i 2018 hadde verdier opp til fem milliarder kroner (Brække, 2017) (Telegrambyrå, 2018). Resten er historie og grunnen til at Bitcoin har steget så mye i de siste årene er fenomenet FOMO – (Fear of missing out / frykten av å være utenfor) (Dæhlen, 2021). Bankene viser at det er en trend blant nordmenn, ved at mange investerer i kryptovaluta, men fåtall sitter igjen med en gevinst. Dette er grunnen til at kryptovaluta-transaksjoner ikke er et stort problem blant bankene i Norge. Problemet ligger heller hos de kundene som faktisk realiserer gevinstene sine, fordi etter hvitvaskingsloven skal man gjennomgå transaksjonene om de er mistenkelige. Kryptovaluta er ganske nytt for bankene å forholde seg til og mangel på kompetanse og teknologi gjør at de manuelt må gå igjennom alle de transaksjonene. Om en kunde har handlet med 10 forskjellige kryptovalutaer og vekslet hos 10 forskjellige kryptoveksler, blir det utallige transaksjoner. Problemet hos norske banker er ikke å kunne fange de kriminelle, men heller effektiviseringen av transaksjonene.

Under empirikapitlet viste tidligere forskning at mange kriminelle unytter kryptovaluta til å hvitvaske deres illegale midler. Fra intervjuene og tidligere forskning vi har funnet i senere tid, viser at hvitvasking av kryptovaluta i Norge er mye vanskeligere enn man tror. Grunnen er at bankene er mye strengere og nøyere enn før, og det kommer mye press fra myndighetene og frykt om sanksjoner og dårlig omdømme. Siden alt gjøres manuelt, vil en bank ikke kunne gjennomgå alle transaksjonene som hos en kunde med vanlige valuta. Dette fører til at flere av bankene takker nei til innskudd, og eventuelt nye kundeforhold. Mangel på teknologi og kompetanse gjør at hvitvasking er mye vanskeligere, noe som er bra for helheten. Problemet ligger i misfornøyde kunder som faktisk ikke har gjort noe ulovlig og har alle papirene klare, men bankene har ikke

ressurser til å håndtere det.

Figur 3: Økning i bruk av kryptovaluta, i USD. (Coindesk, 2022)

7.2.4. Rapportering & Risiko

Rapportering er siste tiltak i prosessen for å etterheve hvitvaskingsloven for bankene, dersom det oppstår en mistenkelig transaksjon. Banken skal da rapportere videre til EFE, som da er myndigheten. Regulering av kryptovaluta i Norge og EU ble ikke implementert før i 2018, noe som førte til at alle utenlandske og nasjonale kryptobørser ble rapporteringspliktige på lik linje som en bank. Da kunne lenger ikke hvem som helst handle med kryptovaluta, man måtte også bli identifisert før man kunne handle etter «kjenn-din-kunde». (Kolsrud, 2018) Dette førte til en brems hos de kriminelle, ved at de før hadde fri bane og kunne forflytte de illegale verdiene fritt mellom kryptovaluta og vanlige valuta.

Bankene vi intervjuet forklarte at selv om de har hatt en økning av mistenkelig transaksjoner og sendt inn mye mer enn før, ser de at myndighetene ikke har nok ressurser til å kunne ta sakene videre. Det rapporteres at kun 12 saker ble rapportert videre til politiet (Langved & Klevstrand, 2020). Dette skaper en frustrasjon hos bankene, når risikoen for å droppe MT-rapporten er mye høyere enn belønningen. Agentkostanden hos bankene blir høyere enn insentivene, ved at de bruker ressurser for å opprettholde prinsipalens sine interesser. Insentivene for bankene er bra omdømme og å unngå bøter og sanksjoner. Bankene forklarte at selv om insentivene ikke har en pengemessig verdi, har de en langvarig verdi og de må tenke langsiktig. Det som muligens er mer bittert for bankene, er at

kombinert bruk av ressurser og verdier er mye lavere enn det myndighetene klarer å kreve inn hos de kriminelle.

Likevel ser vi flere bankskandaler hvor banken har prioritert kundens interesser og latt være å rapportere om «mistenkelige transaksjoner» etter hvitvaskingsregelverket. Finanstilsynet har for eksempel rapportert at Hønefoss sparebank ikke har rutiner, kompetanse eller systemer til å fange opp mistenkelige atferd. Slike hendelser medfører at bankene risikerer bøter for alvorlig brudd på hvitvaskingsregelverket (Telegrambyrå, 2019). For at bankene skal ha bedre kontroll over slike situasjoner er de nødt til å be kundene om flere ulike dokumentasjoner (legitimasjon), noe som igjen vil føre ekstra arbeid. Kunder som nekter å etterleve disse kravene vil få sine kontoer sperret.

7.3. Forskningsspørsmål 3: Ressursbruk

7.3.1. Antihvitvaskingsavdeling

Bankene i Norge er lovpålagt etter hvitvaskingsloven å drive med anti-hvitvaskingsarbeid, eller forhindre at tjenester de tilbyr blir brukt til hvitvasking. Ingen banker er lovpålagt direkte å ha sine egne AML-avdelinger, men grunnet press fra myndighetene og kravene, har alle banker vi snakket med valgt det selv. Dette er for å kunne drifte banken mest effektivt og gjør bekjempelse av hvitvasking mye lettere. AML-avdelinger er noe banker frivillig har valgt å bruke ressurser på slik at de kan tilfredsstille kravene på en forsvarlig måte og bankene (agenten) bruker egne ressurser på prinsipalen sine interesser (Naheem, 2020). Bankene vi har snakket med bruker ti-talls millioner på systemer og opplæring av ansatte for å kunne bekjempe krigen mot de kriminelle, spørsmålet er hvor villig de er til å bruke så mye av sine egne ressurser før det sier stopp. Myndighetene må være villig til å vise at de også er med på denne kampen mot hvitvasking, ved å selv bruke mer ressurser på politiet, slik at MT-rapportene som blir rapportert inn kommer seg videre (Langved & Trumpy, 2020).

7.3.2. Bankens kostnader i forhold til myndighetene

For at forholdet mellom bankene og myndighetene skal føre til et effektivt samarbeid, bør den være basert på gjensidig støtte og nytte (Huarng, 1995). Fra intervjuene vi har hatt med de forskjellige bankene, kommer det frem at bankene bruker veldig mye ressurser på anti-hvitvaskingsarbeidet. Det samme viste seg i media de siste årene. Banker bruker veldig mye ressurser på en «døende» kamp, fordi myndighetene selv ikke har nok ressurser (Langved & Klevstrand, 2020). Bankene vet selv at de ikke får tilbake like mye som myndighetene og dette er de klar over. Problemet oppstår

når bankene begynner å føle at de ikke får igjen like mye og dette kan påvirke deres motivasjon om kampen mot hvitvasking. Tidligere i diskusjonen påpekte vi hvordan myndighetene bruker sanksjoner som insentiv, men fra tidligere forskning viser det seg at for få en balansert incentivordning må de kostnadene bankene bekoster seg være like mye som gevinsten til samfunnet (Naheem, 2020).

Bankene forklarte under intervjuet at mye av arbeidet de driver med ikke er basert på motivasjon, men heller langsiktig investering fra deres side. Hvis banken gjør en dårlig jobb innenfor anti-hvitvasking, vil det skape dårlig rykte blant kundene og til slutt vil de kunne miste flere potensielle nye og gamle kunder. Med introduksjonen av kryptovaluta i hvitvaskingsarbeidet, vil kostandene stige og den vil bli høyere i en god tid fremover med tanke på kompetanse og teknologi. Hvis bankene ikke har noe som kan motivere dem fra myndighetene sin side, og bankene føler at de ikke får igjen noe, kan det bli skummelt. Det kan ende med at bankene bare gjør akkurat det som er nødvendig for å unngå bøter og heller prøve å tilfredsstille kravene til kundene enn myndighetene.

7.4. Forskningsspørsmål 4: Teknologi og innovasjon

7.4.1. Kryptovaluta og blokkjede-teknologien

I Norge har vi en relativ digital økonomi, og derfor vil bruk av kryptovaluta ikke kunne påvirke hverdagen vår like mye som andre land som har mindre økonomisk teknologi. Likevel er vi et land som fortsatt bruker kontanter, og vi har lover og regler som sier at en forbruker har alltid rett til å betale med kontanter (Hovedorganisasjon, u.å). Men ved å bruke kryptovaluta og blokkjede-teknologien så vil stadig flere prosesser i hverdagen forenkles digitalt, og det fører til at mellomleddet i pengetransaksjoner ofte fjernes. Det vil si da er folk ikke lenger avhengig av banker for å kunne gjennomføre pengetransaksjoner, noe som bankene er veldig bekymret for og ikke aksepterer at det skal skje (Skogvang, 2018).

Det er både fordeler og ulemper ved bruk av kryptovaluta og blokkjede-teknologien. Dersom en kan stole på dataene så kan det brukes til fordel for samfunnet, for eksempel så vil bruk av blokkjede-teknologien redusere eller fjerne unødvendig bruk av ressurser, som før ble brukt på papirdokumenter. Denne automatiseringen vil kunne bidra til forenklinger i mange prosesser og kan derfor digitalisere økonomien enda mer. Likevel så vil bruk av kryptovaluta ha sine utfordringer ved realisering av disse pengene i Norge, ettersom bankene krever bevis om verdienes opprinnelse, dette på grunn av hvitvaskingsregelverket. Det er mange banker i Norge som mener at transaksjon

med kryptovaluta er lovlig, men bankene selv vil ikke tilby produkter eller tjenester innenfor krypto, dette igjen på grunn av hvitvaskingsrisikoen (Dalsbø, 2021).

Bruk av kryptovaluta og dets teknologi har også sine ulemper. Det er stadig økning i kryptosvindler, noe som har ført til at det er behov for utvikling av gode systemer for å kunne overvåke, oppdage og bekjempe hvitvasking så tidlig som mulig. Økokrim anslår at nordmenn årlig sender ut rundt 50 millioner kroner ved investeringer med kryptovaluta som går til investeringsbedragerier med kryptovaluta (Turnage, 2021). Om det ikke var for den nye hvitvaskingsregelverket, så hadde det mest sannsynlig vært innovasjon på dette området. Dette fordi bankene hadde vært friere og kanskje ikke fokusert like mye på akkurat anti-hvitvaskingsarbeidet og bruk av kryptovaluta, ettersom de ikke tjener noe særlig på arbeidet mot hvitvasking.

Funnene våre viser at bankene er interessert i bruk av kryptovaluta, men de tror ikke at det vil ta over det tradisjonelle pengesystemet i Norge. Dette fordi bankene per i dag ikke har klare rammer og regelverk som er tilpasset kryptovaluta, og fram til det er utformet en slik rammeverk vil det være utfordringer knyttet til hvitvaskingsrisiko i forbindelse med verdier i kryptovaluta (Dalsbø, 2021). Som vi ser så utvikler kriminelle seg samtidig som teknologien, de finner hele tiden på nye, kompliserte måter å unngå overvåkningssystemene hos bankene. Dette er noe bankene vi intervjuet også mener er viktig å ta tak i. De mener at bankene har stort behov for forbedring innenfor overvåkning, for å hele tiden klare å være et skritt foran kriminalitet og bekjempe bruk av kryptovaluta. Dette er en veldig krevende og utfordrende prosess for banker og ikke minst myndighetene, og krever store ressurser, men er helt nødvendig for bankene å ha dette på plass så fort som mulig. Dette har noe med å kunne beskytte kundene, og kunne vise sine kunder hvilke midler de tillater inn og ut av banken.

7.4.2. Krypto (gevinst/børser/kasino)

Som det er nevnt tidligere er kryptovaluta relativt ganske nytt og byr på sine utfordringer, det samme gjelder for kryptokasino. Gamblere har funnet ut at de kan bruke kryptovaluta i sine transaksjoner i kryptokasino. Det har vært et økende fokus på bruk av kryptokasinoer verden over, men her i Norge er det veldig lite som er utbredt. De tre bankene vi intervjuet mente at det er nesten ingen eller veldig få kunder som tar ut krypto-gevinst fra kryptokasino i de siste 10 årene, det vil si det har ikke vært noe særlig økning av kunder som vil ta ut krypto-gevinst. Dette viser at kryptokasino ikke er like utbredt i Norge som det er i utlandet. Norge har veldig strenge regler og tiltak og det innføres stadig begrensinger som gjør det vanskelig for befolkningen å bruke kryptovaluta i norsk bank.

I Norge er det mange som bruker sine kredittkort til gambling, men nye sikkerhetsrutiner på transaksjoner for kryptovaluta har ført til at dette reduseres betydelig for å hindre svindel. Dette er tiltak som er satt inn for å kunne stoppe ulovlig handel, derfor jobber bankene tett sammen med myndighetene både nasjonalt og internasjonalt for å bekjempe økonomisk kriminalitet. Vi ser at rekken av kreative svindelforsøk øker, og det blir stadig vanskeligere å skille mellom seriøse og useriøse kryptobørser. Men hvordan klarer bankene i Norge å skille mellom dem? Det er veldig få registrerte kryptobørser i Norge, alle de som er registrerte er overvåket grundig, og de har i tillegg rapporteringsplikt. I tillegg betales det gebyrer, noe som gjør det vanskeligere å bruke kredittkort på disse kryptobørsene (Nettavisen, u.å). Det kommer frem av intervjuene at bankene samarbeider i svært liten grad med kryptobørser, men ønske om å kunne samarbeide med de seriøse kryptobørsene er veldig stor.

Kapittel 8 Anbefalinger til løsninger

Alle bankene vi har intervjuet er enige om at dagens system ikke er like effektivt som man skulle ønske den var. Vi ble opplyst om flere momenter som kan påvirke systemet, disse må kunne forbedres for å kunne få et mer effektivt system i kampen mot hvitvasking og terrorfinansiering. Vi har noen tanker som vi ønsker å presentere i de neste avsnittene, som vi mener kan være til løsning for et bedre effektivt system. Vi vet at ting ikke kan endres på en dag, det tar tid og ressurser. Derfor er dette bare en anbefaling fra vår side og erfaring vi har plukket opp gjennom arbeid med oppgaven.

Bankene bruker utallige mye med ressurser på kundekontroll og en måte å kunne effektivisere dette på er å ha en felles database for kundene internt i bransjen. Per dags dato må bankene selv hente inn informasjon hos kundene for å kartlegge risiko for hvitvasking. Det som kan skape problemer er hvis en kunde bruker forskjellige tjenester fra forskjellige banker, fordi da må kunden oppgi den samme informasjonen til de forskjellige bankene. Under intervjuet påpekte bankene at de kun har ansvaret for kunden i banken deres og om kundeforholdet blir sagt opp vil kunden bare kunne åpne en ny konto i en annen bank. Ved at man har en felles database, kan det gjøre at neste kundeforhold hos en annen bank vil være vanskeligere og at banken følger nøyere etter. En slik felles database vil komme begge parter godt, ved at det vil være raskere for kunden og lettere for de som er rapporteringspliktige. Dette vil påvirke ressursbruken til bankene, som da kan allokere til andre viktige saker. Grunnen til at dette ikke har blitt implementert enda kan være personvernloven i Norge, fordi loven skal beskytte borgerens rett til privatliv (Regjeringen, u.å). Noe annet som må tenkes på er taushetsplikt og personvern, et angrep på en slik database vil føre til mye sensitiv informasjon om kunder på avveie. For at en slik database skal kunne hjelpe å effektivisere, må man ha et sikkert og trygt system der taushetsplikten ikke brytes og personvern ikke kommer på avveie.

Bankene vi har intervjuet forteller at det kommer få eller ingen tilbakemeldinger av MT-rapportene som blir levert inn. Dette påvirker litt av deres arbeid mot hvitvasking. Siden de ikke får noen tilbakemeldinger, vet de ikke om arbeidet deres er dårlig eller bra. Samfunnet i dag har endret seg drastisk, ved at alt skal skje raskt og smidig (Vipps). Ved at alt skjer mye raskere, må bankene og EFE i Økokrim klare å reagere raskt nok om det oppdages mistenkelige transaksjoner. En løsning som kan være døgnåpent for EFE, der bankene og EFE kan være i direkte kontakt hele tiden, i sanntid. Igjen innebærer det at EFE har nok ressurser for å gjennomføre dette, men ut ifra per dags dato er dette ikke mulig. Dette er helt opp til myndighetene, og de må foreta seg en risikovurdering.

Tilsier risikoen at det foreligger en trussel mot samfunnet, burde man allokere mer ressurser til EFE (Langved & Klevstrand, 2020)

Ressurssituasjonen hos myndighetene er en faktor som påvirker effektivisering av systemet. Bankene forklarte at ressurssituasjonen hos de ikke var et problem, siden dette var deres samfunnsansvar. Det er heller at Økokrim ikke har nok ressurser til å følge opp sakene de rapporterer inn, som setter en stopper for systemet, og det gjør at deres arbeid ikke er motiverende og skaper mye frustrasjon hos bankene. Det vi ser er at systemet ikke vil kunne oppnå sin fulle effekt før ressursproblemet har blitt løst hos myndighetene, slik at de kan håndtere informasjonen som blir videresendt fra bankene. Banken er bare første linjen i forsvaret mot hvitvasking, om sakene ikke blir fulgt opp, vil det ikke ha noe effekt på den finansielle kriminaliteten. Det er viktig at de kriminelle blir tatt og konsekvensen av å bryte loven blir synliggjort for at det skal være noe effekt. Det er lett å peke, men man må være forsiktige da staten har et budsjett de må følge. De kan ikke bare gi ut penger fra statskassen og man vet om det skal allokere ressurser fra A til B, vil dette gå ut over andre enheter.

Til oppsummering mener vi at systemet hos de rapporteringspliktige kan bli enda bedre. Hvordan dette skal løses, er helt opp til samarbeidspartnerne. De må komme sammen og diskutere, få en felles forståelse, kunne dele informasjon mellom de rapporteringspliktige og alle i kjeden skal ha tilgang til nok ressurser til å gjennomføre jobben.

Kapittel 9 Konklusjon

9.1. Konklusjon

Formålet med denne masteravhandlingen var å se på hvilke tiltak bankene har for å effektivt avdekke bruk av kryptovaluta i hvitvasking. I tillegg har vi sett kort på hvordan bankene opplever implementering og etterlevelse av hvitvaskingsloven. For å kunne gjennomføre denne undersøkelsen har vi formulert følge problemstilling:

Vil bruk av kryptovaluta i hvitvasking medføre at hvitvaskingstiltakene til norske banker blir mindre effektive?

For at vi skulle være i stand til å svare på denne problemstillingen, ble det utarbeidet fire forskningsspørsmål. Vi har klart å belyse disse forskningsspørsmålene ved hjelp av intervju med bankene og empiri fra tidligere forskning og dokumenter. Vi har brukt prinsipal-agent-teorien og institusjonell teori for å kunne lettere forklare problemstillingen. Videre i dette kapittelet skal vi gi våre konklusjoner for hver av forskningsspørsmålene og til slutt kommer vi med konklusjon til problemstillingen.

Hvitvaskingsloven: Åpner hvitvaskingsloven for tiltak som er effektiv mot bruk av kryptovaluta i hvitvasking?

Det kommer frem av analysen vår at hvitvaskingsloven i seg selv er effektiv, og de tiltakene som er satt opp er også effektive til å avdekke bruk av kryptovaluta i hvitvasking. Dette fordi hovedpoenget i loven er å vite om midlenes opprinnelse, uansett om det er kryptovaluta eller andre hvitvaskingsmetoder. I tillegg skal bankene til enhver tid kunne identifisere kundene, derfor skal det ikke skilles mellom om det er hvitvasking med krypto eller andre type valutaer. Likevel mener bankene at loven og veilederen til loven ikke er konkret nok slik bankene forventer det. Og kravene er ikke så risikobaserte, ettersom bruken av veilederen fører dem bort fra den risikobaserte tilnærmingen. Bankene mener at de bruker store pengeressurser på risikovurderinger, men myndighetenes forventninger er noe helt annet ettersom de ikke er så fornøyd med bankenes arbeid mot hvitvasking, noe som de i banken anser som problematisk.

Det viser seg at myndighetene har økt fokuset på regulering, noe som har ført til mye mer papirarbeid og dårligere systemer for å avdekke hvitvasking hos bankene. Bankene mener at det er deres samfunnsansvar å kunne avdekke bruk av kryptovaluta i hvitvasking, og generelt økonomisk kriminalitet, men myndighetenes rutiner og regler har ført til at kunde-bank forholdet er blitt

påvirket, noe bankene ikke er så fornøyd med. Disse bankene vi har intervjuet er klar over at de er rapporteringspliktige ifølge loven som alle andre banker i Norge, men at omfanget er blitt så stort at de har problemer med å gjennomføre og implementere disse kravene. I tillegg har presset på å ikke bli straffet med overtredelsesgebyr vært et effektivt virkemiddel for å fremme lovens formål. Men noen av disse bankene tenker at det er bedre å ta noen saker, og heller få straff for å ha avdekket lite, enn å bruke alt for mye tid og andre ressurser på å avdekke saker som senere ikke blir behandlet videre av myndighetene.

Det kommer også fram av analysen at det er ikke selve hvitvasking av kryptovaluta som er problemet her i Norge per i dag, fordi det ikke er så mye kryptovaluta som brukes i norsk banksystem. Noen av disse bankene vi intervjuet mente at de allerede har gode systemer som kan avdekke bruk av kryptovaluta, mens andre mente at de har behov for bedre kompetanse og bruk av teknologi for å kunne stoppe dette.

Vår konklusjon er at det er ikke regelverket i seg selv som er vanskelig å forstå, men utfordringen er bruk av loven, noe som fører til at man ikke oppnår den ønskede effekten av loven. Mange mener at loven og veilederen er blitt laget av kompetente mennesker som ønsker gjerne å avdekke og bekjempe hvitvasking og andre typer økonomisk kriminalitet, men omfanget av tiltakene ødelegger for den risikobaserte tilnærmingen.

Tiltak og rapportering: Hvilke tiltak anvender norske banker for å avdekke hvitvasking ved bruk av kryptovaluta?

Tiltakene de fleste av bankene har er «kjenn-din-kunde», midlenes opprinnelse og risikovurderinger. I tillegg har mange av disse bankene overvåkningsprogrammer som flagger rødt dersom det er noen transaksjoner som ikke stemmer med det vanlige. Bankene har også startet med kurs og andre typer opplæring for de ansatte, ettersom de er først i kundemøte med banken. Ansatte skal til enhver tid rapportere mistenkelige transaksjoner som de mener bør sjekkes nærmere på. Mange av disse bankene har nesten de samme tiltakene som før, men kvaliteten og teknologiutviklingen er blitt forbedret, noe som har ført til at de klarer å avdekke hvitvasking ved bruk av kryptovaluta mye lettere.

Bankene har også krav på å utføre løpende kundeoppfølging. Dette er noe som gjelder alle kundene, men kundene blir som oftest risikoklassifisert, det vil si at noen av kundene oppfølges mer enn andre. Mange av disse løpende kundeoppfølgingene gjøres med automatiske kontroller mot andre systemer, som for eks. offentlige rapporter osv. Mens andre kan bli utført på mye mer avanserte

måter. Disse er selvfølgelig basert på mengde transaksjoner inn og ut i forhold til det vanlige for kunden. Det var bare en av disse bankene som nevnte at de ser på lister over risikopersoner og risiko land når de oppretter kundeforhold, men vi vet at dette er en liste som alle banker i Norge skal følge. I tillegg bruker bankene ulike skjemaer eller sjekklister når de utfører risikovurdering. Noen bruker skjemaer som allerede ligger klart, andre har utformet sine egne skjema som de følger. Men det er også banker som ikke har et fullstendig skjema de bruker. De har møter ganske ofte for å kartlegge hvem og hvilke produkter som har høyest risiko, og utarbeider risikovurderinger ut ifra dem.

Bankene har mange ulike tiltak for å avdekke og rapportere mistenkelig transaksjoner, og et annet eksempel på disse tiltakene er MT-rapporter. Som en konsekvens av sanksjonene har bankene begynt å overrapportere enkelte saker som kanskje ikke trengtes å rapporteres med det samme. Selv om bankene føler det er en enorm økning i rapportering, velger de fortsatt å rapportere for å unngå å få bot og andre typer sanksjoner. De opplever at mange av disse rapporteringene ikke blir fulgt opp av Finanstilsynet og Økokrim, noe som skaper litt frustrasjon blant bankene. Bankene viser til at de rapporterer mye, mens forskning viser at mange av disse rapportene blir liggende i en skuff uten videre forskning på dem.

Selv om bankene mener at det ikke er veldig stor økning i bruk av kryptovaluta, så har de til enhver tid satt opp noen ekstra spørsmål ved kundemøte for lettere å avdekke dette, så de samme tiltakene gjelder for både bruk av kryptovaluta og vanlig økonomisk kriminalitet. Bankene er veldig fornøyde med de tiltakene de har iverksatt, både de som er utformet av myndighetene og de som de selv har iverksatt innad banken. De mener at bankenes rapportering av mistenkelige transaksjoner har vært til stor hjelp med å kunne bekjempe og avdekke bruk av hvitvasking og ikke minst kryptovaluta.

Ressursbruk: Bruker banken store ressurser for å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering?

Forskningen vår viser at bankene har brukt store ressurser på anti-hvitvaskingsarbeidet. Mange av disse har etablert egne hvitvaskingsavdelinger underveis og andre etablerte avdelingen når de startet banken. De bruker alt fra 2 årsverk til 10 årsverk, i tillegg til titalls millioner i system støtte for å avdekke hvitvasking. Mye av disse ressursene brukes på opplæring av de ansatte med å kjøre årlige obligatoriske kurs med eksamenskrav, i tillegg til vanlig E-læringskurs.

Alle bankene var enige om en ting: ressursen de bruker har bidratt til å avdekke og bekjempe hvitvasking. De føler at bidraget deres er passende og effektivt, men med det samme veldig kostbart og stort. Når en hvitvaskingssak blir flagget, er det mange prosesser her som må kjøres manuelt, som er veldig krevende og kostbart. Dersom bankene kunne bruke digitale verktøy for å gjøre denne jobben vil de kunne spare mye tid og penger på dette. Med tanke på hvor mye ressurser de bruker, føler de at de ikke får noe særlig igjen av myndighetene for arbeidet de gjør. De aksepterer likevel kostandene for å ikke få bøter og sanksjoner som gjerne vil kunne påvirke bankenes omdømme og økonomi i lengre sikt.

Kortere sagt bruker bankene enormt mye ressurser på å avdekke og bekjempe hvitvasking, og dette mener de har vært effektivt til en viss grad. De ønsker gjerne å kunne redusere denne ressursbruken. I tillegg ser de at med tanke på hvor mye ressurser de bruker så er det veldig få saker som blir tatt opp videre av myndighetene, noe som virker litt demotiverende for de i banken. Forskning har vist at bankene sender over 1000 rapporter inn, mens bare 12 av de er etterforsket av EFE. Bankene mener at effekten av arbeidet de legger ned ikke kommer frem og kritiserer myndighetene for å bruke lite ressurser og kapasitet.

Teknologi og innovasjon: Åpner bruk av kryptovaluta opp for nye hvitvaskingsmetoder?

Ifølge våre informanter så åpner ikke bruk av kryptovaluta opp for nye hvitvaskingsmetoder, dette fordi kryptovaluta i seg selv ikke er så utbredt i norske banker per i dag. I tillegg mener de at blokkjede-teknologien ikke vil klare å konkurrere med den norske innenlands transaksjonen. Likevel mener bankene at det er behov for endring, og at kryptovaluta kan være et alternativ til vanlig valuta. I tillegg så blir det vanskeligere å hvitvaske kryptovaluta etter den nye forskriften som kom i 2019, fordi da ble alle som behandler kryptovaluta rapporteringspliktige. Dette vil hjelpe til å redusere eller hindre bruk av nye hvitvaskingsmetoder.

Vi tenkte i starten av oppgaven at det mest sannsynlig var veldig mye problemer med bruk av kryptokasino i bankene, men akkurat de tre bankene vi har intervjuet har ingen problemer med dette enda. En mulig forklaring til dette kan være at av de som handler kryptovaluta, er det 90% som taper. Dersom det er noen som faktisk klarer å ta ut noe gevinst, må de innom en veldig intensiv dokumentasjonsprosess. Vi mener at per i dag og i hvert fall i noen år frem i tid ser vi ikke for oss at det kan åpnes nye hvitvaskingsmetoder fra kryptovaluta, men forskning har vist at når en dør lukkes igjen for de kriminelle, så åpnes det nye dører.

Problemstilling: Vil bruk av kryptovaluta i hvitvasking medføre at hvitvaskingstiltakene til norske banker blir mindre effektive?

Kort sagt er svaret vårt; Nei, dette fordi hvitvaskingstiltakene og loven i seg selv er organisert på en måte at det skal kunne avdekke bruk av kryptovaluta i hvitvasking. Men usikkerheten rundt implementering av den nye loven viser seg å kunne være litt mer utfordrende og fører bankene bort fra den risikobaserte tilnærmingen. Vi mener at kryptovaluta i seg selv ikke er en stor nok trussel på tiltakene, men det er mer selve hvitvaskingen. Våre funn tyder på at bruk av kryptovaluta i hvitvasking ikke reduserer effekten av hvitvaskingstiltakene til norske banker per i dag. Likevel mener vi at på grunn av økt kriminalitet generelt er det viktig at både bankene og myndighetene samarbeider tett sammen og utarbeider rutiner som passer for begge parter.

Funnene våre viser at bankene blir påvirket av tvingende isomorfisme i form av ekstremt press fra myndighetene, noe som påvirker bankene til å etterleve hvitvaskingsregelverket. Videre ser vi også at forholdet mellom banken og kunden påvirkes negativt av forholdet mellom banken og myndighetene, dette på grunn av prinsippal-agent-forholdet og tvingende isomorfisme. Bankene pliktes til å rapportere enhver sak som opptrer som mistenkelig, og kundene blir pålagt å legge frem personlig legitimasjon og så videre. Dette er noe mange kunder reagerer negativt på, og det er da bankene som svir på det til syvende og sist. Et eksempel som vi har brukt i vår studie er Hønefoss Sparebank, de har prioritert kundens interesser og latt være å rapportere om «mistenkelige transaksjoner» etter hvitvaskingsregelverket, og ble møtt med bøter. I tillegg viser det seg at det er løse koblinger mellom tolkning av loven og usikkerheten rundt implementering av den. Slik vi har presentert i tidligere avsnitt så mener bankene at loven er effektiv, men det er vanskelig å bruke den slik den er. Bankene er utsatt for krav som de skal følge, men de klarer ikke å innfri alle disse kravene.

For at kryptovaluta skal kunne avdekkes av hvitvaskingstiltakene i fremtiden ser vi for oss at det må jobbes med å ha tette koblinger mellom loven og implementeringen av den. Det vil si at det bør være en viss sammenheng og kobling mellom det som loven gir uttrykk for og det som faktisk er mulig å utføre for at hvitvasking av kryptovaluta ikke skal bli et problem i fremtiden.

9.2. Bidrag og implikasjoner

Dette studiet har tatt for seg de faktorene som vi mener skaper problemer for arbeidet mot hvitvasking. Derfor har vi undersøkt dette med et av de aktuelle aktørene som daglig jobber for å avdekke og bekjempe hvitvasking, nemlig bankene. Det vi anser som studiens viktigste bidrag er at vårt arbeid kan bli brukt til å forstå dette området bedre. Vi har sett på hvordan bankene etter leverer hvitvaskingsloven, hvilke overvåkningssystemer de bruker og hva de tenke om bruk av kryptovaluta i fremtiden. I tillegg har vi denne studien gitt innsikt til hva som kan forbedres for å effektivt avdekke bruk av hvitvasking og kryptovaluta.

Vi har sett på problemer som oppstår for bankene, ved at kunde-bank forholde «svekkes», dette fordi bankene må hele tiden må etterkomme myndighetenes krav. Vi vet at myndighetene og bankene jobber tett sammen for å avdekke hvitvasking og terrorfinansiering. Myndighetene burde vise litt mer forståelse på at dette er en veldig ressurskrevende prosess for bankene. Ved at de klarer å avklare og løse problemene knyttet til disse områdene, er det veldig sannsynlig at arbeidet mot hvitvasking vil blir mer effektiv i Norge. Vi mener derfor at denne studien kan også brukes av myndighetene til å forbedre seg på disse områdene.

Slik det er presentert helt i starten av denne avhandlingen har vi valgt et tema som det er veldig lite forsket på tidligere her i Norge. Vi håper derfor på at vårt arbeid kan bidra til å få mer innsikt i dette fenomenet. Vi har sett på at samarbeidet mellom banken og myndighetene er veldig viktig og sentral for at arbeidet mot hvitvasking i Norge skal være effektiv. Vi håper derfor på at denne studien kan bidra til å forbedre de utfordringene samfunnet møter i hverdagen, og hjelpe med å kunne redusere økonomisk kriminalitet.

9.3. Begrensning og kritikk til egen oppgave

I arbeidet med vår masteroppgave har vi møtt på ulike utfordringer som har satt begrensning for vår oppgave. Slik det er presentert tidligere er dette et tema som er lite forsket på nasjonalt, og det foreligger derfor veldig lite tallmateriale tilgjengelig som vi kunne bruke i studien. Derfor er oppgaven vår bygget på informasjon vi har fått av bankene.

Som vi vet så vil en masteravhandling ikke dykke veldig inn i et tema ettersom det er 30 studiepoeng, og det har derfor ført til begrensninger når det gjelder datainnsamling og analysens omfang. Vi hadde i starten av studiet valgt å intervju 4 ulike banker, men på grunn av Covid-19 situasjonen har bankene fått færre ansatte på jobb og i tillegg mangel på andre ressurser gjort det

veldig vanskelig for bankene å stille opp for intervju. Dette har ført til at vi har hatt begrensninger på antall informanter vi kunne ta med i dette studiet. Begrensning på antall informanter kan ha svekket validiteten av vår oppgave, ettersom vi ikke har trukket konklusjoner som gjelder for alle bankene i Norge. Men det betyr ikke at våre data ikke har en verdi, dette fordi det er sjeldent eller aldri at en oppnår fullkomment valide resultater. Vi mener derfor at analysen vår kunne styrkes ved å gjøre en større undersøkelse bestående av flere informanter som er både fra bankenes og myndighetenes side, for å få et helhetlig bilde av situasjonen. Dette fordi myndighetene er en kritisk del av et velfungerende anti-hvitvaskingssystem.

En annen faktor som kan ha påvirket oppgaven vår negativt er hvordan vi har intervjuet bankene. Når en forsker utfører en kvalitativ studie er det veldig viktig at intervjuet utføres helt identisk for alle informantene, men vi har i vår oppgave intervjuet de tre bankene ulikt. Vi har hatt besøksintervju (Bank B) som tok 1 time og 30 min, digitalt intervju (Bank A) som tok 50 min og intervju over telefon som tok 40 min (Bank C). Dette betyr av vår tilstedeværelse definitivt har påvirket bankenes besvarelse, og dette ser vi på som en svakhet ved denne oppgaven.

En siste faktor som vi mener er viktig å ta med bruk av dokumentstudier. Vi har brukt studier som inneholder mange ulike synspunkter, men vi plukket ut enkelte punkter som vi mente var relevant for vår avhandling. Dette kan ha ført til at vi har utelukket viktige punkter som burde ha vært med i denne avhandlingen, men som vi har oversett, dette anser vi som en svakhet. Vi vil avslutningsvis minne om at funnene og konklusjonene våre er basert på de forutsetningene og avgrensningene vi har gjort, spesielt med tanke på valg av dokumentstudier, teorier og valg av banker. Dette kan føre til vanskeligheter med å støtte dette opp mot utsagn fra andre empiriske studier.

9.4. Videre forskning

Ved å jobbe med forprosjekt og selve masteravhandlingen i ca. et år, har vi gjort refleksjoner over andre viktige aspekter som vi gjerne ønsket å studere nærmere på. Vi har rettet fokuset mot banken og arbeidet de gjør i denne avhandlingen. Men det er selvfølgelig andre aktører som også har et stort ansvar for anti-hvitvaskingsarbeidet i Norge. Vi har sett at både bankene og media retter fokuset mot myndighetene og kritiserer dem for det presset de påfører bankene med den nye hvitvaskingsloven. På grunn av oppgavens omfang fikk vi ikke anledningen til å se nærmere på hva myndighetene mener og synes om dette. Og vi mener derfor at det hadde vært interessant å undersøke både hva bankene og myndighetene gjør for å avdekke og bekjempe hvitvasking. Det hadde vært interessant for eksempel å se hvordan økokrim håndterer sakene som blir sendt fra banken. Vi har lagt merke til at bankene har dårlig inntrykk av arbeidet Økokrim utfører. Selv om

bankene utfører et godt arbeid med å avdekke bruk av kryptovaluta i hvitvasking er det veldig få saker som blir tatt videre av Økokrim. Vi mener derfor at det hadde vært spennende for videre forskning å kontakte flere organer for å innhente deres mening om denne tematikken.

Som vi har nevnt tidligere har det vært lite tallmateriale tilgjengelig som vi kunne se opp mot, og vår oppgave er derfor for det meste basert på intervjuene vi har utført. Norge har blitt kritisert av FATF for å ha lite tallmateriale tilgjengelig for hvor mye av hvitvasking som oppdages (Huse, 2020). Så dersom det i senere tidspunkt kommer frem mer tallmateriale, så ville det vært interessant å måle effekten av anti-hvitvaskingsarbeidet opp mot faktiske tall. I tillegg mener vi at det hadde vært interessant å se på hvor stor nytten er i forhold til kostnaden som brukes for å avdekke hvitvasking.

Bibliography

- Ahlgren, M. (2021, 18. august, 2021). *100 + Internett-statistikk og fakta for 2021*. Websiterating. Retrieved 01.11.2021 from <https://www.websiterating.com/no/research/internet-statistics-facts/>
- Alan Lloyd, P., & Srinivasa Manikant, U. (2017). Bitcoin: Currency of the future or money laundering vehicle? <https://www.crisil.com/content/dam/crisil/our-analysis/reports/gr-a/whitepapers/Bitcoin-Currency-of-the-future-or-money-laundering-vehicle.pdf>
- Albrecht, C., Duffin, K. M., Hawkins, S., & Morales Rocha, V. M. (2019). The use of cryptocurrencies in the money laundering process. *Journal of money laundering control*, 22(2), 210-216. <https://doi.org/10.1108/JMLC-12-2017-0074>
- Alldrige, P. (2008). Money Laundering and Globalization. *Journal of Law and Society*, 35(4), 437-463. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1467-6478.2008.00446.x>
- Andersen, S. S. (2013). *Casestudier : forskningsstrategi, generalisering og forklaring* (2. utg. ed.). Fagbokforl.
- Baksaas, K. M. (2020). *Regnskapsteori* (2. utgave. ed.). Cappelen Damm akademisk.
- Ball, K., Canhoto, A., Daniel, E., Dibb, S., Meadows, M., & Spiller, K. (2020, 2020/06/01/). Organizational tensions arising from mandatory data exchange between the private and public sector: The case of financial services. *Technological Forecasting and Social Change*, 155, 119996. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.119996>
- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk* (2. utg. ed.). Samlaget.
- Befring, E. (2015). *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap*. Cappelen Damm akademisk.
- Brække, C. (2017). *Slik kjøper du bitcoin*. Retrieved 01.05 from <https://www.vg.no/forbruker/i/bK5yB3/slik-kjoeper-du-bitcoin>
- Coindesk. (2022). *Bitcoin Graph*. Retrieved 13.05 from <https://www.coindesk.com/price/bitcoin/>
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg. ed.). Universitetsforl.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utgave. ed.). Gyldendal.
- Dalsbø, V. K. (2021). *Derfor kan kryptovaluta være problematisk for bankene*. Retrieved 25.04 from <https://www.dnb.no/dnbnyheter/no/samfunn/derfor-kan-kryptovaluta-vaere-problematisk-for-bankene>
- Dupuis, D., & Gleason, K. (2020). Money laundering with cryptocurrency: open doors and the regulatory dialectic. *Journal of financial crime*, 28(1), 60-74. <https://doi.org/10.1108/JFC-06-2020-0113>
- Dæhlen, M. (2021). *Slik gir du slipp på frykten for å gå glipp av noe*. Retrieved 01.05 from <https://forskning.no/psykiske-lidelser/slik-gir-du-slipp-pa-frykten-for-a-ga-glipp-av-noe/1816068>

- Eide, E. (2017). Vil globale teknologiselskaper konkurrere ut norske banker? *Praktisk økonomi og finans*, 33(3), 329-331. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2871-2017-03-03>
- Eisenhardt, K. M. (1989). Agency Theory: An Assessment and Review. *The Academy of Management Review*, 14(1), 57-74. <https://doi.org/10.2307/258191>
- Fallan, L., & Pettersen, I. J. (2016). *Bedriftsøkonomiske atferdsteorier : endrede perspektiver på atferd, koordinering og organisering*. Fagbokforl.
- FATF. (u.å). *Who we are*. Retrieved 27.03 from <https://www.fatf-gafi.org/about/whoweare/>
- FinansNorge. (2021). *Trusselbildet og hvitvaskingsteknikker*. Retrieved 19.02 from <https://www.finansnorge.no/siteassets/kurs-og-konferanser/2021/fagwebinar-anti-hvitvasking-og-terrorfinansiering/presentasjoner/erling-grimstad-advokatfirmaet-erling-grimstad-as.pdf>
- FinansNorge. (u.å). *Skatt og hvitvasking*. <https://www.finansnorge.no/siteassets/kurs-og-konferanser/2017/hvitvaskingskonferanse/presentasjoner/dag-1/innlegg-1---skatt-og-hvitvasking---hans-christian-holte-skatteetaten-.pdf>
- Finanstilsynet. (2016). *Om Finanstilsynet*. Retrieved 20.03 from <https://www.finanstilsynet.no/om-finanstilsynet/>
- Finanstilsynet. (2021). *Endringer i regler på hvitvaskingsområdet*. Retrieved 15.04 from <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/nyheter/2021/endringer-i-regler-pa-hvitvaskingsområdet/>
- Foley, S., Karlsen, J. R., & Putniņš, T. J. (2019). Sex, Drugs, and Bitcoin: How Much Illegal Activity Is Financed through Cryptocurrencies? *The Review of Financial Studies*, 32(5), 1798-1853. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhz015>
- Frøberg, A. (2020, 29. januar 2020). *Kraftig vekst i utenlandsk netthandel siden 2010*. Statistisk sentralbyrå. Retrieved 01.11.2021 from <https://www.ssb.no/utenriksokonomi/artikler-og-publikasjoner/kraftig-vekst-i-utenlandsk-netthandel-siden-2010>
- Furseth, I., & Everett, E. L. (2020). *Masteroppgaven : hvordan begynne - og fullføre* (3. utgave. ed.). Universitetsforlaget.
- Grimstad, E. (2020). *Hvitvasking og regnskapsførers ansvar*. Retrieved 26.04 from <https://www.regnskapnorge.no/faget/artikler/hvitvasking/hvitvasking-og-regnskapsforers-ansvar/>
- Gruber, S. (2013). *Trust, Identity, and Disclosure: Are Bitcoin Exchanges the Next Virtual Havens for Money Laundering and Tax Evasion?* (Vol. 32). *Quinnipiac Law Review*. <https://ssrn.com/abstract=2312110>
- Hagen, K. P. (1990). *Principal-agent teori: implikasjoner for offentlig styring og politikk*. Norsk senter for forskning i ledelse, organisasjon og styring.

- Harald Hoff, & Sæter, S. O. (2021, 26. juni 2021). *Kraftig fall i bitcoinutvinning etter Kina-forbud*. E24. Retrieved 01.11 from <https://e24.no/teknologi/i/gWgqyk/kraftig-fall-i-bitcoinutvinning-etter-kina-forbud>
- Henjesand, I. J. (1996). *Spørsmål og svar i spørreskjemaundersøkelser : eksperimenter i forbindelse med valg av: ordlyd i spørsmålstilling, benevnelse på svarskala og rekkefølge på spørsmål* [Norges Handelshøyskole]. Bergen.
- Henry John, M. (2002). Fra Kriminalloven til straffeloven. *Tidsskrift for strafferett*(4), 326-338.
- Hovedorganisasjon, N. (u.å). *Plikt til å ta imot kontanter*. Retrieved 28.04 from <https://arbinn.nho.no/arbeidsliv/lonn-og-tariff/lonn/artikler/kontantbruk/>
- Huang, A. S. (1995, 1995/05/01/). System development effectiveness: An agency theory perspective. *Information & Management*, 28(5), 284. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0378-7206\(94\)00051-J](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0378-7206(94)00051-J)
- Huse, I.-M. (2020). *Hvitvasking og det finansielle systemet*. Retrieved 28.04 from <https://www.norges-bank.no/bankplassen/arkiv/2020/hvitvasking-og-det-finansielle-systemet/>
- Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsloven), (2018). <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-01-23>
- Revenue from Contracts with Customers, (2015). <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-15-revenue-from-contracts-with-customers/>
- Iversen, M. L. (2020-a, 24. august 2021). *Bruk av kryptovaluta i kriminell virksomhet*. Økokrim. Retrieved 26.04 from <https://www.okokrim.no/bruk-av-kryptovaluta-i-kriminell-virksomhet.6343555-411472.html>
- Iversen, M. L. (2020-b, 28. oktober 2020). *Trusselvurdering 2020*. Økokrim. Retrieved 01.11.2021 from <https://www.okokrim.no/trusselvurdering-2020.540514.no.html>
- Iversen, M. L. (2021, 16. september 2021). *Hvitvasking*. Økokrim. Retrieved 01.11.2021 from <https://www.okokrim.no/hvitvasking.422268.no.html>
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg. ed.). Cappelen Damm akademisk.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (2004). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs, and Ownership Structure. In *Economic Analysis of the Law* (pp. 162-176). <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/9780470752135.ch17>
- Johannessen, A. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (6. utgave. ed.). Abstrakt forlag.
- Jordheim, H. M. (2021). *DNB nekter Mathias (29) å bruke kryptogevinst til boligkjøp*. Retrieved 29.03 from <https://e24.no/boers-og-finans/i/wezekP/dnb-nekter-mathias-29-aa-bruke-kryptogevinst-til-boligkjoe>

- Kolsrud, K. (2018). *Lager hvitvaskingsregel for kryptovaluta*. Rett24. Retrieved 05.05 from <https://rett24.no/articles/lager-hvitvaskingsregel-for-kryptovaluta>
- Langved, Å., & Klevstrand, A. (2020). *Økokrim fikk rekordmange varsler – sendte kun 12 saker til politiet*. Retrieved 20.04 from <https://www.dn.no/kriminalitet/okokrim/hvitvasking/okonomisk-kriminalitet/okokrim-fikk-rekordmange-varsler-sendte-kun-12-saker-til-politiet/2-1-749693>
- Langved, Å. L., & Trumpy, J. (2020). *Økokrim-sjefen varsler endringer etter hvitvask-kritikk*. Retrieved 20.04 from <https://www.dn.no/kriminalitet/okokrim/okonomisk-kriminalitet/hvitvasking/okokrim-sjefen-varsler-endringer-etter-hvitvask-kritikk/2-1-752472>
- Lindstad, L. (2022). *Casinobransjen adopterer krypto*. Retrieved 29.03 from <https://kryptografen.no/nyheter/er-krypto-fremtiden-for-spillbransjen/>
- Lunde, A. (2017-a). *Enheten for finansiell etterretning (FIU)*. Økokrim. Retrieved 27.03 from <https://www.okokrim.no/enheten-for-finansiell-etterretning.424322.no.html>
- Lunde, A. (2017-b, 01. juni 2021). *Om Økokrim*. Retrieved 28.03 from <https://www.okokrim.no/om-oekokrim.422248.no.html>
- Lunde, A. (2019). *Hvitvasking gjennom pengemuldyr*. Retrieved 04.04 from <https://www.okokrim.no/hvitvasking-gjennom-pengemuldyr.6267456-411472.html>
- Masciandaro, D., & Filotto, U. (2001). Money Laundering Regulation and Bank Compliance Costs: What Do Your Customers Know? Economics and the Italian Experience. *Journal of money laundering control*, 5(2), 133-145. <https://doi.org/10.1108/eb027299>
- Meholm, L. (2018). *Kryptovaluta, bitcoin, ICOer og blockchain*. Hegnar media.
- [Record #27 is using a reference type undefined in this output style.]
- Naheem, M. (2020, 01/10). The agency dilemma in anti-money laundering regulation. *Journal of money laundering control, ahead-of-print*. <https://doi.org/10.1108/JMLC-01-2016-0007>
- Nettavisen. (u.å). *Hvordan kjøpe bitcoin- komplett kjøpeguide*. Retrieved 01.05 from <https://www.nettavisen.no/tjeneste/kryptovaluta/bitcoin/kjope/>
- NSD. (u.å). *Fyll ut meldeskjema for personopplysninger*. Retrieved 16.03 from <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/hvordan-gjennomfore-et-prosjekt-uten-a-behandle-personopplysninger/>
- Nyeng, F. (2012). *Nøkkelbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori*. Fagbokforl.
- Nærbø, A. F. (2020). *Sparebank1 Nord-Norge stenger over halvparten av kontorene sine*. Retrieved 28.04 from <https://e24.no/boers-og-finans/i/6znlGz/sparebank1-nord-norge-stenger-over-halvparten-av-kontorene-sine>
- Nærø, A. F. (2020, 15. november 2020). *DNB advarer: Oppdager flere som hvitvasker penger for fiktive selskaper*. E24. Retrieved 01.11

- from <https://e24.no/naeringsliv/i/2d31jy/dnb-advarer-oppdager-flere-som-hvitvasker-penger-for-fiktive-selskaper>
- Ogre, M. (2018, 08.12.2018). *Uvitende nordmenn hvitvasker penger for menneskehandlere*. TV2. Retrieved 01.11 from <https://www.tv2.no/a/10259797/>
- Pellegrina, D., & Masciandaro, D. (2008, 01/31). The Risk-Based Approach in the New European Anti-Money Laundering Legislation: A Law and Economics View. *Review of Law & Economics*, 5, 6-6. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1182245>
- Petersen, E. (2021, 27. august 2021). *Kontanter - hva er regelverket?* Sticos. Retrieved 01.11.2021 from <https://www.sticos.no/fagstoff/kategori/regnskap/kontanter-hva-er-regelverket>
- Regjeringen. (2014). *Ansvarsområder og oppgaver i Finansdepartementet*. Retrieved 28.03 from <https://www.regjeringen.no/no/dep/fin/dep/id221/>
- Regjeringen. (u.å). *Personvern*. Retrieved 01.05 from <https://www.regjeringen.no/no/tema/statlig-forvaltning/personvern/id1373/>
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3. utg. ed.). Fagbokforl.
- Rui, J. P. (2012). *Hvitvasking : fenomenet, regelverket, nye strategier*. Universitetsforl.
- Rui, J. P. (2021). *Hvitvaskingsloven : lov 1. juni 2018 nr.23 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering : lovkommentar*. Universitetsforlaget.
- Rusanov, G., & Pudovochkin, Y. (2021). Money laundering in the modern crime system. *Journal of money laundering control*, 24(4), 860-868. <https://doi.org/10.1108/JMLC-08-2020-0085>
- Sellerberg, A.-M., & Fangen, K. (2011). *Mange ulike metoder*. Gyldendal akademisk.
- Skogvang, E. (2018). *Kryptovaluta kan revolusjonere nødhjelp og bistand*. Retrieved 24.04 from <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/J1ERnj/kryptovaluta-kan-revolusjonere-noedhjelp-og-bistand-emilie-skogvang>
- Stenheim, T., & Blakstad, L. (2012). Regnskapsmanipulering – definisjon, forutsetninger og incentiver. *Praktisk økonomi & finans*, 29(2), 57-69. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2012-02-08>
- Strise. (2022). En populærvitenskapelig episode om anti-hvitvasking (AML) In *The Laundry*.
- Teichmann, F. M. J., & Falker, M.-C. (2021). Money laundering via cryptocurrencies – potential solutions from Liechtenstein. *Journal of money laundering control*, 24(1), 91-101. <https://doi.org/10.1108/JMLC-04-2020-0041>
- Telegrambyrå, N. (2018). *Nordmenn har kryptovaluta verdt fem milliarder*. Retrieved 01.05 from <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/VR84Xr/nordmenn-har-kryptovaluta-verdt-fem-milliarder>

- Telegrambyrå, N. (2019). *Hønefoss Sparebank lot kunde betale ned boliglån med kontanter i fem måneder*. Retrieved 24.04 from <https://e24.no/boers-og-finans/i/xPdEnR/hoenefoss-sparebank-lot-kunde-betale-ned-boliglaan-med-kontanter-i-fem-maaneder>
- Tirole, J. (1986). Hierarchies and Bureaucracies: On the Role of Collusion in Organizations. *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 2(2), 181-214. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.jleo.a036907>
- Trædal, T. J. (2018). *Vanskeligere å hvitvaske penger gjennom kryptovaluta*. Retrieved 01.05 from <https://www.politiforum.no/bitcoin-hvitvasking-kryptovaluta/vanskeligere-a-hvitvaske-penger-gjennom-kryptovaluta/148583>
- Turnage, V. (2021). *Økning i kryptosvindel:- Økokrim ber folk om å passe på*. Retrieved 25.04 from <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/okokrim-advarer-mot-investering-i-bitcoin-og-kryptovaluta-etter-mye-svindel-1.15502625>
- Unger, B. (2013). Can Money Laundering Decrease? *Public finance review*, 41(5), 658-676. <https://doi.org/10.1177/1091142113483353>
- van Wegberg, R., Oerlemans, J.-J., & van Deventer, O. (2018). Bitcoin money laundering: mixed results? *Journal of financial crime*, 25(2), 419-435. <https://doi.org/10.1108/JFC-11-2016-0067>
- Økokrim. (2017, 29. juni 2017). *Økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet*. Økokrim. Retrieved 01.11.2021 from <https://www.okokrim.no/kriminalitetsomraader.422249.no.html>
- Økokrim. (2018, 24. august 2021). *Hva skal rapporteres?* Økokrim. Retrieved 01.11.2021 from <https://www.okokrim.no/hva-skal-rapporteres.6156912-475347.html>
- Økokrim. (u.å, 16. september 2021). *Hvitvasking*. Økokrim. Retrieved 26.04.2022 from <https://www.okokrim.no/hvitvasking.549310.no.html>

Vedlegg

Vedlegg 1 Intervjuguide informasjon

Informasjon til intervjuobjektene

Om forskere:

Kristian Ngo og Nafisa Rahimi, to studenter som skriver avsluttende masteroppgave innen økonomi og ledelse, står bak dette intervjuet. Vi fordyper oss i bedriftsøkonomi ved Universitet i Sør-Øst-Norge ved campus Ringerike. Masteroppgaven vår handler om tiltak mot hvitvasking knyttet til kryptovaluta hos norske banker. Spørsmålene vil omhandle dette temaet.

Til informantene:

Vi ønsker å intervju deg ettersom du har kunnskaper om tiltak for å avdekke hvitvasking ved bruk av kryptovaluta i Norge. I dette forskningsprosjektet ønsker vi å avdekke om hvitvaskingstiltakene er effektive, om det finnes svakheter i regelverket som norske banker møter i hverdagen og som svekker kampen mot hvitvasking. Dette er årsaken og bakgrunnen til at vi har valgt følgende problemstilling:

Vil bruk av kryptovaluta i hvitvasking medføre at hvitvaskingstiltakene til norske banker blir mindre effektive?

Deres svar på våre forskningsspørsmål vil kunne bli brukt til å drøfte vår problemstilling. Svarene vil drøftes opp mot relevant teori og tidligere forskning.

Vi har utarbeidet fire ulike forskningsspørsmål som tar for seg forskjellige aspekter rundt temaet. Første forskningsspørsmål vil ta for seg hvitvaskingslovverket. Forskningsspørsmål to vil handle om motivasjon og rapporteringsplikt som dere møter i hverdagen. Tredje forskningsspørsmål handler om ressursfordeling og ressursbruk for avdekking av hvitvasking. Siste forskningsspørsmål handler om teknologi og innovasjon om hvordan dere ser på hvitvasking og tiltak mot dette i fremtiden.

Som nevnt er forskningsspørsmålene våre er fordelt i fire ulike kategorier.

- 1. Hvitvaskingsloven*
- 2. Tiltak og rapporteringsplikt*
- 3. Ressursbruk*
- 4. Teknologi og innovasjon*

Basert på tillatelse fra dere vil vi publisere oppgaven med deres navn, eller eventuelt holde navnet anonymt. Før vi starter, vil vi forsikre oss om at det er greit at dette intervjuet tas opp for bruk i oppgaven. Alle lydfiler vil bli slettet etter endelig sensur (nå til sommeren).

Vedlegg 2 Intervjuguide forskningsspørsmål 1

Introduksjon

Kan du fortelle kort om din stilling i banken og kunnskap på området?

Utdypning:

Forskningsspørsmål 1: Hvitvaskingsregelverket: Åpner hvitvaskingsloven for tiltak som er effektive mot bruk av kryptovaluta for hvitvasking?

1. *Er tiltakene i hvitvaskingsloven effektive når kryptovaluta brukes til hvitvasking?*

Utdypning:

2. *Hva anser dere i banken som en «mistenkelig transaksjon» ifølge loven?*

Utdypning:

3. *Er overtredelsesgebyr for alvorlige brudd på hvitvaskingsloven et effektivt virkemiddel for å fremme lovens formål om å bekjempe hvitvasking?*

Utdypning:

4. *Er det noe usikkerhet knyttet til forståelsen eller innholdet av det nye regelverket?*

Utdypning:

4.1. *Vil den eventuelle usikkerheten kunne skape handlingsrom for at kriminelle utfører hvitvasking?*

Utdypning:

5. *Er det noen vesentlige mangler i det nye hvitvaskingsregelverket med tanke på bruk av kryptovaluta til hvitvasking?*

Utdypning:

5.1. *Hvilke utfordringer kan det oppstå med tanke på bruk av kryptovaluta til hvitvasking og de tiltakene som hvitvaskingsloven åpner for?*

Utdypning:

6. *Er det fare for at bruk av kryptovaluta til hvitvasking ikke rammes av hvitvaskingslovens krav og sanksjoner?*

Utdypning:

7. *Har bankene per i dag klare rammer og regelverk som er tilpasset bruk av kryptovaluta for hvitvasking?*

Utdypning:

Vedlegg 3 Intervjuguide forskningsspørsmål 2

Forskningsspørsmål 2: Tiltak og rapporteringsplikt: hvilke tiltak anvender norske banker for å avdekke hvitvasking ved bruk av kryptovaluta?

1. *Redegjør for hovedpunktene for bankens tiltak for å avdekke hvitvasking.*

Utdypning:

2. *Hvordan gjennomfører dere i banken løpende oppfølging av kundeforhold?*

Utdypning:

3. *Gjelder kravet om løpende kundeoppfølging alle kundeforhold eller bare kunder som fører til særlig risiko for hvitvasking?*

Utdypning:

- 3.1. *Hvilke vurderinger ligger til grunn på forskjellen?*

Utdypning:

4. *Redegjør kort for den løpende kundeoppfølgingen som dere gjennomfører i banken.*

Utdypning:

- 4.1. *Er oppfølgingen av den løpende kontrollen per i dag etter deres vurdering passe, mye eller for lite?*

Utdypning:

5. *Har bruk av kryptovaluta ført til nye utfordringer knyttet til oppfølging og hvitvaskingsarbeidet for øvrig?*

Utdypning:

- 5.1. *Har bruk av kryptovaluta medført til at dere rapporterer flere hvitvaskingssaker nå enn før det fantes kryptovaluta (for eksempel for 5-10 år siden)?*

Utdypning:

6. *Hva er grunnlaget for at dere mener en transaksjon fremstår som mistenkelig?*

Utdypning:

- 6.1. *Hvordan avdekker dere om en gevinst stammer fra kriminelle virksomheter?*

Utdypning:

7. *Hvordan organiserer dere arbeidet med risikovurdering?*

Utdypning:

- 7.1. *Bruker dere for eksempel spørreskjema eller sjekkliste?*

Utdypning:

- 7.2. *Hvem er det som har utformet disse skjemaene (internt eller eksternt)?*

Utdypning:

7.3.Hvilke hovedpunkter av opplysninger er det dere har med?

Utdypning:

8. *Får banken den informasjonen som er praktisk nyttig, ved å følge opp kjenn-din-kunde-prinsippet?*

Utdypning:

9. *Mener dere bankens rapportering av mistenkelige transaksjoner kan være til hjelp for å bekjempe hvitvasking?*

Utdypning:

Vedlegg 4 Intervjuguide forskningsspørsmål 3

Forskningsspørsmål 3: Ressursbruk: Bruker banken store ressurser for å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering?

1. *Når etablerte banken egen avdeling for anti-hvitvasking og terrorfinansiering?*

Utdypning:

2. *Hvor mye ressurser bruker dere på arbeidet med tiltak mot hvitvasking?*

Utdypning:

2.1. *For å få belyst et eksempel: hvor mye ressurser bruker banken for opplæringen av ansatte innenfor anti-hvitvaskingsarbeidet?*

Utdypning:

3. *Mener dere ressursene som bankene legger ned i arbeidet mot hvitvasking har bidratt til å avdekke og bekjempe hvitvasking?*

Utdypning:

3.1. *Er bidraget passe, lite eller stort?*

Utdypning:

4. *Har bankenes ressursbruk økt etter at kryptovaluta kom i bruk (5-10 år)?*

Utdypning:

5. *Mener dere at banken får noe igjen økonomisk for de ressursene som brukes mot hvitvasking og terrorfinansiering?*

Utdypning:

5.1. *Får banken like mye eller mindre tilbake økonomisk, i forhold til myndighetene, for arbeidet som gjennomføres?*

Utdypning:

Vedlegg 5 Intervjuguide forskningsspørsmål 4

Forskningsspørsmål 4: Teknologi og innovasjon: Åpner bruk av kryptovaluta opp for nye hvitvaskingsmetoder?

Ranger spørsmålene i skala 1-5 hvor 5=I svært stor grad, i stor grad, i noen grad, i liten grad og 1=i svært liten grad

1. *I hvilken grad tror dere det er behov for kryptovaluta?*

5=i svært stor grad, 4,3,2 eller 1= i svært lite grad

Utdypning:

1.1. Hvis «i noen grad» på forrige spørsmål, i hvilken grad tror dere bruk av kryptovaluta vil erstatte vanlig bruk av penger i fremtiden?

5=i svært stor grad, 4,3,2 eller 1= i svært lite grad

Utdypning:

2. *I hvilken grad mener dere blokkjede-teknologien og betalingsløsningen som betaling med kryptovaluta bygger på, er bedre enn det tradisjonelle betalingssystemet med tilhørende teknologi?*

5=i svært stor grad, 4,3,2 eller 1= i svært lite grad

Utdypning:

3. *I hvilken grad mener dere bruken av blokkjede-teknologi og kryptovaluta som betalingsmiddel er aktuell hos bankene i fremtiden (10 år)?*

5=i svært stor grad, 4,3,2 eller 1= i svært lite grad

Utdypning:

4. *I hvilken grad vurderer dere egne private blokkjede-nettverk?*

5=i svært stor grad, 4,3,2 eller 1= i svært lite grad

Utdypning:

5. *I hvor stor grad har økning av kunder med krypto-gevinst fra kryptokasino vært i de siste årene 10?*

5=i svært stor grad, 4,3,2 eller 1= i svært lite grad

Utdypning:

6. *Mange kryptobørser blir brukt som en del av hvitvaskingsprosessen, i hvor stor grad samarbeider dere med dem?*

5=i svært stor grad, 4,3,2 eller 1= i svært lite grad

Utdypning:

6.1. Er det vanskelig å skille mellom seriøse og useriøse kryptobørser? Kan dere gradere fra svært stor grad-svært liten grad?

5=i svært stor grad, 4,3,2 eller 1= i svært lite grad

Utdypning:

7. I hvilken grad kan eksisterende overvåkningssystemer fange opp mistenkelige transaksjoner i form av kryptovaluta?

5=i svært stor grad, 4,3,2 eller 1= i svært lite grad

Utdypning:

7.1. I hvilken grad mener dere det er behov for forbedring av overvåkningssystemer for å fange opp de nye hvitvaskingsmetodene?

5=i svært stor grad, 4,3,2 eller 1= i svært lite grad

Utdypning: